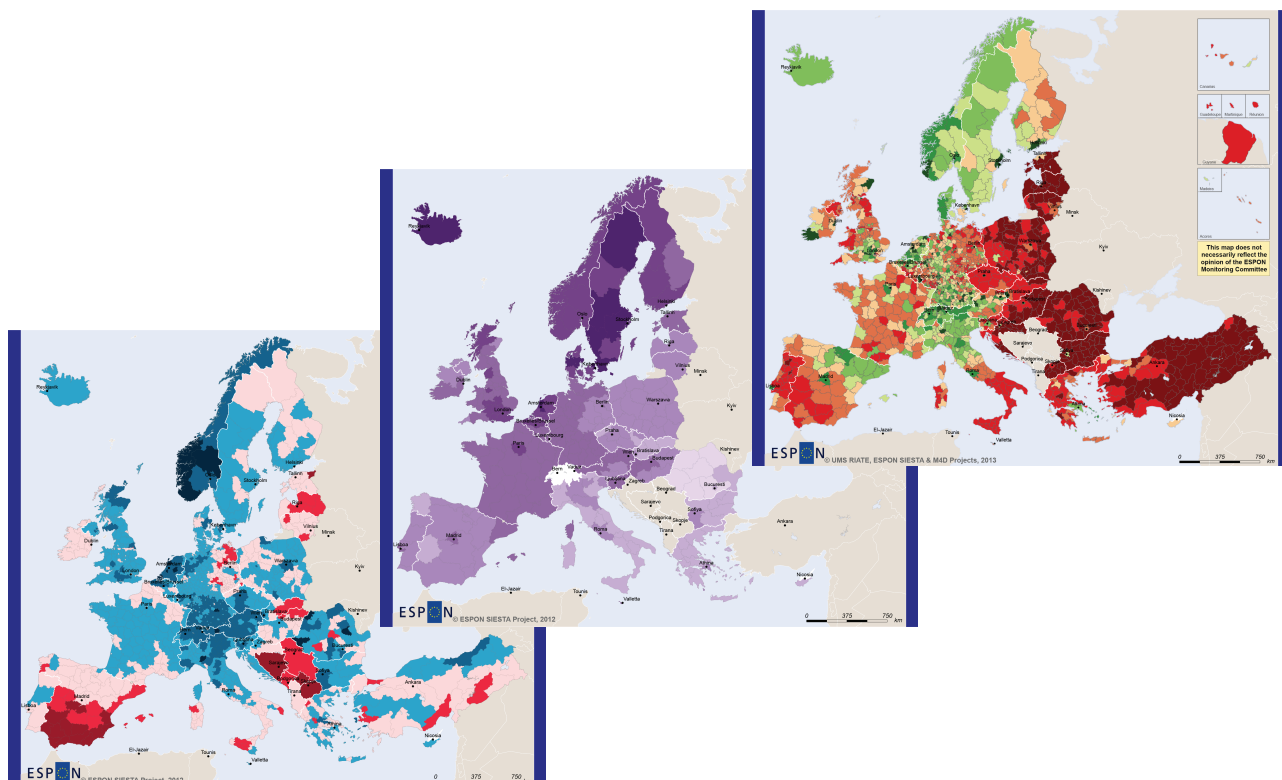

Eesti värvid Euroopa kaardil

ESPON 2013 programmi regionaaluuritud

2014

Eesti värvid Euroopa kaardil

ESPON 2013 programmi regionaaluuringud

2014

Tartu Ülikool

Ökoloogia ja Maateaduste Instituut

Geograafia osakond

Koostajad: Antti Roose, Allan Allik ja Martin Gauk

Kaardid: ESPON, Siseministerium, Geomedia, Statistikaamet, Martin Gauk, Antti Roose

Fotod: Antti Roose

SISEMINISTEERIUM

Autoriõigused: Tartu Ülikool, ESPON 2014

ISBN 978-9985-4-0854-4 (trükis)

ISBN 978-9985-4-0855-1 (pdf)

ESPON 2013 programm

Euroopa territoriaalse arengu ja ühtekuuluvuse vaatlusvõrgustik

European Observation Network for Territorial Development and Cohesion

Saatesõna

ESPON 2013 programm Euroopa territoriaalse arengu ja ühtekuuluvuse vaatlusvõrgustikuna toetab EL territoriaalset ühtekuuluvust ning tasakaalustatud arengut ning pakub Euroopa territoriaalsete trendide ja arengute jälgimiseks regionaalseid võrdlushinnanguid, ekspertanalüüse ja tulevikustsenaariume. ESPON 2013 oma rakendusuringute, sihtanalüüside, territoriaalse võimekuse hindamismeetodite ja kaardilahendustega aitab kaasa territoriaalse kapitali rakendamisele ja regioonide konkurentsivõime tõstmisele. Kokku viidi läbi 48 regionaaluringut, lisaks saab tuge 18 andme- ja analüüsivahendist ning võrgustikuprojektist. Üldjuhul on analüüsid läbi viidud NUTS3 tasemel ehk siis regionaalselt, kuigi sõltuvalt andmekogude ruumilisusest tehti nii üldisemaid, riigi tasemel uuringuid kui ka üksikasjalikumaid sissevaateid maakonna ja omavalitsuse tasandil.

ESPON programm on tegutsenud alates 2002. aastast. Eesti on osalenud ESPON regionaaluringute koostöövõrgustikus alates 2007. aastast. Siia ülevaatekogumikku koondasime ESPONi olulisemad rakendusuringud, nende võtmekaardid ja joonised, lisades Euroopa regionaalanalüüsile Läänemere ja Eesti fookuse. Põhjalikud uuringuaruanded (inglisekeelsed, tavaliselt mitmes köites ja lisadega) leiab programmi kodulehelt www.espon.eu. ESPON regionaaluringute kokkuvõtlikud eestindused on kättesaadavad <http://www.geograafia.ut.ee/et/teadustegevus/espon>, kust leiab lisaks nii taustainfot kui ka värsket infot ESPON tegevustiku kohta. Selles e-raamatus, eestikeelse pealkirjaga on lingitud eestikeelne koduleht, projektilühendiga aga projektileht ESPONi portaalist, juhtides originaalaruanneteni. Ühtlasi leiab kõik lingitud uuringud [eelviimaselt leheküljelt](#).

Millistes värvides siis Eesti Euroopa kaardil välja paistab? Kord soojades (hästi!), siis jälle külmades (miks halvasti?), tihti aegreas värvi vahetades, olles ikka veel üleminekutes, avatud väikeriigina pidevates majanduslikes ja sotsiaalsetes muutustes üleilmastumisprotsesside stiihias. Taas ja taas piiririigina, mille värve segavad puhtaks kui poriseks vahetud naabrid kui kaugemad partnerid. Eestit näeb piirkondade lõikes kirju lapitekina, tõendamaks siinset territoriaalset mitmekesisust, aga ka ühevärvilisena, mis näitab regionaalarengute mõttes sarnaseid arenguid ja suundumusi. Teinekord on lisatud kaardile ohtralt värvi ja tõmmatud jämedama pintsliga – n-ö puust ja punaseks. Kaartidelt leiab tihedaid voogusid, aga ka hõredat tühjust. Kuidas Eesti Euroopa teemakaartidelt välja paistab, võib olla uudislik, huvitav ja innustav, aga ka ehmata või näiteks populaarses kõiketeadmises ja infouputuses lihtsalt igav. Hoopis olulisem, kuidas siin, Eestis ESPONi teadmusega ruumiliste otsuste kvaliteeti tõsta, tasandada arengulõhet pealinnastumise ja ääremaastumise vahel, otsida regionaalprobleemidele spetsiifiliselt ja spetsialiseeruvalt tarmukaid lahendusi ning tõhustada territoriaalset haldust.

Asjatundlikku uurimist, et saavutada rohkem territoriaalset ühtekuuluvust ja tasakaalu!

Antti Roose, antti.roose@ut.ee

Allan Allik, allanallik@gmail.com

Martin Gauk, martin.gauk@ut.ee

ESPON Eesti kontaktasutus, Tartu Ülikooli geograafia osakond

SISUKORD

MEGATRENDID

Euroopa visioonid ja territoriaalsed stsenaariumid ET2050	5
Regioonide vastupanuvõime majanduskriisidele ECR2	8
Globaliseerumise ruumilised mõjud Euroopale ja selle regioonidele TIGER	10
Euroopa regioonide ja linnu mõjutavad rändevood ja demograafia DEMIFER	13
Euroopa regioonide ja linnade atraktiivsus ATTREG	17
Innovatsioonimustrid KIT	20
Transpordiühendatuse mustrid Euroopas TRACC	23

TERRITORIAALNE MITMEKESISUS

Tulevikusuunad Euroopa linnades FOCI	27
Teisesed kasvukeskused ja territoriaalne areng SGPTD	30
Väikese ja keskmise suurusega linnad TOWN	34
Euroopa arenguvõimalused maapiirkondades EDORA	35
Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus Euroopas TIPSE	38
Kliimamuutus ning selle territoriaalne mõju piirkondadele ESPONClimate	40
Rohemajanduse regionaalarengu potentsiaal GREECO	42
Üldteenuste indikaatorid SEGI	45
Ruumispetsiifiline haldus TANGO	48
Euroopa territoriaalne koostöö TERCO	50
Ruumilised indikaatorid Euroopa 2020 strateegia territoriaalseks analüüsiks SIESTA	53
Läänemere regiooni territoriaalse seire süsteem BSR-TEMO	56
ESPON 2013 programmi regionaaluuringud ja analüüsivahendid (nimistu)	58

Megatrendid

Euroopa visioonid ja territoriaalsed stsenaariumid

ET2050

Euroopa territoriaalse arengu ja ühtekuuluvuse edendamine eeldab tulevikku suunatud ja integreeritud visiooni Euroopa arenguperspektiividest. ET2050 koostas Euroopa territoriaalse visiooni, kaasates sidusrühmi nii üleeuroopalisel, riiklikul kui ka regionaalsel tasandil. ESPONi visioon on strateegiline, võimaldades suunata riikidevahelist arutelu territoriaalsetest arengutest, aidates kaasa nutikale, säästvale ja kaasavale arengule Euroopa Liidus. Eesmärkideks on tuua parimaid näiteid Euroopa territoriaalse ühtekuuluvuse ja teiste poliitiliste eesmärkide saavutamiseks, et pakkuda arenguvariante Euroopa 2020 strateegia elluviimisel, regioonide püüdlustes territoriaalselt polütsentristlikuma, mitmekesisema ja jätkusuutlikuma Euroopa suunas – sõltumata riikide ja regioonide sisemistest erisustest.

Euroopa suundumused

Visioon Euroopa tulevikust pakub viise, kuidas tekitada seni killustatud haldusstruktuuris ühtsust. Eurooplased on muutunud palju liikuvamaks ning sotsiaalsete ja majandussuhete hulk Euroopa suurte linnade ja ülejäänud maailma vahel on hüppeliselt kasvanud viimase 20 aasta jooksul. Kuid piiriülesed funktsioonid töötavad endiselt vaid tugevates piirkondades, kus need on ajalooliselt kinnistunud. Mujal Euroopas esinevad jätkuvalt rahvusriiklikud hoiakud ja eelarvamused, ka seadusraamistiku erinevustest tulenevad takistused. Seetõttu on ESPONi visiooni peamiseks märksõnadeks avatus ja sidusus, mis võimaldavad Euroopal rakendada seni kasutamata potentsiaali.

Euroopa ühtekuulvuspoliitikat on seni osalt seganud konkreetsete eesmärkide puudumine. Vaid ainult loetud Euroopa poliitikavaldkonnad, nagu näiteks transport ja energeetika, on arenenud kindlate eesmärkide suunas, mis kinnitab vajadust territoriaalsete visioonide, plaanide ja uuringute järele, mille eesmärgiks on ühelt poolt aidata kaasa tihedamale valdkonnapoliitika sidususele, teisalt leida parim viis, kuidas jaotada Euroopa struktuuri- ja ühtekuuluvusfondi finantsressurss otstarbekalt erinevate sektorite ja territooriumite vahel.

Riikide ja regioonide planeerimistraditsioonid on erinevad nagu erineb ka institutsiooniline raamistik valdkondlike poliitika koordineeri-

TERRITORIAL VISION 2050

Avatud ja polütsentriselise Euroopa visioon aastaks 2050.

miseks ja territoriaalseks arenguks. Ometi on üleriigilistes plaanides ja visioonides märkimisväärsed sarnasusi ja ühisosa, mis kõik toetab mitmekesise linnavõrgustiku edasiarendusi Euroopas.

Euroopa tulevikuprognosis keskendutakse järgmistele väljakutsetele ja arenguvõimalustele:

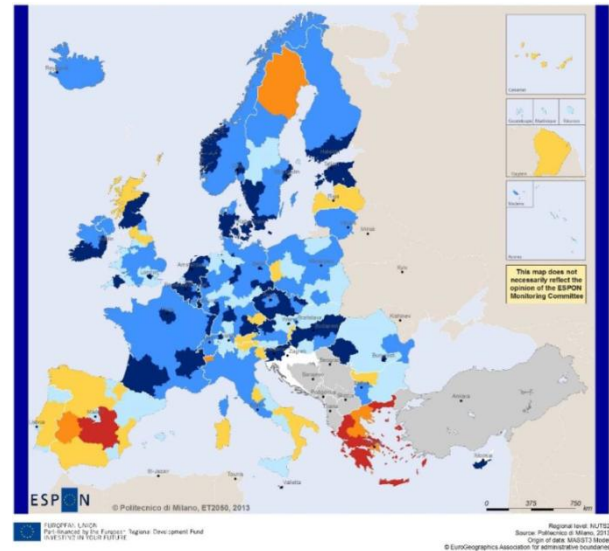
- Regioonide ebaühtlane majanduskasv;
- Vananev rahvastik, mis tõstab tuntavalt tervishoiu- ja sotsiaalteenuste nõudlust ja kulu;
- Püsiv tööpuudus, mis langetab palgataset ning soosib euroopa-sisest töörännet;

- Jätkuv linnastumine, eriti valg- ja eeslinnastumisena;
- Energiatarbimise järk-järguline vähenemine tänu energiatõhususe ja – säästlikuse suurendamisele, samuti süsinikuheite vähendamine tänu rohelistele tehnoloogiatele;
- Maailmamajanduse raskuskeskme nihkumine Aiasse;
- Kliimamuutus, mis mõjutab kõige negatiivsemalt Lõuna-Euroopat;
- Euroopa transpordivõrgu areng.

ET2050 projekt töötas välja kolm territoriaalset stsenaariumit:

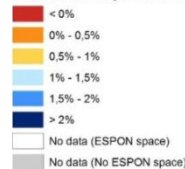
- Euroopa metropolide eelisarendamine, mis hõlmaks endas pealinnade ja globaalsete suurlinnade toetamist globaalse konkurentsi-võime kasvatamise eesmärgil;
- Regioonikeskuste eelisarendamine, mis visandab pildi tasakaalustatud polütsentristlikust Euroopast, kus kasvu veavad regioonilinnad;
- Väikelinnade ja vähemarenenud regioonide eelisarendamine: tugevneb regionaliseerumine ning piirkondade spetsialiseerumine. Antud stsenaarium eeldab säästlikumaid liikumismustreid kliimamuutuse poliitikate ja energiadefitsiidi tõttu.

Euroopa 2050 visiooni põhisisuks on avatud ja polütsentristlik Euroopa. Avatus muu maailma ja naaberriikidega on vajalikuks tingimuseks, et kõik Euroopa linnad ja piirkonnad saaksid osa globaalsest arengupotentsiaalst ja tehnoloogia edenemisest. See eeldab tihedamat koostööd naaberregioonide vahel ning paremat ühendatust muu maailmaga. Polütsentrism ehk mitmekeskuselisus on vajalik arenguvõimaluste loomiseks kõigile Euroopa linnadele ja piirkondadele, kusjuures rõhutakse sisetekkelisele kohalikele ressurssidele põhinevale säästvale arengule. Järk-järguline mitmekeskuselisuse arendamine aitab saavutada regionaalset tasakaalu mõõndusteta majanduskasvule.

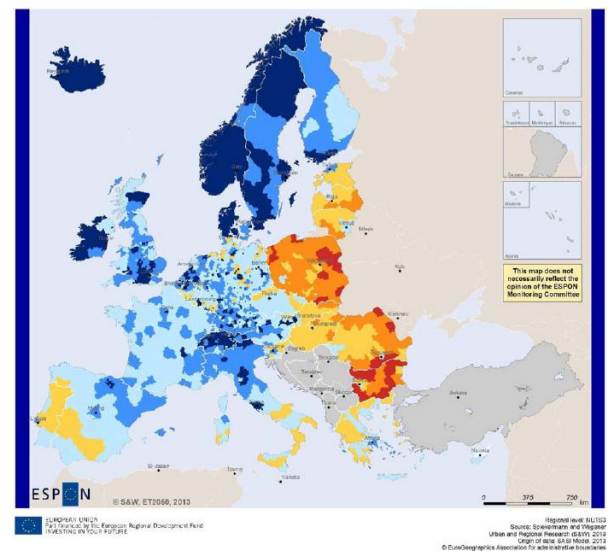
GDP Growth annual average rate (Units: %)

Results obtained by MASST3 forecast model

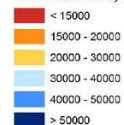
Economic growth at very different speeds, leading to an increase in inter-regional economic disparities. Number of regions below 1% of GDP growth: 45 (16%), ESPON Space annual average GDP growth rate: 1.89%
MASST3 is an economic, macroeconomic, sectoral, social and territorial model. It has been upgraded to explicitly take into account the impact of the current economic crisis.

Proгнозитив majanduskasv aastateks 2010–2030 MASST3 mudeli alusel.

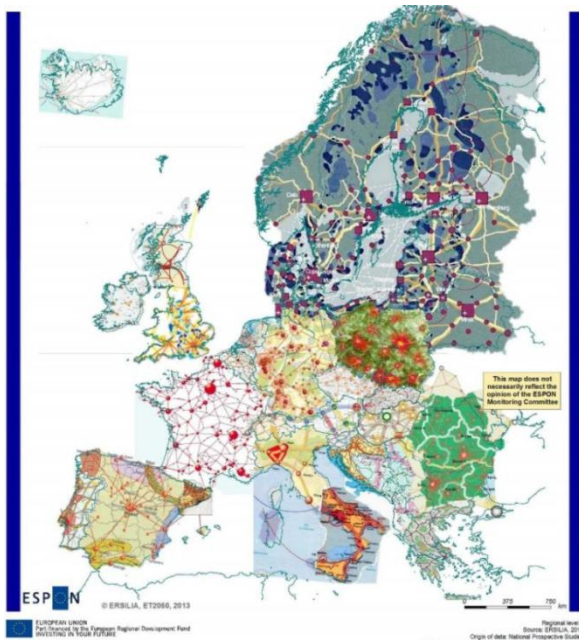

GDP per capita (Units: € of 2010)

Results obtained by SASI forecast model

Proгнозитив majanduskasv aastateks 2010–2050 SASI mudeli alusel.

Makroregioonide ja riikide territoriaalsete visioonide kollaaž.

Jätksuutlik ressursikasutus eeldab kompaktsemat asustust. Euroopa territooriumi tõhususe ja konkurentsivõime eelduseks on erineva suurusega linnade võrgustumine alates kohalikust väikelinnast kuni globaalse suurlinnani.

Visiooni avatuse eesmärk eeldab Euroopa ühisturu edasist liberaliseerimist ja ühtlustamist ning piiriülese taristu väljaarendamist, naaberregioonide omavahelist ühendamist. Regionaalselt tasakaalustatud Euroopa tähendab nõrgemate regioonide toetamist ka tulevikus. Selle eesmärgi senisest parem saavutamine nõuab ühelt poolt struktuuri- ja ühtekuuluvusfondi reformimist ning selgemat seost põllumajandusfondiga. Teisalt tuleb tagada teenuste kättesaadavus, kvaliteetne ja piisav taristu regioonide siseselt. Euroopa tasakaalustatud asustusstruktuuri saavutamisel on strateegilise tähtsusega teiseste linnade tugevdamine, aga ka kogu asustussüsteemi tihedam võrgustumine ning nutikate ja säästlike lahenduste leidmine linnade arengule.

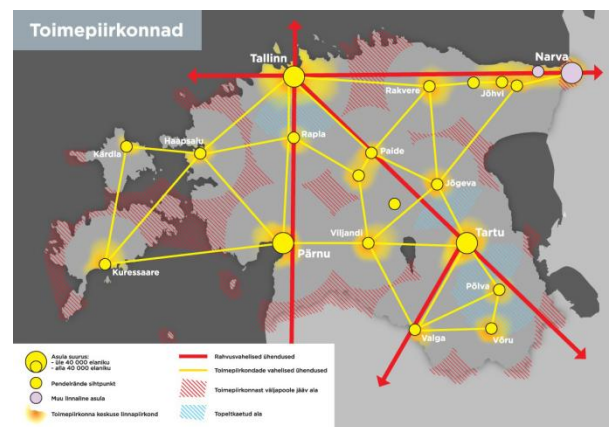
Scenario	Competitiveness		Cohesion		Sustainability	
	GDP/capita (Euro vof 2010) 2051	Change in GDP/capita 2013-2051 % p.a.	Coefficient of variation GDP/capita 2051	National polycentricity 2051	Energy use of transport (MJ/Einw/y) 2051	CO ₂ emission by transport (t/capita/y) 2051
Baseline	42,897	+1.43	50.3	65.1	32.2	1.31
MEGAs A	43,988	+1.50	54.4	62.1	36.0	1.46
Cities B	43,463	+1.47	50.7	65.2	33.9	1.38
Regions C	43,078	+1.45	50.1	65.7	35.3	1.44
Economic recession A1	31,636	+0.63	54.6	62.1	33.2	1.35
B1	31,254	+0.59	50.8	65.2	31.6	1.28
C1	30,978	+0.57	50.2	65.7	32.8	1.34
Technology advance A2	53,548	+2.03	50.7	62.1	30.6	1.24
B2	52,922	+2.00	47.2	65.3	28.7	1.16
C2	52,436	+1.97	46.5	65.8	29.9	1.22
Energy/ climate A3	41,190	+1.33	56.5	63.2	22.1	0.86
B3	40,810	+1.30	52.5	65.6	22.1	0.85
C3	40,571	+1.29	51.8	65.8	23.1	0.89

ET2050 stsenaariumite võrdlus kolmes aspektis.

Eesti arengud

”Eesti 2030+” on üleriigiline planeering, mille koostamisel on arvestatud ka ”Euroopa 2020” ja ”VASAB Läänemere maade ruumilise arengu perspektiivi 2030”. Eesti ruumilise arengu visiooniks on:

”Eesti on sidusa ruumistruktuuriga, mitmekesise elukeskkonnaga ning välismaailmaga hästi ühendatud riik. Hajalinnastunud ruumi inimsõbralikkuse ja majandusliku konkurentsivõime tagavad eeskätt looduslähedane keskkond ning hästi sidustatud asulate võrgustik.”

Üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ toimepiirkondade kaart (Siseministerium).

Ruumilisele visioonile sekundeerib regionaalarengu strateegia, mis lähtub Eesti toimepiirkondadest ning püüab edendada linna- ja toimepiirkondade põhiselt konkurentsivõimet ja väärt elukeskkonda. ”Eesti 2030+” visiooni elluviimiseks on koostamisel maakonna- planeeringud ning algatatud on ka mitmeid teemaplaneeringuid.

Regioonide vastupanuvõime majanduskriisidele

ECR2

Hiljutine majanduskriis on olnud kõige rängemaks majanduslanguseks Euroopa Liidu ajaloos. Samas kogesid Euroopa regioonid majanduslangust ja sellest taastumist väga erinevalt. Erisused regioonide vastupanuvõimes sunnivad küsima, miks mõned piirkonnad osutuvad majanduslikele tagasilöökidele vastupidavamaks kui teised ja mis on majanduskriisi eduka läbimise võtmeteguriteks.

Majanduslangused pole just haruldased sündmused – neid saab üldiselt majandustsüklites ette ennustada. Raskem on prognoosida majanduslanguse tagajärgi ja seda, milliseid majandussektoreid langus valusamalt tabab. Viimane majanduslangus, mis sai alguse USA kinnisvaramulli lõhkemisest ja hargnes globaalseks laenukriisiks, tõestas majanduskriisi kiiret nakkuslikku levikut. Lahendus? Vastupanuvõimet majandusvabustustele reageerimiseks tuleb kasvatada aegsasti enne kriisi.

Euroopa suundumused

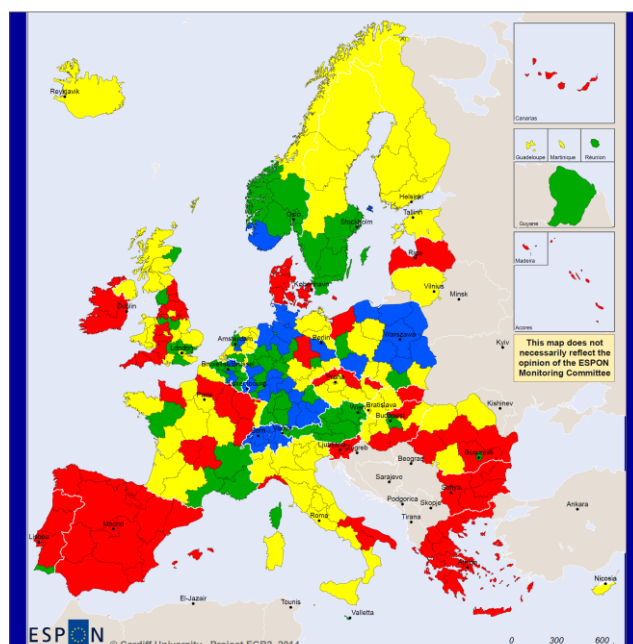
280st uuritud regioonist 12% läbis kriisi languseta tööhõives, samal ajal kui veerandis regioonides kogeti kriisi ajal kõrgeimat tööpuudust, mis küll taastus 2011. aastaks kriisieelsele tasemele. Valdav osa ehk kaks kolmandikku regioonidest polnud 2011. aastaks veel majanduskriisist taastunud, mis tähendas, et pooltes oli tööhõive küll hakanud tõusma, ent pooltes see alles langes. Geograafiliselt joonistub välja riiklik muster regioonide vastupanuvõimest majanduskriisile. Kohati esineb siiski ka riigisiseseid regionaalseid erinevusi, mis annab tunnistust kohapõhiste poliitikate tulemuslikkusest või ebaõnnestumist.

Regiooni majandusstruktuur on oluliseks vastupanuvõime teguriks. Suurem põllumajanduse ja ehitussektori osakaal tähendas negatiivset mõju regiooni vastupidavusele, samas kui positiivselt mõjus teenindussektor. Majandusstruktuuriga saab põhjendada kriisile reageerimist siiski vaid osaliselt.

Tähtsamateks teguriteks on regiooni omandisuhete struktuur ning ekspordi ja turu orienteeritus. Majanduskriisis on positiivne mõju rahvusvahelistel ettevõtetel, mis suudavad hoida stabiilsust tänu oma finantsvõimekusele ja laiemale kompetentsile. Positiivset mõju avaldab regiooni majandusstabiilsusele ka ekspordile orienteeritud kaasaegsem ning innovaatilisem teaduspõhisem majandus.

Loodusvarade ja kultuuripärandi säästva majandamise eesmärgi saavutamine eeldab

ökosüsteemide jätkusuutlikku haldust ja loodusvarade väärtustamist, nii tihedalt kui ka hõredalt asustatud aladel. Selle saavutamiseks tuleb otstarbekamalt ja loodussõbralikumalt planeerida maakasutust vältimaks kontrollimatut valglinnastumist kui ka kaitsta haavatavaid ökosüsteeme. Euroopa Liidu pikaajaliste visioonide elluviimine eeldab põhimõtteliselt uut, teistsugust ühtekuuluvuspoliitikat, sellest johtuvalt ka uute raamdokumentide heakskiitmist.

EUROPEAN UNION
Part-financed by the European Regional Development Fund
INVESTING IN YOUR FUTURE

Source: ESPON Database, ESPON ECR2 project, Cardiff University, 2014.
Origin of data: ESPON, Eurostat. Various dates
© EuroGeographics Association for administrative boundaries

Legend

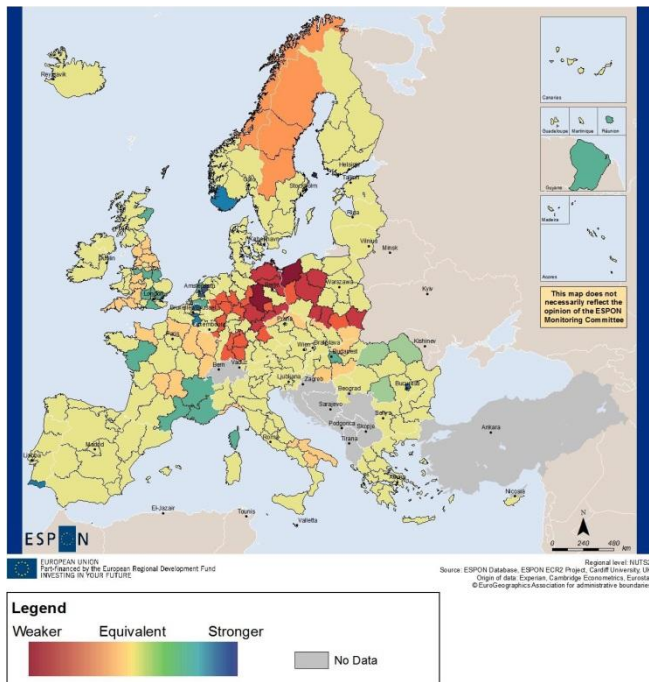
Resistant	Not Recovered: Upturn	No data
Recovered	Not Recovered: No Upturn	

Regioonide tööhõive taastumine majanduskriisist.

Regiooni vastupidavust tõstab majanduse paindlikkus ja kohanemisvõime. Kohanemine tuleneb ühelt poolt paljuski töötajate ja tööandjate valikutest, tehes näiteks lühiajalisi muutusi tööajast ning leppides kokku hüvitistes. Teisalt on edukad need ettevõtted, mis suudavad müüa oma toodangut kriisist vähem häiritud turgudele. Toimetulek majanduskriisiga sõltub ka poliitilistest otsustest. Nii on üldiselt edukamad need regioonid, mis on avatud ja valmis kriisist väljumiseks tihendama koostööd naabritega. Reageering majanduskriisile näitab, kuidas regioon on võimeline oma majandust ümber struktureerima.

Poliitikameetmete kavandamisel peab silmas pidama nelja põhimõtet:

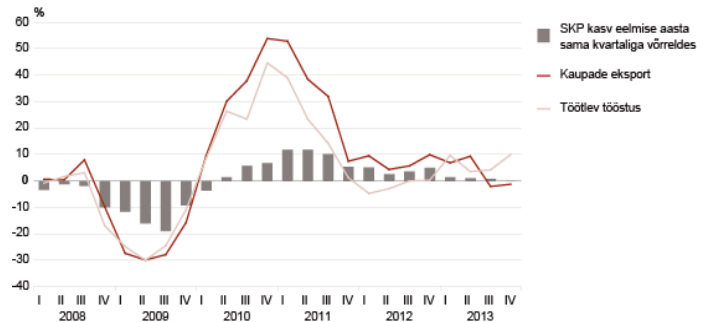
- Majandusvapustustele ja –kriisile tuleb reageerida kiiresti;
- Majanduskriisist toimumiseks tuleb jõupingutusi koostööst ja koordineerida;
- Tegevuskavadesse tuleb 'sisse kirjutada' valmisolek võimalikeks majanduskriisideks;
- Valitsussektor peab tegelema tulevaste majanduskriiside riskide maandamisega.

Regioonide suhteline võimekus majanduskriisi mõjudega toime tulla.

Eesti vastupanuvõime majanduskriisile

Eestis võimendas majanduskriisi kinnisvaramull, mis lõhkes pingestatud finantsturul. Ometi suutis Eesti riigirahanduses ja avalikus sektoris kiiresti sisse viia abinõud ning vältida olulise võlakooormuse teket nagu see juhtus mitmetes teistes riikides. Laenajatele, tarbijatele ja töötajatele olid kriisi tagajärjed siiski rängemad kui mujal Euroopas.

Eesti SKP muutus 2008–2013.

Väikeriigina kohanes Eesti muutunud oludega kiiresti ning ka sügavast kriisist väljuti teistest riikidest kiiremini. Osalist mõju avaldasid Soome ergutusmeetmed sealse majanduse elavdamiseks, millest suutsid Eesti ettevõtted ja töötajad kasu lõigata.

Eesti majanduse ja tööhõive taastumisele aitas märkimisväärselt kaasa Soome ehitussektor. Elamuarendus Helsinki Aurinkolahti linnaosas.

[Estikeelne ülevaade](#)

[Uuringu lõpparuanne \(inglise keeles\)](#)

Globaliseerumise ruumilised mõjud Euroopale ja selle regioonidele | TIGER

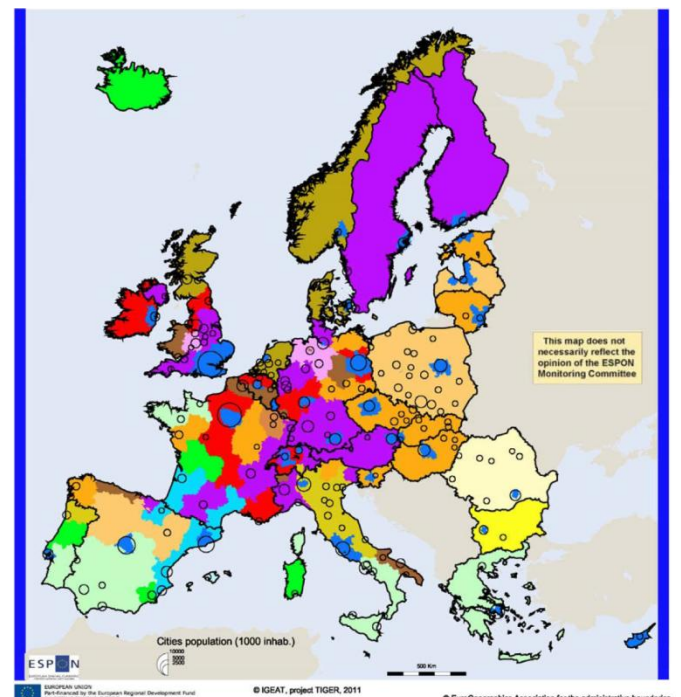
Euroopa majanduse konkurentsivõime sõltub üha enam globaalsetest trendidest. Seetõttu tuleb ruumipoliitika kujundades hinnata Euroopa arenguid maailma kontekstis, millised on üleilmastumise ruumilised mõjud ja dünaamika erinevatel ruumilistel tasanditel, kuidas aitab maailmakonkurents püsimisele kaasa territoriaalne koostöö ja Euroopa ühtekuuluvuspoliitika. Euroopa püüdlused konkurentsivõime tõstmiseks on kiirendanud üleilmastumist, soosides üha enam majanduse globaalset integratsiooni. Tuleb selgelt teadvustada, milline on Euroopa positsioon maailmamajanduses. Euroopa regioonide konkurentsivõimet peaks tõstma lõimimine, koostöö ja nutikas ressursikasutus. Lisaks sellele tuleb mõista majandustegevuse territoriaalseid struktuure ülemaailmses mõõtkavas, millised on kaubandusvood kontinentide ja regioonide vahel. Euroopa regioonid peavad tegema oma strateegilised valikud konkurentsivõime tõstmiseks globaalselt, mitte ainult Euroopa siseselt.

Euroopa suundumused

Euroopa on maailma jõukaim kontinent ning osaleb mõjuvõimsalt maailmamajanduses. Lisaks sellele, et Euroopa on toodete ja teenuste ekspordis juhtiv kaubandusjõud, on ka Euroopa jätkuvalt maailma suurim otseinvesteeringute tegija. Euroopasse on koondunud 40% maailma 500 suurima ettevõtte peakorteritest. Euroopa on olnud edukas rahvusvahelises tööjaotuses, olles spetsialiseerunud kvaliteetoodangule, tootmisprotsess on tõhus. Euroopa tõmbab ligi nii madala kui ka kõrge kvalifikatsiooniga töajõudu kogu maailmast.

Teisalt on Euroopa majandusvõim maailmas kahanemas. Näiteks on Euroopa osakaal erinevate maailma regioonide vahelises kaubanduses kahanenud 28%lt 1960. aastate lõpus 22%ni aastal 2008. Kõigis voogudes, välja arvatud rände puhul, on Euroopa osakaal maailmas vähenemas, piirdudes üha enam vaid naaberriikidega. Üleilmastumise teemal rõhuvad ELi peamised poliitikadokumendid järgmistele punktidele:

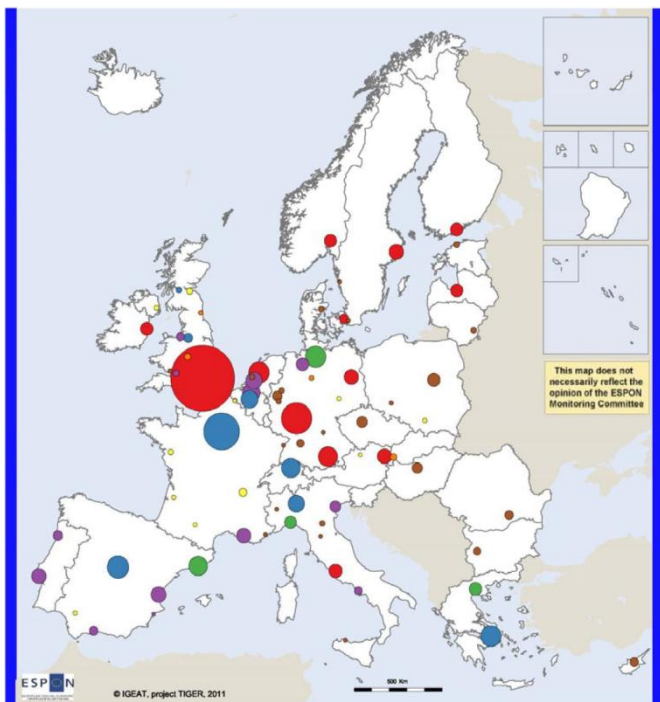
- Euroopa peab majanduslanguse vältimiseks tegutsema (aktiivselt) maailmaturul;
- Euroopa areng sõltub üleilmastumisega kaasnevate võimaluste kasutamisest, mis on iseäranis seotud arenevate ja tärkavate turgudega;
- Euroopa majanduskasv sõltub tulevikus üha enam naaberriikidest ja globaalsuhetest.

Regioonide haavatavus globaalmajanduses.

Euroopa peab realistlikult arvestama oma demograafilise ja majandusliku kaalu vähenemisega. Vana maailma osakaalu vähenemine enamikus majandusvoogudes on pikaajaline tendents. Põhiliseks arenguhoovaks peab lähiajal ja tulevikus saama innovatsiooni ja teadusmahukuse kasvatamine. Selles osas on EL jätkuvalt maas

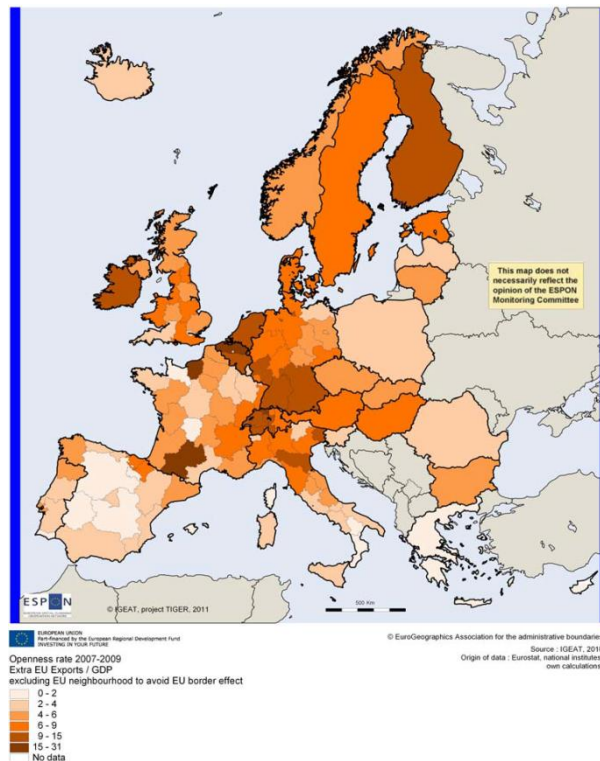
USA-st ja Jaapanist. Kui Jaapanis investeeritakse SKTst teadus- ja arendustegevusse 3,5% ja USA-s 2,8%, siis Euroopa Liidus vaid 1,8%. Kui avaliku sektori panus nende kolme majandusjõu vahel suurt ei erine, siis erinevus avaldub just erasektori arendusinvesteeringutes, mis on Euroopas suhteliselt väikesed.

		Geography			
		Global profile		Regional profile	
Functions	Global	Asia	Africa & Latin America		
	Specialized				
	Port				
Advanced services					

Euroopa linnade globaalse võrgustumise tüpoloogiad.

Vaatamata nutika majanduse edendamisele impordib Euroopa teistest piirkondadest teadmist. Nii on Euroopa Liit 2008. aasta näitel maksnud tehnoloogiavaldkonnas teiste piirkondade patentide ja litsentside eest rohkem kui USA ja Jaapan kokku. Kuna akadeemiliste kanalite kaudu ei suudeta Euroopas USA-ga teadmiste impordis võistelda, siis tuleb konkrentsis püsimiseks innovatiivne teadmine ja tehnoloogia importida.

Regioonide avatus kontinentidevahelisele kaubandusele (välja on jäetud kaubandus Euroopa lähinaabritega).

Samas, Euroopa Liit on atraktiivseks töökohaks võõrtöötajatele. Immigratsioon on Euroopa jaoks oluline, kuna rahvastiku vananemise tõttu on paljudel elualadel töökätest puudus. Majandusarengu kontekstis on probleemiks siiski see, et Euroopa Liidus on kõrgharitud immigrantide osakaal mõneti väiksem kui tööturul keskmiselt.

Rotterdami sadam on Euroopa suurim, globaalse merekaubaveo sõlmpunkte. Fotol ajaloolised kaid, mis teenivad küll pigem turiste ja linnalaevandust.

Läänemere piirkonna suundumused

Läänemere piirkonna riigid on globaliseerumisrindel võrdlemisi tugevad. Ka Läänemereriikide majanduse haavatavus on madalam kui teistes makro-regioonides. Lisaks on siinne majandusstruktuur mitmekesisem, suunitletud pigem kvalifitseeritud tööjõule, seda eriti Põhjamaades, mis võivad spetsialiseerumisest (kõrg)tehnoloogilisele toodangule.

Läänemere regioonis on ka võrdlemisi avatud majandus, mis väljendub näiteks asjaolus, et siinsed suurettevõtted eelistavad oma aktsiaid noteerida eri kontinentide börsidel. Kaubandus-mahtude järgi on Läänemere regiooni panus võrdlemisi väike. See-eest on Läänemereriikide kaubandus suunitletud eelkõige Aasia kasvavatele turgudele.

3 punkti kokkuvõtteks**Peep Mardiste, ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni ametnik**

1. Euroopa riikide majanduste avatuse ja globaliseerumise tingimustes kannatavad kriisides kõige rohkem haavatavad piirkonnad. Sestap peaks Euroopa Liit panustama rohkem äärealadele.
2. Uuring soovib Euroopa piirkondadel rohkem spetsialiseeruda, et globaalses konkurentsisis jääda ellu ja areneda.
3. Euroopa tõmbab uuringu kohaselt jätkuvalt ligi peamiselt lihttöölisi ning see peab teadmispõhise majanduseni jõudmiseks muutuma. Haritud võõrtööjõu osas on trend vähemalt positiivne. Üheks võtmeks on välistudengite arvu suurendamine. Haridusrändel on oluline osa teadmispõhises majanduses – kõrghariduse kvaliteet ja atraktiivsus peaks saama majanduspoliitika normaalseks osaks.

Demograafiliste arengusuundade ja rändevoogude mõju Euroopa linnadele | DEMIFER

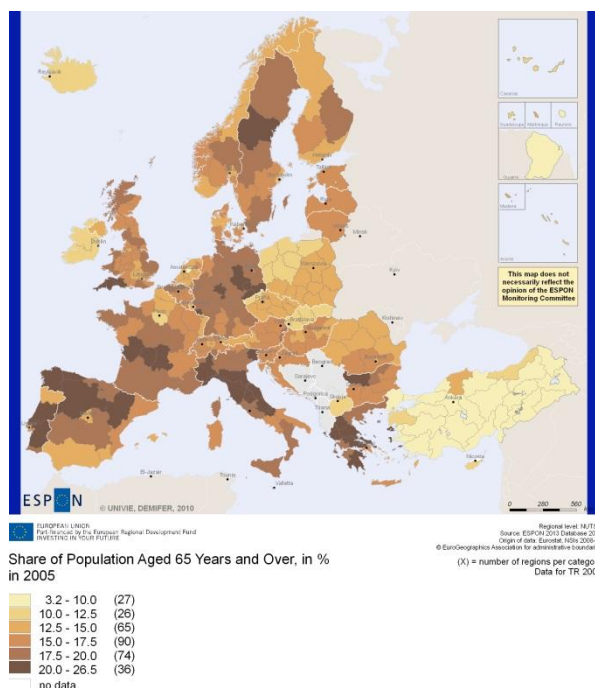
Euroopa vähenev ja vananev rahvastik on siinsele tööjõuturu stabiilsele arengule ja majandusele suureks ohuks. Euroopa Liit seisab seniolematu väljakutse ees, mida seavad suurenenud migratsioon, madal sündimus, muutuvad perestruktuurid ja vananev rahvastik. Nimetatud rahvastikuprobleemide teravnemisega tuleb arvestada kõigil otsustustasanditel. Uudsete rahvastikuoludega kohanemiseks tuleb teha poliitilisi, laiemate territoriaalsete mõjudega otsuseid. Demograafilised muutused tähendavad kasvavat survet sotsiaalsüsteemile ning ka tööturg peab kohanema vananeva rahvastikuga. Euroopa Liit püüab luua paremaid tingimusi sündivuse tõstmiseks ning töö ja pereelu ühildamiseks. Teisalt on kriitilise tähtsusega suutlikkus integreerida sisserändajaid. Oluline on tõsta tööealise rahvastiku majanduspanust ehk siis pikendada tööiga. Selleks tuleb pakkuda head haridust ning edendada tervislikke eluviise. DEMIFER hindas rahvastiku dünaamikat, tööjõu ja rahvastiku vananemise muutusi ning analüüsis, milliseid strateegiaid tuleks rakendada konkurentsi- ja sidususpoliitikas.

Euroopa suundumused

Põhilised üleeuroopalised demograafilised muutused on järgmised: rahvastiku kasv aeglustub, rahvastik vananeb, tööealise rahvastiku kasv väheneb ning loomuliku iibe asemel muutub rahvastiku kasvu peamiseks teguriks ränne. Vananemine tuleneb peamiselt viimase nelja kümnendi madalast sündimusest. Kuigi rahvastiku vananemine mõjutab kõiki piirkondi üle kogu Euroopa, on mõju regiooniti erinev. Ka sündimus Euroopa regioonides varieerub. Mõnes piirkonnas leevendavad vananemise mõju tööealise elanikkonna suurusele sisserände vood teistest regioonidest või riikidest, teistes aga suurendab noorte väljaränne vananemise mõjusid.

Seega, kuigi regioonidevaheline ränne võib mõnes regioonis lahendada vaba tööjõu ja tööjõupuudusega seotud probleeme, ei pruugi Euroopa Liidu mobiilsust stimuleeriva poliitika mõju kõigis regioonides olla soodne ning piirkondlik ebavõrdsus võib vastupidi suurened. Johtuvalt ei mõjuta ränne Euroopa regioonide konkrentsivõimet ühtmoodi.

Koostatud rahvastikustsenaariumid aitavad hinnata rahvastikuprotsesside ja majanduse vastasseoseid, aga ka majandus- ja sotsiaalpoliitika tulemuslikkust rände- ja rahvastikuprotsesside suunamisel.

Vananev Euroopa, üle 65-aastaste % rahvastikust.

Sündimus ning rändevoogude suurus ja suund viib erinevusteni tööjõu vananemises ja kasvus, samas kui majandusareng tõstab sündimust ja mõjutab rändesuundi. Nendes vastasmõjudes töötati välja neli rahvastikustsenaariumi, mis võtavad arvesse nii majanduse kui ka poliitika erinevaid arengusuundi. Stsenaariumites kasutatakse rahvastiku- ja majandusprotsesside seostamiseks kahte telge: jaotuse-õigluse ja majanduse-keskkonna telge. Majanduse-keskkonna telje ühes otsas pakutakse tehnilise ja sotsiaalse innovatsiooniga jätkusuutlikku kasvu, teises otsas aga teravnevaid keskkonna-

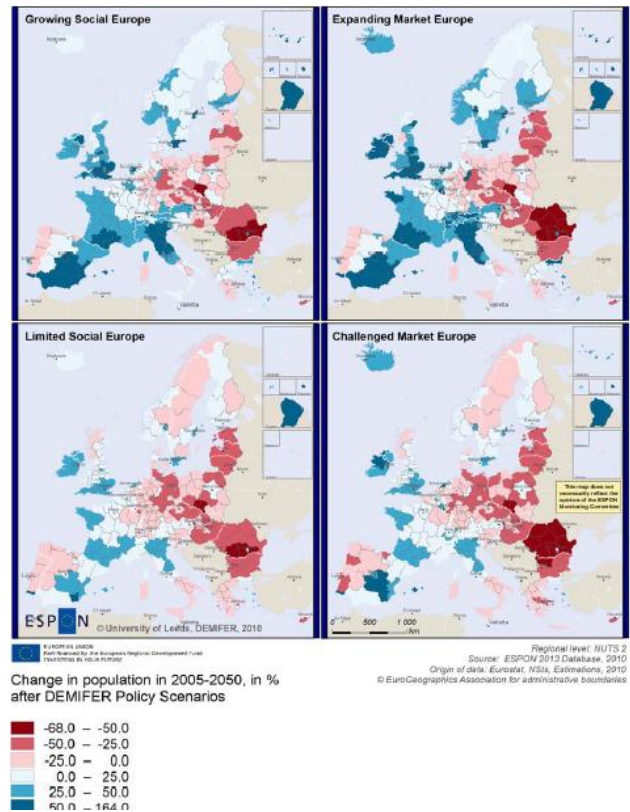
probleeme ning majanduskasvu langust. Nende kahe telje ristmaatriksis saab välja pakkuda neli stsenaariumit:

- Kasvav sotsiaalne Euroopa;
- Laieneva turu Euroopa;
- Piiratud sotsiaalne Euroopa;
- Tururaskuste Euroopa.

Strateegilised stsenaariumid on seotud hulga all-strateegiatega, mis väljendavad tulevikus teatava tõenäosusega suuremust, sündimust ja rännet, kuidas hakkavad need mõjutama rahvaarvu muutusi, eriti tööealises elanikkonnas ja rahvastiku vananemise kiirust. Kuna tööjõu kasv ei sõltu ainult tööealise elanikkonna hulgast, vaid ka hõivemäärast, arvestavad stsenaariumid ka võimalike muutustega tööhõives. Stsenaariumid tõendavad tegurite keerukaid ja vastuolulisi seoseid, milles poliitika kujundajad peavad eesmärkides ja valikutes tegema kompromisse.

Kõigis neljas stsenaariumis eeldatakse, et suremus langeb, kuid mitte võrdselt kõikides regioonides. Enamik stsenaariume oletab, et sündimus tõuseb või jääb samale tasemele. Siseränne püsib riikides eeldatavasti tänasel tasemel, kuid tõenäoliselt suureneb riikidevaheline ränne nii Euroopa-siseselt kui ka väljaspoolt Euroopat.

”Kasvava sotsiaalse Euroopa” stsenaarium teostub eduka majandus- ja keskkonnapoliitika elluviimisel, millega kaasneb jätkusuutlik kasv ja tõhus ühtekuuluvuspoliitika. Antud stsenaariumi puhul on ette näha nii suhteliselt suur suremuse langus kui ka võrdlemisi suur sündimuse kasv. Oluliselt väheneb sel juhul regionaalne ebavõrdsus. Eeldatavasti suurenevad ka rändevood, kuid mitte nii intensiivselt kui ”laieneva turu Euroopa” stsenaariumi puhul.

Rahvastikuproгноos 2005–2050 nelja erineva stsenaariumi põhjal.

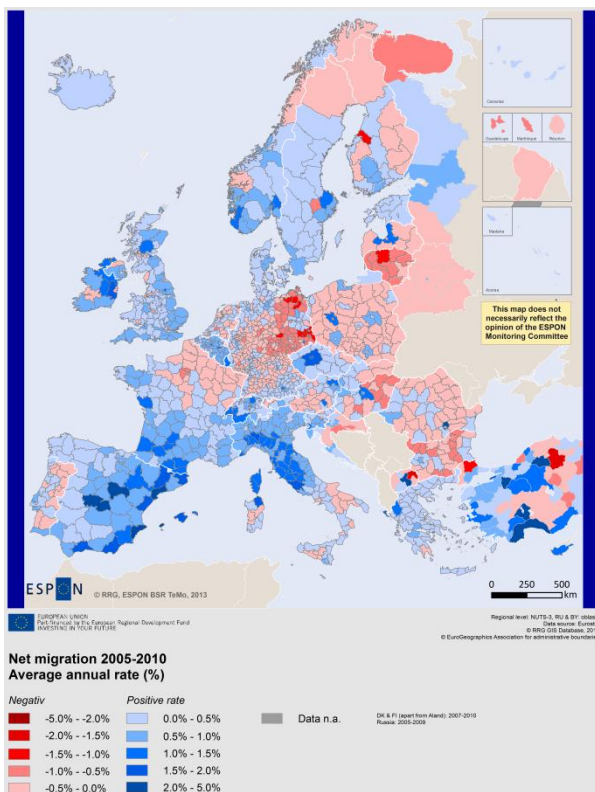
”Laieneva turu Euroopa” võib realiseeruda jätkusuutliku majanduskasvu ning tugevate konkurentsieesmärkide korral. Ebasoodsama suremuse ja sündimuse arengutega kaasneb märkimisväärselt suurenev migratsioon, mis veelgi kasvatab piirkondlikku ebavõrdsust.

”Piiratud sotsiaalse Euroopa” stsenaarium arvestab suhteliselt madala suremuse langusega, tänase sündimusmustriga ja langeva rändega. Arvestataval määral väheneks ka arengulõhe erinevate Euroopa piirkondade vahel.

”Tururaskustes Euroopa” teostub tõenäoliselt madala majanduskasvu korral, kui kriitiliste keskkonnaprobleemidega ei tegeleta piisavalt. Demograafilistelt ja rändenäitajatelt on see kõige ebasoodsam stsenaarium, sest suremus väheneb ainult veidi, sündimus langeb, migratsioonitase püsib enam-vähem samal tasemel, piirkondlik ebavõrdsus suureneb.

Kliimamuutus on võtnud üha suuremat rolli rahvastikuprotsessides. Esiteks võib kliimamuutus esile kutsuda eurooplaste liikumise Euroopa siseselt ning teiseks võib suurenda kliima-põgenike sissevool Euroopasse. Globaalsel tasandil on nii vaesus, ökosüsteemide hävimine, looduskatastroofid kui ka kliimast põhjustatud keskkonnamuutused seotud keskkonnarändega. Globaalsoojenemine mõjutab põllumajanduse tootlikkust, looduskatastroofid, nagu näiteks üleujutused, põhjustavad massilisi ümberasumisi ja meretaseme tõus hävitab viljakad ranniku-madalikud, mis suurendab ümberasumist veelgi. Siiski ei ole kliimamuutusest põhjust karta rände olulist suurenemist, sest kõige vaesematel inimestel, keda kliimamuutused kõige enam mõjutavad, puuduvad enamasti ressursid rikkamatesse riikidesse sisserändeks.

Erinevalt Ameerika Ühendriikidest ja Austraaliast näib Euroopa siseränne olevat suhteliselt stabiilne ja piirkondlikud majanduslikud muutused ei mõjuta seda kuigivõrd. Seda, et siseränne on stabiilne, näitavad ka senised andmed: juba aastakümneid on samad piirkonnad jätkuvalt ligi tõmbavad ning ühed ja samad regioonid jätkuvalt mitteatraktiivsed. Ränne ei mõjuta mitte ainult rahvastiku kasvu, vaid võib ka viia regionaalse ebavõrdsuse suurenemiseni. Kuna enamik ümberasujaid kuulub täiskasvanud noorte vanuserühma, siis töstavad uustulnukad täiskasvanud noorte arvu sihtriigis ning majanduslikult aktiivne elanikkond suureneb. Sisseränne Euroopasse muutub üha olulisemaks, et lahendada demograafilisi ja tööjõuturu probleeme. Samas eeldab see immigrantidele kohandatud sotsiaalpoliitikat.

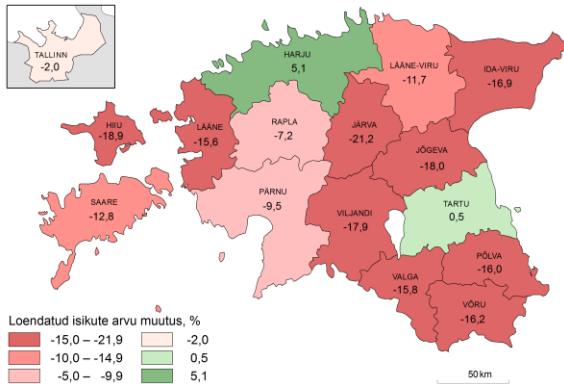
Rändesaldo 2005–2010, aasta keskmine %.

Läänemere piirkonna suundumused

Läänemere regioon jaotub demograafiliste protsesside alusel kaheks: Põhjamaad ning ülejäänud enamjaolt Läänemere idakaldale jäävad postsotsialistlikud riigid. Põhjamaad on atraktiivseteks rände sihtriikideks nii väljaspoolt Euroopat saabuvatele sisserändajatele kui ka samast regioonist pärit inimestele. Vaesemad postsotsialistlikud riigid on suuremalt jaolt migratsiooni lähteriikideks, kust suundutakse nii Põhjamaadesse kui ka Lääne-Euroopasse. Rahvastikuprotsessid on inertsed ning tugevalt mõjutatud riikide ajaloost. Postsotsialistlike riikide suureks probleemiks on kiiresti kahanev rahvastik ja tööjõud. Põhjamaade sündimuskordajad on samas püsinud võrdlemisi stabiilsena. Põhjamaade eeskujul nähakse, et peresõbraliku heaolupoliitika rakendamine ka mujal Euroopas võimaldab taastoota rahvastikku.

Eesti suundumused

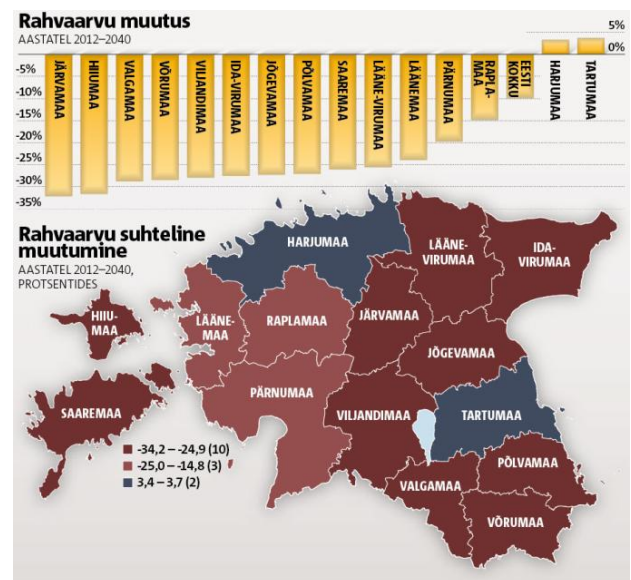
Alates 1990. aastatest on Eesti elanike arv pidevalt vähenenud.

Eesti maakondade rahvaarvu muutus 2000–2011 REL andmetel (Statistikaamet).

Kui 2014. aasta esimese jaanuari seisuga elas Eestis 1 315 819 inimest, siis prognooside kohaselt elab aastal 2040 on Eesti elanikke vaid 1 195 000, mis on ligi kümnendiku võrra vähem. Kaugemas tulevikus on Eestis veelgi vähem rahvast. Rahvaarv väheneb isegi sündimuse tõusul. Pikeneva eluea ja keskmise sündimuse taustal on vähenemise põhjuseks just 1990–2000 sündinute vähesus. Olulisi muutusi vanusstruktuuri saaks tuua vaid positiivne sissetränn. Siiski on Eesti rändesaldo püsinud taasiseseisvuse perioodil negatiivne. Viimasel kümnendil on kasvanud hüppeliselt tööränne Põhjamaadesse. Nii lühiajalise kui ka püsiva rände põhimotivatsiooniks on suurem majanduslik heaolu. Et majanduslikud arenguerinevused lähitulevikus ei kao, võib oletada väljarände püsimist.

Hetkel ei ole Eesti rahvastiku vanusstruktuur ja madal sündimus veel selgete majandusmõjudega, kuid see hakkab mõjutama rahvast ja tööhõuturgu juba lähitulevikus. Probleemiks kerkib eelkõige ühiskonna ülalpeetavate määr. Nii on Eestis käesoleval aastal 65-aastaste ja vanemate elanike osatähtsus rahvastikust 18%, kuid 2040ks tõuseb see 27%ni. Rahvastiku vähenemine, vananemine ja koondumine kerkib Eestis just regionaalprobleemina. Tallinn ja Tartu suurlinnastuvad ning rahvastiku suurenev koondumine tähendab süvenevat regionaalset ebahõltsust ning sotsiaaltaristu ümberplaneerimist (ja suurt kulu) vastavalt uutele vajadustele.

Eesti rahvastikuprognosis aastani 2040 (Statistikaamet).

Euroopa regioonide ja linnade atraktiivsus elanikele ja külastajatele | ATTREG

Atraktiivsete, konkurentsivõimeliste ning mitmekesiste regioonide ja linnade teema on tõstetud Euroopa ruumipoliitikates keskele kohale, sest regiooni atraktiivsusel on määrav mõju majandusele. Regiooni atraktiivsus, olgu see siis mitmekesine suurlinnaregioon või rahulik maapiirkond, sõltub paljudest faktoritest – teenuste pakkumisest, elukvaliteedist ja üldisest heaolust. Kuigi atraktiivsus ei ole otseselt Euroopa Liidu poliitikadokumentide sisuks, peetakse regiooni mitmekesisust tõmbeteguriks nii uutele investeringutele kui ka uutele siserändajatele. Arengueelduseks on paiga tugevused. Atraktiivsust peetakse konkurentsivõime eelduseks ja mõõtmeks, kuigi poliitikasuunana on atraktiivsus mõnevõrra ebamäärane. Regiooni atraktiivne eripära meeltab inimesi piirkonda ja mõjutab nii otseselt kui kaudselt regionaalarengut.

Euroopa suundumused

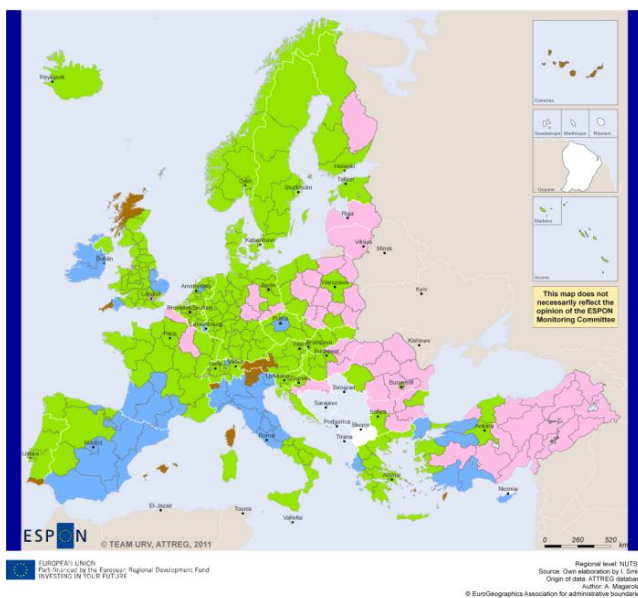
Euroopa majanduslik tuumik ning suurlinna-piirkonnad on kasvatanud oma elanikkonda siserändega, mis on viinud Euroopa tasakaalust välja. Rändele vastukaaluks on erinevuste vähendamiseks toetatud kogu Euroopa Liidus ja riiklikes poliitikates ühtlustavat arengut.

Üha enam vaadeldakse linnu kui regionaalarengu mootoreid ja kui peamisi konkurentsieelistega

arengusõlmi globaalsetes majandus-, teadmiste- ja füüsilistes voogudes. Piirkonda meelitatakse talente ja külastajaid. Seda ei põhjendata enam pelgalt tootmisstruktuuride ja ligipäasetavusega, vaid kui koha üldmise kvaliteedina, väljendamas koha eripära, kaasatust, kultuurilist muutust, avalike teenuste kättesaadavust ja institutsioonide tõhusust.

Regiooni atraktiivsus sõltub väga otseselt sihtrühmast, kas siis on tegemist noorte või pensioniealistega, töömigrantide või turistidega. Rändetrende määravad suuresti geograafilised eripärad. Arvamus, et siserändajad on huvitatud vaid majanduslikust heaolust ja tugevast tööturust, ei pea paika.

Pealinnad on endiselt olulised sihtkohad noorematele tööealistele, suurlinnapiirkondade lähiumbrus tõmbab kõiki vanuserühmi. Ometigi on paljud atraktiivsed pealinnapiirkonnad, näiteks London, Pariis, Berliin, Stockholm ja mõned teised tugeva majandusega piirkonnad nagu Baierimaa ja Reini piirkond, jõudnud teatava künniseni. Olles jätkuvalt väga atraktiivsed noortele spetsialistidele, on tekkinud probleeme vanemate inimeste kinnihoidmisega linna-keskkonna halvenemise ja kõrge hinnataseme tõttu.

Typology classes *

- CLASS 1: low net migration rate (2001-07) and low visitor rate (2001-04)
- CLASS 2: mid-level net migration rate (2001-07) and mid-level visitor rate (2001-04)
- CLASS 3: high net migration rate (2001-07) and mid-level visitor rate (2001-04)
- CLASS 4: high net migration rate (2001-07) and high visitor rate (2001-04)
- NO DATA

* Ward's method hierarchical clustering algorithm based on normalised MM2_20 and MT2_43 indicators (4 cluster solution retained).

Regionaalsed tüpoloogiad rändevooegade alusel.

Majanduskasv on küll üks elanike kinnihoidmise tegureid, kuid see ei samastu mitte tingimata alati atraktiivsusega. Probleemiks on kindlasti koha vähene atraktiivsus, kuid ka liigne atraktiivsus tekitab probleeme. Mõned piirkonnad, mis olid väga atraktiivsed kuni majanduskriisini, on kriisi järel tingilikult üle kuumenenud. Ülemäära atraktiivsete piirkondade elukvaliteet, teenused ja kinnisvaraturg on tasakaalust väljas ning hoiab tagasi edasist sisserännet. Ilmselt tuleks nendes regionides välja töötada meetmeid töörande ohjeldamiseks, näiteks partnerluse ja jagatud vastutuse korras, mis tagaks suurema paindlikkuse ja sotsiaalkindlustuse sõltuvalt ränderühmadest.

Erinevad atraktiivsuse aspektid tekitavad kombinatsioone, milles avalduvad piirkondade vaheliselt keerulised ruumilised seosed. Eristada tuleb pikaajalise ja lühiajalise rände mõjud.

Territoriaalsel võimekusel on erinevaid tunnuseid, kas tõsta atraktiivsust turistidele või püüda kinnistada püsielanikkonda, aga esineb ka elukoha ja turismi atraktiivsuse segunemist.

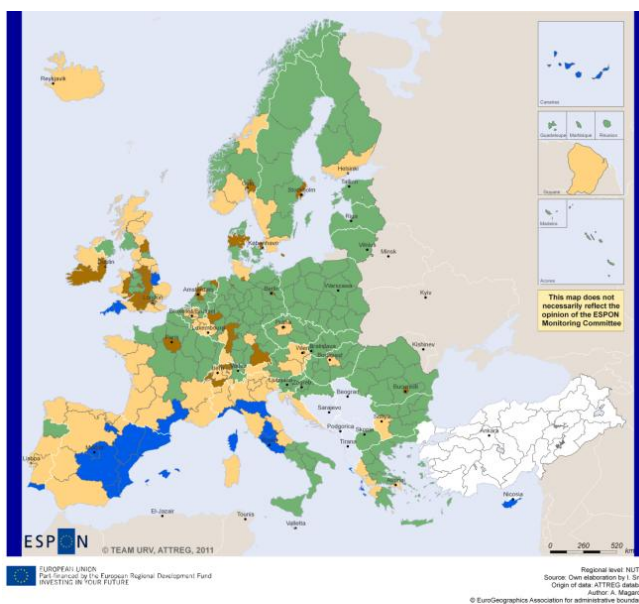
Läänemere piirkonna suundumused

Läänemere regioon ei ole olnud ülemäära atraktiivne turismisihkohana, kuid olukord on muutumas. Tulenevalt kliimamuutusest hakkab turism soosima leebema ja mõõdukama kliimaga Põhja-Euroopat. Põhjamaad muudab atraktiivseks rändesihkohaks eelkõige heaoluriigi maine. Välisrände vood Põhjamaadesse on siiski olnud tagasihoidlikumad võrreldes Lõuna- ja Lääne-Euroopa riikidega. Postsotsialistlike riikide rändesaldo on jätkuvalt negatiivne tingituna suurenevast rändest Lääne-Euroopasse ja ka Põhjalasse. Põhjamaade puhul ilmneb ka üks selge vanusepõhine rändevorm – ”höberänne”. See väljendub vanema ja jõukama rahvastiku rändes Edela-Euroopasse või riigi atraktiivsetesse piirkondadesse.

Eesti suundumused

Eesti atraktiivsus turistidele ja uutele elanikele jääb teistele Euroopa regioonidele alla, seda just töökohtade atraktiivsuse poolest. Eesti tööturg on väga väike ja suhteliselt madala palgatasemega. Eesti on peamiseks lähteriigiks tööjõu väljarändes, mistõttu tuleb leida viise kohaliku tööturu ergutamiseks, et säilitada siinset inimkapitali ja vältida ”ajude äravoolu”.

Turism pakub Eestile veel palju uusi arenguvõimalusi, kuna Eestil puudub turismi sihtkohana laiem tuntus ja tunnustatud maine. Eesti turismi on seni suuresti toitnud Põhjamaad (nende lähedus ja ühendatus) ning suhteliselt madalam hinnatase. Samuti on turism Eestis jätkuvalt väga tugevalt Tallinna keskne, külastused on pigem lühiajalised. Teiste Eesti piirkondade potentsiaal on jäänud rakendamata.

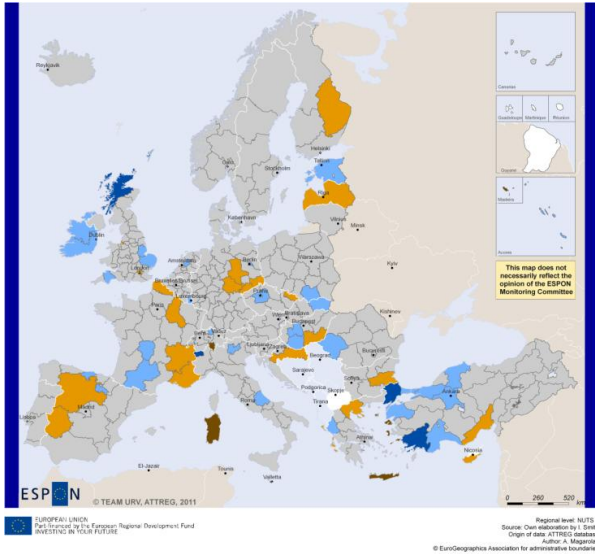

Typology classes *

* K-means clustering algorithm based on normalised variables MM2_05, MM2_12, MM2_18

- CLASS 1 = unretentive region for young (15-24) and medium (25-49) working age groups, medium retentiveness for older working age group (50-64)
- CLASS 2 = region with average retentiveness for all working age groups
- CLASS 3 = highly retentive for all working age groups
- CLASS 4 = highly retentive region for the young working age group, averagely retentive for the medium working age group, unretentive for the older working age group
- NO DATA

Regionaalsed tüpologia vanuserühmade rände alusel.

Typology classes *

* Discriminant analysis based on classifying regions based on territorial capital onto TY2_08B

- 2: Observed regional mobility 2 categories 'less than' predicted by discriminant analysis
- 1: Observed regional mobility 1 category 'less than' predicted by discriminant analysis
- 0: Observed regional mobility as predicted by discriminant analysis
- +1: Observed regional mobility 1 category 'more than' predicted by discriminant analysis
- +2: Observed regional mobility 2 categories 'more than' predicted by discriminant analysis
- NO DATA

Regionaalsed erinevused prognoositud ja reaalse rände ning turismi vahel.

Linna atraktiivsus ja kvaliteet sõltub muuhulgas ilmastikust. Võru, kahanev maakonnalinn. Tamula rand maastikuarhitektuurse pärlina kutsub suvitama. Eesti suvi on aga üldiselt heitlik ja napp.

Innovatsioonimustrid

KIT

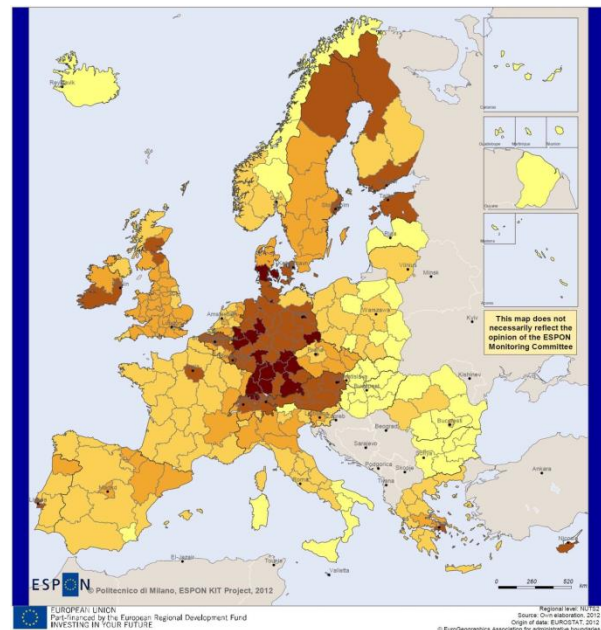
Teadmised on viimastel aastakümnetel muutunud riikide majanduskasvu peamiseks arengujõuks ning juurdepääsu teadmistele peetakse otsustavaks eelduseks innovatsioonile. Euroopa piirkondade arengupotentsiaali avamine sõltub paljuski innovatsioonist ja nutikast regionaalsest spetsialiseerumisest. Uuringus tehti kindlaks innovatsioonimudelite piirkondlikud eripärad ning pakuti lahendusi kohapõhisteks innovatsioonistrateegiateks. Erinevates piirkondlikes innovatsioonimudelites käsitleti teadmuse ja uuenduslikkuse mõju regiooni majandusele.

Euroopa suundumused

Innovatsiooni kaardipilt on Euroopas üsna kirju. Sõltub, mis laadi innovatsiooniga on tegu. Ainsana väljendab innovatsiooni tugevat ruumilist kontsentratsiooni tootearendus. See on koondunud eelkõige tugeva majandusega riikidesse ja regioonidesse nagu Saksamaa, Skandinaavia, Šveits ja Ühendkuningriigid. Seejuures ilmnevad siiski ka märkimisväärsed riigisisised erinevused. Üksikute eranditega on tootearendus aktiivsem just pealinna-piirkondades. Protsessiinnovatsioon, mis kujutab endas uue või oluliselt täiustatud tootmisprotsessi, tarnemeetodi või tootmise abitegevuse kasutuselevõttu, on tugevamalt arenenud eelkõige Lõuna-Euroopa riikides, siin nii tugevat ruumilist kontsentreerumist ei esine.

Tehnoloogiliselt arenenud piirkonnad on ühtlasi spetsialiseerunud nii kesktasemel kõrgtehnoloogilisele tootmisele kui ka teadusmahukatele sektoritele. Seejuures, tehnoloogiad on Euroopas ruumiliselt väga kontsentreeritud, kuigi oluline osa on ka perifeersetel piirkondadel ja uute liikmesriikide pealinnapiirkondadel. Ükski piirkond ei ole oma innovatsioonipositsiooni tehnoloogiliselt arenenud piirkonnana kaotanud ega ka võitnud. Nõnda on Euroopa tööstustehnoloogiad võrdlemisi kontsentreeritud ning seotud parimate tootmistevõtte või teenustega.

Teaduspiirkonnad erinevad eelnimetatud tehnologiapiirkondadest keskmisest kvaliteetsema teadustegevuse kui ka inimkapitali poolest. Teaduspiirkonnad on koondunud Kesk- ja Põhja-Euroopasse, enamasti lääneriikidesse

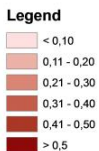
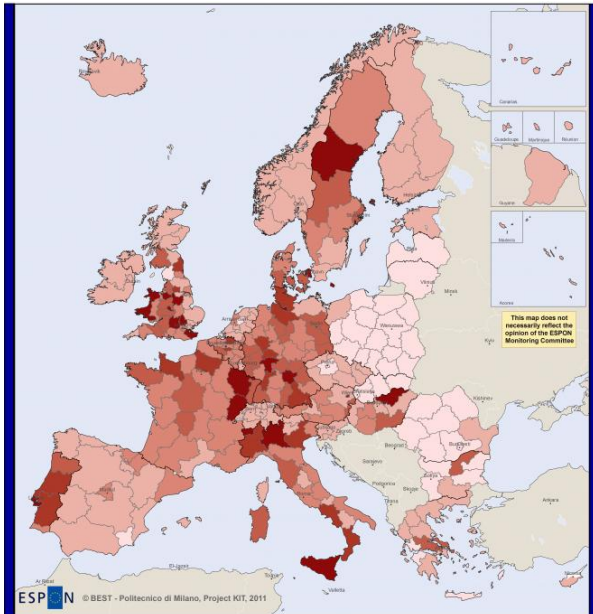

- Legend**
- No data
 - Imitative innovation area
 - Smart and creative diversification
 - Smart technological application
 - Applied science area
 - European science-based area

Innovatsioonimustrid Euroopas.

Teadustegevuse näitajad on territoriaalselt väga tugevasti koondunud. Uurimis- ja arendustegevuse kulutuste osakaal SKTst, mis on üks Lissabonis seatud eesmärkidest teadmispõhisele majandusele üleminekuks, erines 2007. aastal piirkonniti väga suurel määral – madalaim näitaja on alla 0,5%, kõrgeim üle 6%. Vaid üksikud Euroopa riigid suutsid viia kulutused uurimis- ja arendustegevusele 3%ni SKTst. Võrdlusest USA, India ja Hiinaga selgub, et uurimistegevuse kontsentreerumine teatud piirkondadesse ei ole iseloomulik vaid Euroopale. Teadustegevus on tugevasti koondunud teatud piirkondadesse ka

Indias (Delhi ümbrus ja Lõuna-India) ja Hiinas (rannikualad) ning seda isegi suuremal määral kui sellise küpse innovatsioonikeskkonnaga riigis nagu USA. Seega on teadustegevuses oluline nn kriitilise massi saavutamine, seda eriti nõrgema innovatsioonipositsiooniga riikides, kus võimalused uurimis- ja arendustegevuse toetamiseks on piiratud.

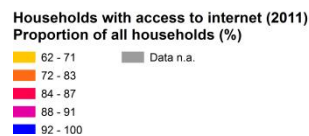
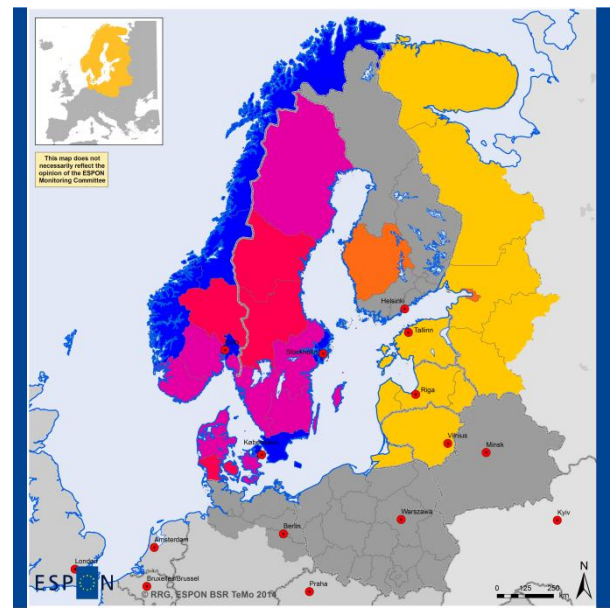
SKT ja innovatsiooni vaheline elastsus.

Teadmusvõrgustike piirkonnad sõltuvad välistest teadmusallikatest, vastastikusest õppimisest ning arendustegevuse soodustamisest. Teadmuse levik võib toimuda tänu ruumilisele lähedusele ja/või eesmärgikindlatele suhetele, mis toimivad mitteruumilistes erialavõrgustikes. Teadmusvõrgustike piirkonnad on koondunud nii Kesk-Euroopasse kui ka Skandinaaviasse, samas kui nõrkade vastastikuste suhetega piirkonnad asuvad Ida- ja Kesk-Euroopas ning mõnes Lõuna-Euroopa riigis. Võrreldes tehnoloogiliselt arenenud piirkondade ja teaduspiirkondadega on teadmusvõrgustike piirkondi rohkem, mis tõestab, et välised teadmusallikad, näiteks naabrussuhted või teadusvõrgustikud on enamlevinud moodus teadmuse kogumiseks

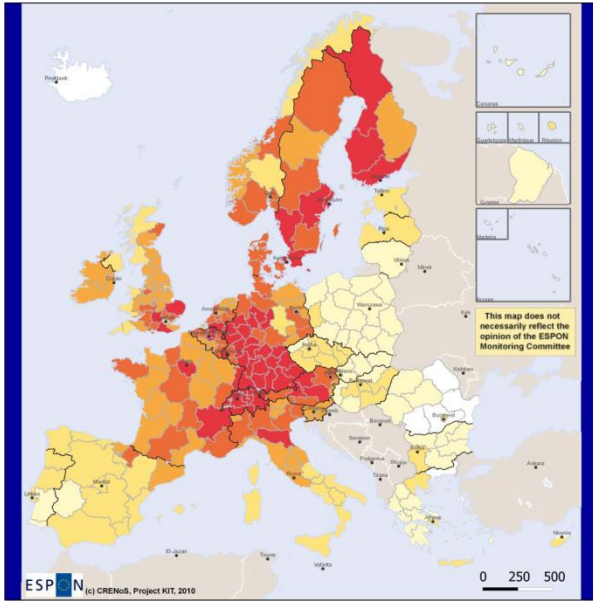
kohalikul tasandil, olles märksa tõhusam lahendus kui piirkonnasisene teadmusloome.

Läänemere piirkonna suundumused

Läänemere regiooni puhul on võrdlemisi raske rääkida sarnastest innovatsiooniarengutest. Võrdlemisi suured piirkondlikud erinevused sõltuvad riikide erinevatest innovatsioonipoliitikatest ning kohalikest iseärasustest. Taaskord tuleb tunnistada makroregionaalset lõhet Põhjamaade ja postsotsialistlike riikide vahel. Põhjamaades on juba aastakümneid mõistetud innovatsiooni olulisust majandusarengule: pööratakse suurt rõhku inimkapitali arendamisele, teadus-arenduse summad SKT osakaaluna on keskmisest kõrgemad ning käib tihe rahvusvaheline koostöö.

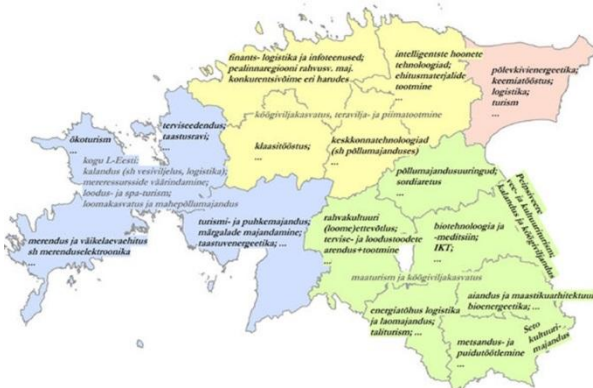
Lairiba internet kodudes (%).

Esitatud patentide hulk 1000 elaniku kohta.

Eesti suundumused

Eesti on tänu Põhjala koostööle Ida- ja Kesk-Euroopa üks innovaatilisemaid riike. Kui EL 2020 strateegia on seadnud riikidele eesmärgi investeerida 3% SKPst teadus- ja arendustegevusse, siis Eesti investeeris 2012. aastal 2,18%, kuuludes antud näitaja alusel Euroopa Liidu kümne enim teadus ja arendustegevusse investeeriva riigi sekka. Eesti puhul võime siiski mõõnda, et valdav osa investoreenigutest tuleb avalikust sektorist, samuti Euroopa Liidu toetustest.

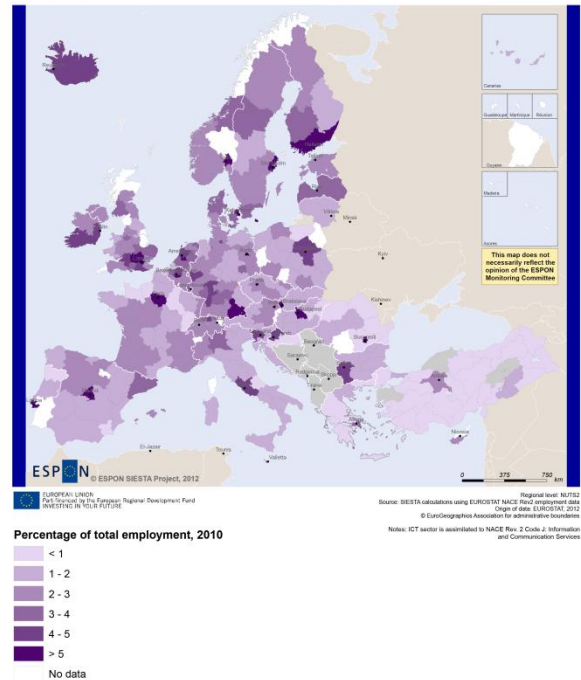

Nutikas spetsialiseerumine ja regionaalne innovatsioon Eesti regionaalarengu strateegia kohaselt (Siseministeerium).

Tartu on Maarjamõisasse kerkinud eurorahade toel moodne teaduslinn – eeldus innovatsiooniks.

Employment in the ICT sector, 2010

IKT sektori tööhõive (% koguhõivest). Eestis moodustab see vaid 4% koguhõivest, kuid IKT sektor toodab viiendiku Eesti majanduskasvust (2012).

Transpordiühendatuse mustrid Euroopas

TRACC

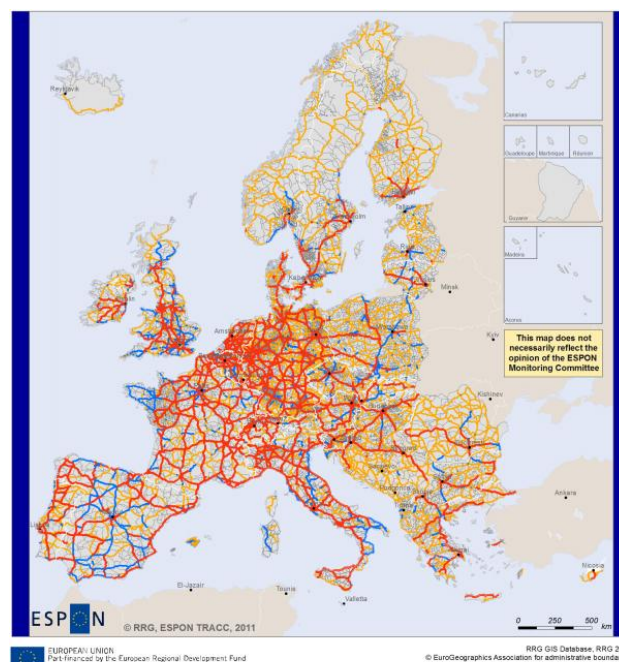
Territoriaalne areng sõltub teenuste ja ressursside kättesaadavusest. Majandustegevuse ja rahvastiku koondumine oleneb piirkonna ligipääsetavusest ja heast ühendatusest. Euroopa transpordivõrgustik ja taristuarendused on kesksel kohal Euroopa regionaalpoliitikas. Transpordiarendustes arvestatakse globaliseerumise, energiapuudulikkuse ja kliimamuutuse mõjudega. Koha ligipääsetavus on määrava tähtsusega selle paiga konkurentsivõimele ja jätkusuutlikusele. Ligipääsetavus sõltub transpordivõrgustikust. Parem ligipääsetavus tähendab lihtsamat ja odavamalt juurdepääsu ressurssidele, tootmisele ja turgudele. Parema transpordiühendatusega piirkonnad on üldjuhul kõrgema tootlikkusega, konkurentsivõimelisemad ja edukamad kui isoleeritumad piirkonnad. Samas on transpordi mõju majandusele väga raske hinnata, sest piirkonna majanduslik edukus sõltub ka paljudest teistest teguritest. Antud uuring otsis seoseid transporditaristu arendamise ja majanduskasvu vahel ning andis soovitusi taristu arendamiseks.

Euroopa suundumused

Ligipääsetavus sõltub eelkõige kahest tegurist: ühelt poolt majandus-/tegevushuvist ja transpordivajadusest, teiselt poolt transpordi taristust. Kehv ligipääs võib tuleneda mõnel juhul hõredalt asustatud piirkonnast ja/või nõrgast teenuse pakkumisest (vajaduse puudumisest äärealadel). Teistel juhtudel on kehv ligipääs tingitud viletsast transporditaristust. Mõlemad on sagedaseks probleemiks just Ida-Euroopas.

Euroopa piirkondade seotus globaalmajandusega erineb ligipääsetavuse poolest suurel määral. Eriti suured erinevused avalduvad just reisijate üleilmses transpordiühendatuses enim eelistatud sihtkohtadega. Ka kaubaveoteenuste globaalne kättesaadavus on pidevas muutumises.

Euroopa siseselt avaldub teatav reeglipärasus, mis määrab paiga juurdepääsetavuse. Parima juurdepääsuga on Euroopa tuumikregioonid, mis paiknevad Beneluxi maades ja nende lähi-ümbruses. Hea juurdepääsuga on veel paljud pealinnad ning üksikud tööstus- või turismi-piirkonnad (näiteks Oslo - Göteborg - Kopenhaagen), Lääne-Vahemere rannikukoridor Lõuna-Hispaaniast Põhja-Itaaliani), Rhone org, Lõuna-Itaalia, Saksimaa ja Ülem-Sileesia.

**European-wide road network
(for European accessibility analyses)**

- Motorway
- Express roads
- Trunk roads
- Other roads (non-modelling network)

Euroopa teedevõrgustik.

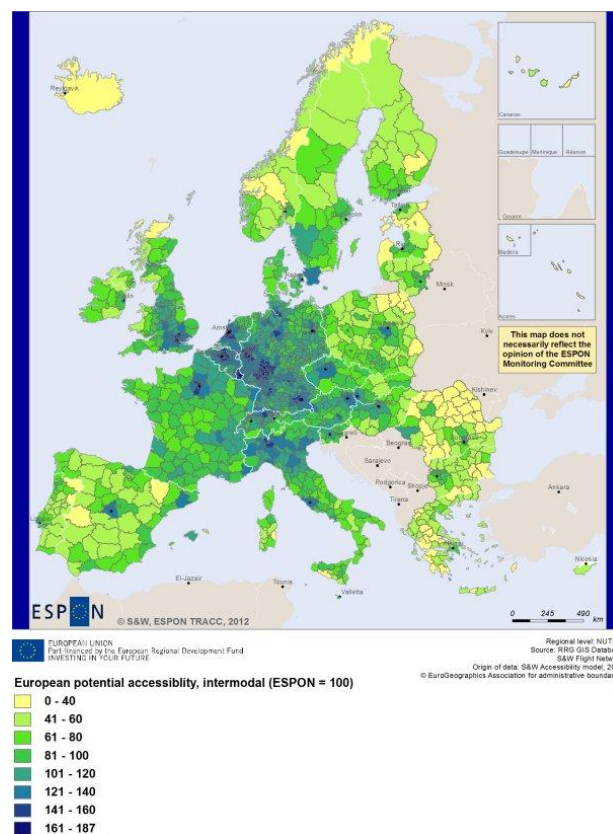
Tuumikregioonide elanikud saavad kiiremini ja sujuvamalt reisida nii Euroopas kui ka üleilmselt, kuna nende kohalikud reisilõigud on lühemad. Tihedam kiirtee- ning raudteevõrgustik on ühendatud globaalsete sõlmlennujaamadega.

Transpordiühendatuses püsib Euroopas regionaalsel tasandil jätkuvalt tugev ida-lääne lõhe. Enamasti jõuab Ida-Euroopas vähemalt ühe regionaalse keskuseni vähem kui 60 minutilise sõiduajaga. Samas on Lääne-Euroopas võimalik jõuda sama ajaga keskmiselt rohkem kui viide regionaallinna. Olenemata enam-vähem võrdväärsest teenuste võrgustikust Ida- ja Lääne-Euroopas on ligipääs teenustele ja tootmisele määrava tähtsusega majanduse konkurentsivõime tõstmisel.

Lisaks lõhele Ida- ja Lääne-Euroopa võrdluses esineb ka suuri erinevusi linna- ja maapiirkondade vahel. Pealinnapiirkondade või suurte linnastute juurdepääsetavus erineb oluliselt maapiirkondade ja äärealade omast. Hädavajalikud teenused on küll kättesaadavad mõistliku ajakuluga enamikus Euroopa regionoides, kuid maapiirkondades või hõredalt asustatud piirkondades on transpordi valikuvõimalused tugevalt piiratumad kui tiheasustatud linnapiirkondades. Üheks suuremaks probleemiks on seejuures ühistranspordi tagamine. Lisaks sellele pidurdas ühistranspordi arengut ja kvaliteeti majanduskriis.

Koos majanduskriisiga suleti paljudes maapiirkondades teenusevõrke ning sellega seoses suurenesid reisikulud ja äärealadel pikenes teekond teenuseni.

Erinevusi leidub ka meretranspordis. Geograafiline asend, juurdepääsetavus taristule ja majanduse tugevus on kolm peamist aspekti, mis kirjeldavad merekaubaveo juurdepääsu tingimusi. Logistikasektor valib oma asukohtadeks eelistatuna kõrgema rahvastikutiheduse ja aktiivsema majandustegevusega piirkonnad. Euroopa parim mereveotranspordi juurdepääs on Põhjamerel tänu suurtele konteinersadamatele, aga ka tänu tihedamale kiirteevõrgustikule ja suurtele logistikakeskustele.

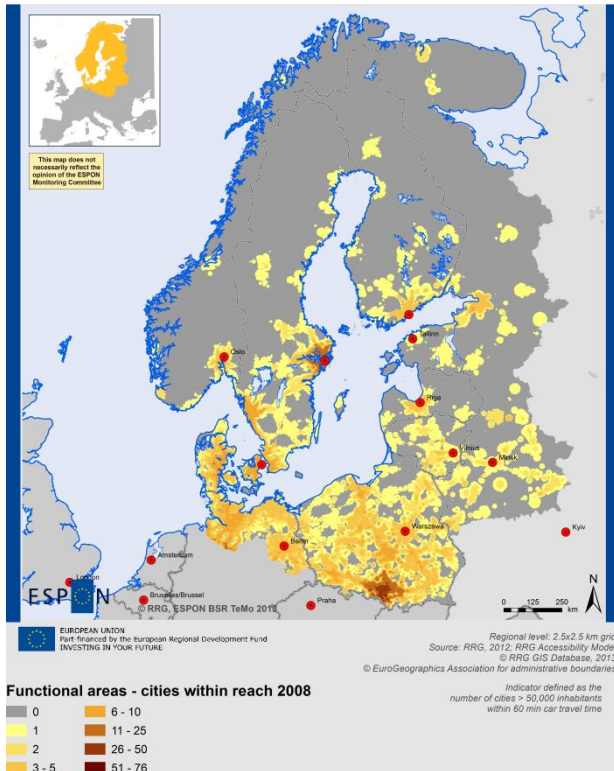

Üle-euroopaline potentsiaalne juurdepääsetavus.

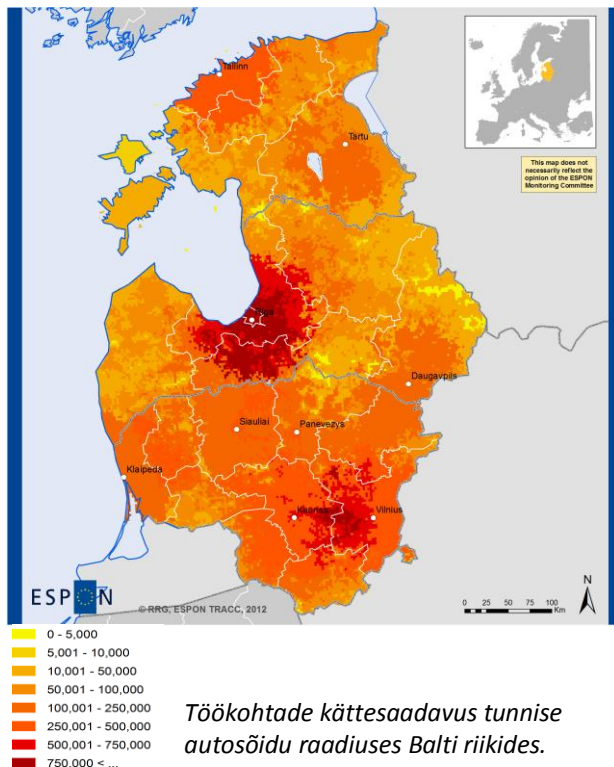
Vahemere ääres paiknevad samuti suured konteinersadamad, kuid nende kasvu piirab hõredam kiirteevõrgustik. Euroopa tuumikalas on välja arendatud lisaks kanalite süsteem ja jõgedel siseveeteed (Rein, Doonau, Elbe).

Läänemere piirkonna suundumused

Põhja-Euroopa üheks tähtsamaks transporditeeks võib lugeda Läänemerd, mis võimaldab suurte kaubalastide vedu ülemeremaadesse. Olenemata sellest püsivad transpordivaldkonnas Läänemere riikide vahel suured arenguerinevused. Transpordivõrk on tihe Põhja-Saksamaal ja Taanis. Regiooni põhja- ja idaosas on aga transpordivõrgustik võrdlemisi hõre. Põhilisteks eeldusteks transpordivõrgu tõhususele on rahvastikutihedus ja riigi majanduslik võimekus. Nõnda ka Läänemere maades, parim transpordiühendus on kõrge rahvastikutihedusega ning majanduslikult arenenumates regionoides.

Regionaalne juurdepääsetavus: üle 50000 elanikuga linnad tunnise autosõidu raadiuses.

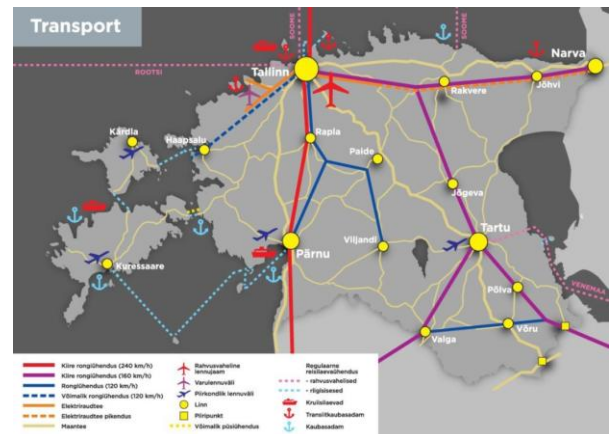

Töökohtade kättesaadavus tunnise autosõidu raadiuses Balti riikides.

Üheks peamiseks Balti riikide transpordiühendatuse probleemiks lisaks madalale rahvastikutihedusele, vähemarenenud majandusele ning struktuursetele reformidele on transporditaristu ida-lääne suunaline orienteeritus. Põhja-lõuna suunalisi transpordiühendusi on arendatud, kuid raudteeühendus Eestist Poolani seni puudub.

Eesti suundumused

Eesti transpordisüsteem on Euroopa võrdluses hõre ja aeglane. Nn euromaanteed on viimaste aastate areng, nende ehitamine alles kestab. Et investeringud transpordisüsteemi on kulukad, tuleb hoolikalt kaalutleda, milliseid teid ja maantesõlmi kuhu rajada. Lisaks sellele on arengud transpordivaldkonnas üsna aeglased ja inertsed, mistõttu ühenduste loomine põhja-lõuna suunal võtab veel aastaid. Üheks võtmeteguriks Eesti konkurentsivõimele ja ligipääsetavusele on rahvusvaheline lennuliiklus.

Üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ transpordikaart.

Läbimurdeliseks arenguks transpordivallas kujuneb nii Eestis kui ka terves Baltikumis Rail Balticu kiirraudtee. Balti riigid on seni Euroopa kiirraudteede programmist kõrvale jäänud ning paiknevad Euroopa võrgustikust eraldatuna. Kiirraudteeühendus Tallinnast Varssavini tooks Baltikumi lähemale Euroopa suurlinnapiirkondadele. Rail Balticu arendus kätkeb siiski endas pikaajalist planeerimisprotsessi ning võimalikke arendus- või ärilisi tõrkeid, kuid peaks valmimisel virgutama siinset majanduskeskkonda. Rail Balticu jätkuna võib seni utoopilisena näiv Tallinn-Helsingi tunnel samuti saada reaalsuseks.

Territoriaalne mitmekesisus

Tulevikusuunad Euroopa linnades

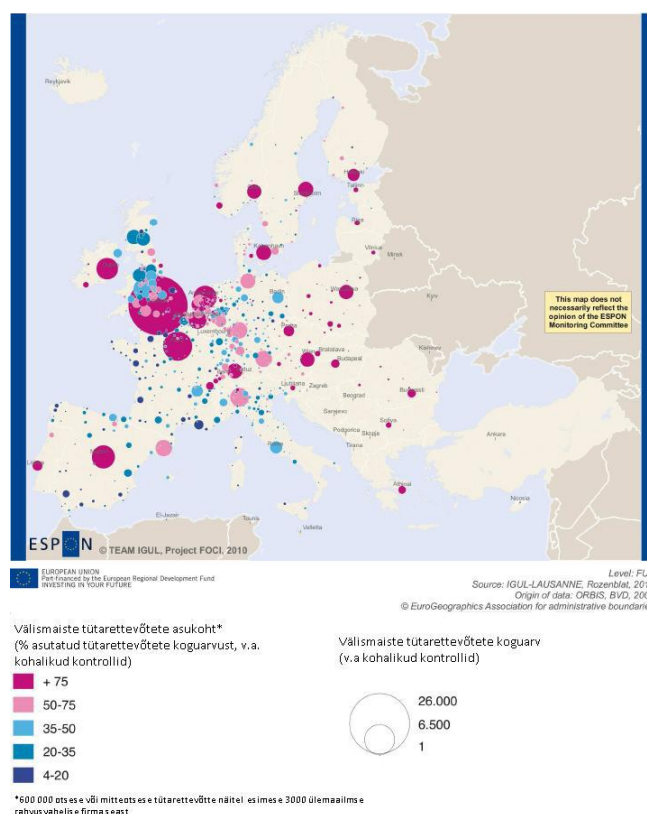
FOCI

Suurlinnade rolli kasv on olnud määrava tähtsusega Euroopa arengutes ja globaalses majanduskonkurentsis. Suurlinnades on enamus töökohti, siin toimub põhiline lisandväärtuse loomine. FOCI ülevaade Euroopa linnade arengutest ja tulevikuväljavaadetest analüüsib Euroopa suurimate linnade ja aglomeratsioonide hetkeolukorda, suundumusi ja arenguperspektiive. Otsitakse vastust küsimusele, millised on linnade arengus kõige olulisemad tõuketegurid, pakutakse välja erinevaid stsenaariume erinevateks poliitikavalikuteks. Ühtlasi on Euroopa linnaregioonides toimumas seoses globaliseerumise ja majanduse taastumisega kriisist suured muutused – kõik see nõuab kohanemist. Nii kasvavad kui ka kahanevad linnaregioonid vajavad linnaruumi ümberkorraldusi. Euroopa linnad on võrdlemisi erineva ülesehitusega ning erinevas arengujärgus. Linna kvaliteeti ei määra ainult kvantitatiivsed näitajad ja majandus. Majanduskriis mõjutas mitte ainult linnade majanduslikku käekäiku vaid ka linnakeskkonda ja sotsiaalset heaolu – elukvaliteeti.

Euroopa suundumused

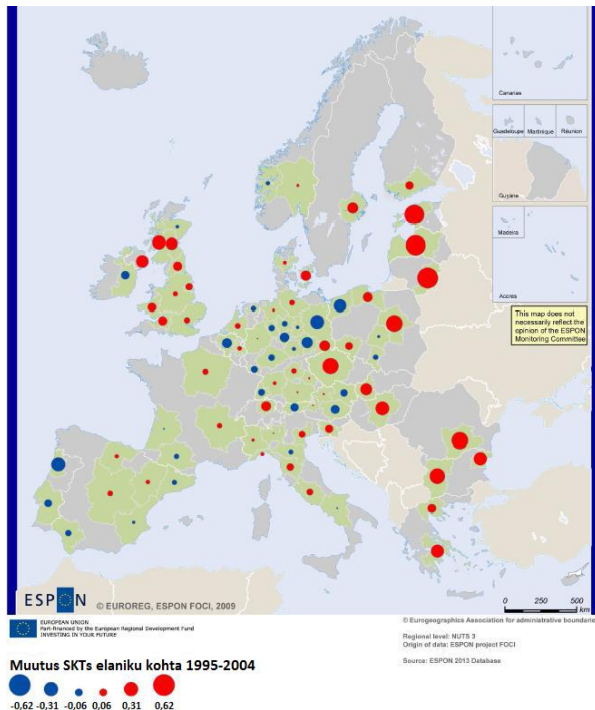
Linnade arenguindikaatoriks on rahvastiku-protsessid. Sünnimuse ja suremuse osas sarnanevad linnad reeglina üleriigiliste tendentsidega – erisuseks on sageli ränne. Linnadesse voolab eelkõige aktiivseid noori, tudengeid ja välismaalasi. Linnadest lahkuvad pered ja pensioniealised inimesed, kes otsivad paremat, rohelisemat elukeskkonda. Linnade rände eripärad sõltuvad oluliselt nende suurusest. Nii on pealinnad ja suurlinnad üleriigiliselt ja rahvusvaheliselt oluliseks rände sihtkohaks, keskmise suurusega linnad on regionaalset tasandil tõmbekeskuseks, väikelinnades esineb vaid väiksel määral kohalikku rännet. Kui sündimus ja suremus on üsna stabiilsed, siis ränne on vägagi sõltuv majanduslikest oludest. Hiljutisest majanduskriisist ilmnes, et nii majanduses kui rändes suuremate linnade osakaal kasvas.

Linna majanduslik võimekus sõltub mitmetest teguritest, näiteks majanduse spetsialiseerumisest ja mitmekesisusest. Oluline eeldus majandusarenguks on inimkapital, s.t näiteks, kas linnal on kriitiline mass rahvastikku, et ette võtta suurinvesteeringuid ning olla globaalselt konkurentsivõimeline. Samuti tuleb hinnata rahvastiku tööjõupotentsiaali, kui tugev on kohalik haridussüsteem, milline on linna

Rahvusvaheliste ettevõtete võrgustik: välismaiste tütarrevõtete asukohalinnad.

innovatsioonipotentsiaal. Kindlasti on määrava tähtsusega linna ühendatus nii globaalsel, üle-euroopalisel kui ka kohalikul tasandil. Transpordi olulisus avaldub eelkõige keskus-ääremaa suhete teljel, mõjutades majanduspotentsiaali avamist, kaubandust ja transiiti. Ühendatus on lisaks oluline ka linnapiirkonna siseselt – linna ning tagamaa integreerimiseks.

Suurlinnade ja nende tagamaa arengutaseme ebavõrdsuse muutus 1995-2004.

Linna tagamaa lisab linnale inimkapitali ja ressursse, kuigi probleemiks on ka kasvav linna-tagamaa polariseerumine, mis võib viia tagamaa ääremaastumiseni. Tagamaa ääremaastumine tähendab ühelt poolt tugevat rahvastiku väljarännet ning teisalt ka majanduse häbumist ning teenusevõrgustiku kokkukuivamist. Sellist polariseerumist tõlgendatakse tihti suurlinnastumisprotsessi tagajärjena, mis on kiirendanud suuremate kesklinnade arengut ülejäänud regiooni arvel. Suurlinnade kiirem areng võib linnavõrgustikus pidurdada ka keskmise suurusega (maakonna)linnade arengut.

Linna konkurentsivõime põhineb paljuski samadel näitajatel, mis kehtivad regioonide ja riikide puhul. Üheks erinevuseks on linnade arengu analüüsimisel juhtimistegevuste geograafia, peakontorite asukohavalikud, aga ka rahvusvaheline ligipääsetavus. Samuti soosib suurlinnu mitmekülgne teenustevõrk ja likviidne tööjõu ressurss. Seda nimetatakse mitmekesisustiheduseks, mis tähendab, et mitmekesisust saab võimendada väiksemas linnavõrgustikus, et püsida suurlinnadega konkurentsisis. Sellegipoolest on nii-mitte-väga-suurtel linnadel võimalus ka ise

oma arengut mõjutada. Elamumajanduse ja kinnisvaraturu reguleerimine aitab saavutada paremat sotsiaalset sidusust ja heaolu, vähendades kihistumist ja vaesust. Samuti saab maa ja kinnisvara müügi- ja maksustamispoliitika piirata valginnastumist.

Läänemere piirkonna suundumused

Läänemere regiooni eripäraks on tugev suurlinnastumine ja pealinnade domineerimine. Pealinnapiirkondades asuvad rahvusvaheliste korporatsioonide pea-/harukontorid ning ka tihedam lennuliiklus viib Euroopasse ja maailma vaid pealinnadest. Eriti tugev pealinnastumine on toimunud Balti riikides.

Läänemere regiooni linnu iseloomustab üldiselt nende halb ühendatus Süda-Euroopaga.

Läänemere regioonis on raudteevõrgustik hõre ning ka lennuliiklus jääb alla teistele Euroopa regioonidele.

Eesti suundumused

Mitmekihiline suurlinn Tallinn: läbilõige kolmest linnaarengu perioodist Pirita-Kose Lasnamäe (Kuristiku) suunal.

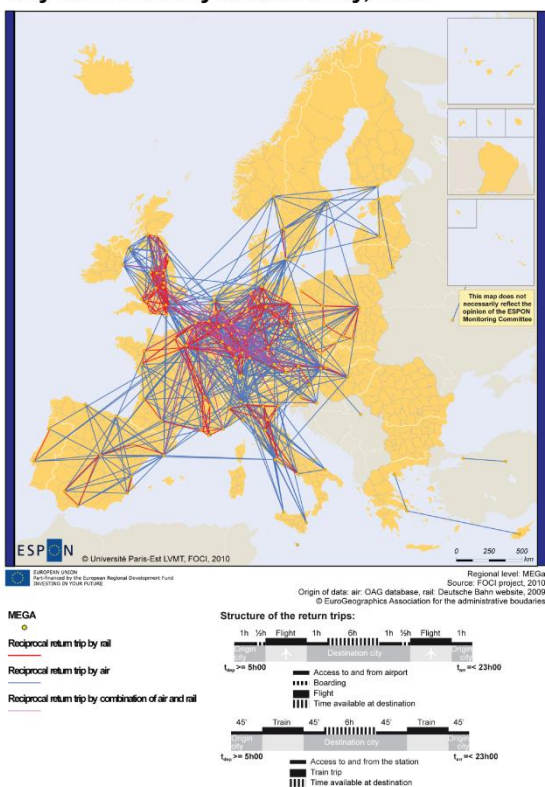
Ka Eestis on toimumas suurlinnastumine – Tallinn domineerib riigi majanduses, teenustes, elukohana jm. Üle poole Eesti sisemajanduse kogutoodangust luuakse Harju maakonnas, Tartu maakonnas seevastu vaid kümnendik. Majanduse ja töökohtade koondumine on endaga kaasa toonud rahvastiku rände Tallinnasse ja Tartusse. Lähiaastatel Tallinna linnaregiooni tähtsus veelgi

kasvab ning arengulõhe kaugemate maakondade ja ääremaadega süveneb.

Tartu kui Eesti teine linn suurendab oma regionaalset kaalu, kuid areng püsib suure tõenäosusega aeglasem kui pealinnas.

Eesti linnade konkurentsivõime sõltub rahvusvahelisest koostööst ja avatusest. Reaalset planeerimist vajavad piiriülesed suurprojektid ja elukorraldus, näiteks piiriülene kaksiklinn Tallinn-Helsinki ja Rail Baltic üle-euroopalisse transpordivõrku lülitumiseks.

City network daily accessibility, 2009

Lasnamäe, Tallinna suurimat linnaosa ja modernistiku linnaplaneerimise hiilgust ei ole peatatud. Vastupidi – jõuliselt arenemas.

Uued (euro)rongid toovad Balti jaama kaudu Tallinna tööle nii lähitagamaalt Harjust, aga ka kaugemalt – Tartust, Viljandist ja Ida-Virumaalt.

Kolm punkti kokkuvõtteks

Tarmo Pikner, Tallina Ülikooli linna-uurija

1. Enamus Ida-Euroopa suuremaid linnu üldiselt kahanevad, linnakeskustes jääb elanikke vähemaks ning kasvavad eeslinnad – toimub eeslinnastumine.
2. Uuring käsitleb regionaalpoliitiliselt olulist sotsiaalse sidususe temaatikat, seades kahtluse alla seisukoha, et kõrge majanduslik kogutoodang tagab üldisema sotsiaalse heaolu. Sotsiaal-ruumiline ebavõrdsus linnades on kõige suurem Suurbritannias, Belgias ja Lõuna-Euroopa linnades. Samas Põhjamaade, Ida-Euroopa (erandiks Poola), läänepoolse Saksamaa ja Põhja-Itaalia linnades on statistiliselt ebavõrdsuse ruumilised kontrastid väiksemad.
3. Uuringu tulemused toovad esile Ida-Euroopa pealinnade suhteliselt nõrga positsiooni globaalsetes võrgustikes.

Teisesed kasvukeskused ja territoriaalne areng

SGPTD

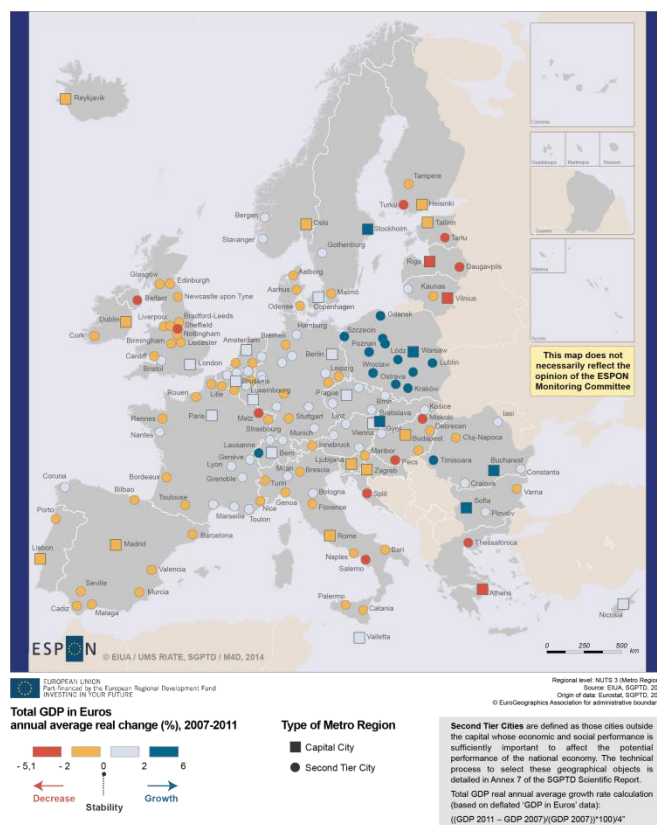
Teisesteks kasvukeskusteks loetakse teise suurusjärgu linnapiirkondi (pärast pealinnu). Olles regionaalse arengu mootoriks on neil üsnagi otsustav roll Euroopa linna- ja majandusstruktuuris. Teisalt on nende integreeritus Euroopa tasandil ja ka maailmamajandusse märgatavalt nõrgem kui pealinnapiirkondadel. Seetõttu on oluline leida viisid teiseste kasvukeskuste arengu toetamiseks, sest konkurentsis nappidele avaliku ja erasektori vahenditele on teisese linnad jäänud linnapoliitikas väga suurte ja keskmise suurusega linnade vahele tähelepanuta. SGPTD uuring selgitas teiseste linnade rolli ning nende tegelikku ja potentsiaalselt panust regionaalarengusse regionaalsel ja riiklikul tasemel. Uuritud 124s teiseses linnas elab ligi 80% Euroopa linnarahvastikust ja need moodustavad Euroopa linnasüsteemis olulise keskastme. Teiseste linnade potentsiaali on asjakohase regionaalpoliitikaga võimalik suurendada.

Euroopa suundumused

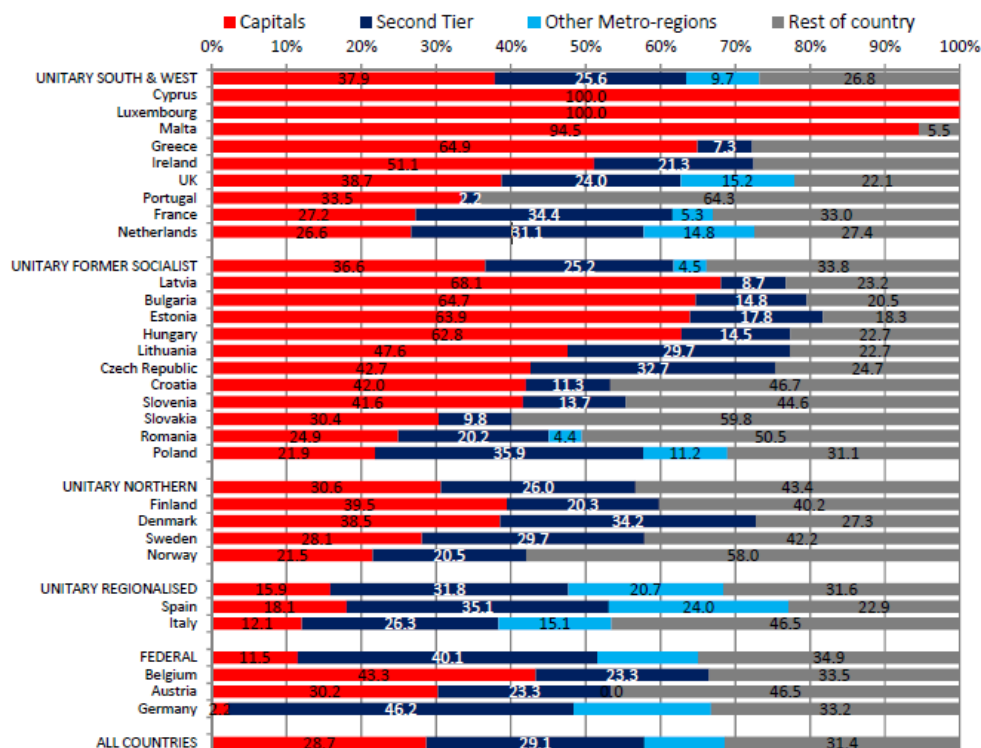
Just suurlinnad on Euroopa majanduse mootoriteks, ühtlasi heaolu, loovuse, kultuuri, kommunikatsiooni ja innovatsiooni keskusteks. Mitmed teise astme suurlinnad seisavad aga silmitsi nõrgeneva majandusliku konkurentsi-võime, kasvava sotsiaalse tõrjutuse ja linnakeskkonna halvenemisega. Euroopa regionaalpoliitika üritavad edendada pealinnade ja teiseste linnade koostöömismist, vältides nende asjatut konkureerimist. Siiski käivad eri riikides linnapoliitika teemalised arutelud erinevalt, sõltuvalt pealinna ja teiseste linnade suhete ajaloost ja olemusest. Teiseste linnade areng on probleemiks just uutes liikmesriikides, kus pealinnaregioonid arenevad eriti tormiliselt, ja paraku teiste regionide ja linnade arvelt.

Eesti teiseseks linnaks on Tartu. Suve-Tartu on muutunud magnetiks nii üritustele kui külastajatele.

Pealinnade ja teiseste linnade SKT muutus 2007–2011 (%).

Riikide regionaalne bilans: riikide SKP kasvu jaotus pealinna, teiseste linnade ja ülejäänud regioonide lõikes 2000–2007.

Riiklik poliitika, olgu see siis otsene või kaudne, mõjutab oluliselt teiseste linnade majandusarengut. Linnade majandustulemusi mõjutab selgelt suunatud linnapoliitika konkreetsetele linnapiirkondadele kui ka taristu, oskuste, investeeringute, transpordi ning uurimis- ja arendustegevuse valdkonnapoliitikad, millel ei tarvitse olla algselt konkreetset territoriaalset lähendust.

Nendes riikides, mille valitsused on pööranud rohkem tähelepanu sektoripoliitikate linnaarengulisele mõjule, on linnade majanduslik seisund paranenud. Üldiselt põhines linnade kasv 2000–2007 majandustõusul ja mastaapsetel riiklikel investeeringutel. Nüüd on kasvuaastad möödas ja tuleb leida linnapoliitikas teisi teid.

On oht, et teiseseid linnad jäävad aglomereeratsiooni majandusest kantud pealinna- piirkondade ja ühtekuuluvuspoliitikast toetatud väiksemate linnade vahele n-õ hall alasse ega suuda või saa konkureerida avaliku ja erasektori investeeringutele.

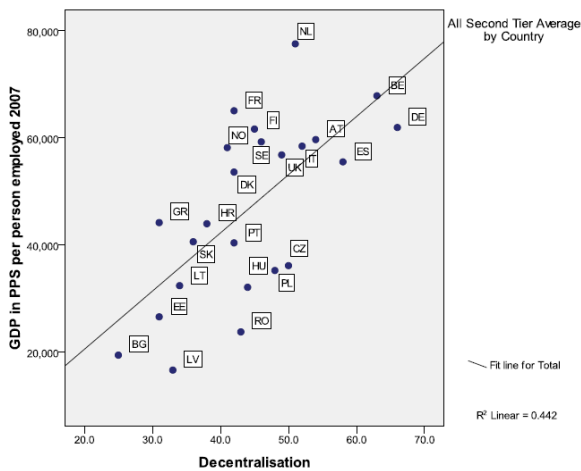
Investeeringute regionaalsel detsentraliseerimisel ja hajutamisel arvestatakse riikliku ja kohaliku tasandi väljakujunenud suhteid. Rahastuse ja otsustusõiguse andmine riiklikult regionaalsele ja linnavalitsuse tasandile võib vähendada pealinnakesksust. Samas, detsentraliseerimine nõuab piisavat institutsionaalset ja poliitilist küpsust ning ka erialast pädevust.

Kuigi enamik pealinnu on teiseste linnade suhtes domineerivad, on nende vahel valitsevad käarid eri suurusega, vahel ka kahanevad. Samuti on paljud teiseseid linnad suutnud oma tööstusliku profiiliga majanduse edukalt ümber kujundada. Mõne riigi poliitika on aga nimelt koondada vahendid pealinna, tehes seda teiseste linnade arvelt. On ka riike, kus teiseste linnade arengut toetatakse üldisematelt valdkonnapoliitikatega, mis mõjutab kaudselt nende linnade konkurentsivõimet – innovatsiooni, transpordiligipääsu, kohakvaliteeti ja strateegilist valitsemist. Selgus, et teiseste linnade majandustulemused on paremad ja nende panus rahvamajandusse suurem nendes riikides, mis on vähem

tsentraliseeritud ja väiksema majanduse kontsentratsiooniga ning kus regioonidel-linnadel endil on rohkem võimu, kus nende kasutada on rohkem ressursse.

Vaid pealinna arengule panustamine on risk, mis väljendub riigi ebaühtlases majandusarengus, jättes terved piirkonnad ja linnad kõrvale võimalusest lõimuda uue majandusega. Ehkki teisesed linnad ei suuda oma suurusjärgu tõttu võistelda üleilmses konkurentsivõimuses, suudavad nad siiski oluliselt parandada regionaalset majanduse dünaamikat ja panustada riigi majanduskasvu.

Põhiküsimus: kuidas ergutada teiseseid linnu kasutama ära pealinna majanduskasvu, kui pealinna areng muutub ebaefektiivseks? Riikide valitsused ja EL peaksid tunnustama ning olulistest regionaal- ja linnaarengu dokumentides väärima teiseste linnade seni alarakendatud potentsiaali.

Riikide detsentraliseeritus ja teiseste linnade SKT hõivatud elaniku kohta.

Arengulõhe pealinna ja teiseste linnade vahel on eriti suureks kärisenud uutes liikmesriikides. See on tingitud nende tavapäraselt tsentraliseeritud poliitilisest süsteemist ja kiiretest neoliberaalsetest majanduse struktuurimuutustest. Ida- ja Kesk-Euroopa riikides pole toimunud olulisel määral institutsioonide ega ka taristu hajutamist. Seda olulisemad on EL poliitika regionaalse detsentraliseerimise jätkamiseks uutes liikmesriikides.

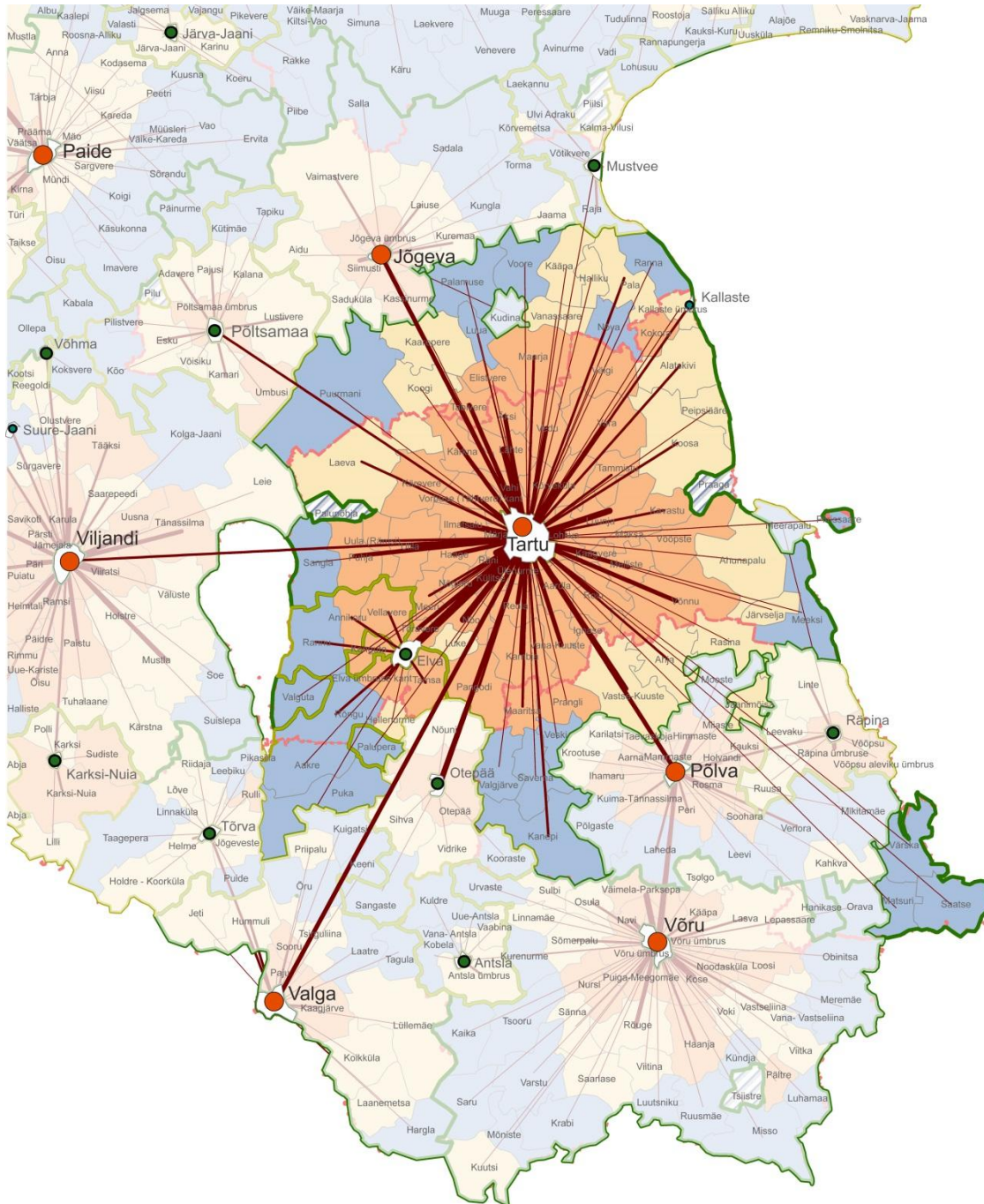
Saksamaa kogemus näitab, et detsentraliseerimine, hajutamine ja tugevad teisesed linnad toetavad terviklikku ja jätkusuutlikku rahvamajandust. Liigne keskendumine pealinnale nõrgestab enam just äärelise asendiga regioone, kus puuduvad majandusmootoriks olevad teisesed linnad. Teisesed linnad on jäänud regionaalmeetmete kujundamisel sageli tähelepanu alt välja, kuna konkurentsieeliseid toetatakse juba edu saavutanud piirkondades.

Pealinnastumine Läänemere riikides

Läänemere regioonis on teiseste linnade roll väiksem Euroopa keskmisest tingituna pealinnade domineerimisest asustuses ja linnasüsteemis. Põhjamaades on siiski ka võrdlemisi tugevaid teiseseid keskusi, mis on suutnud majanduskriisist hoolimata saavutada pealinnadega võrreldavat tootlikust ja olla innovaatilised (Göteborg, Aalborg, Trondheim, Tampere, Oulu). Balti riikides on aga pealinnade ülemvõim väga kindel ning ka majanduskriisi negatiivne mõju avaldub rohkem teisestes linnades.

Tartu territoriaalne võimekus – avamata

Tartu Eesti teise linnana on küll laiendanud oma regionaalset tagamaad ja töjõuareali kogu Lõuna-Eestisse, tõestanud end ka laiemalt ülikooli- ja meditsiinilinnana, kuid sellele vaatamata ei suuda Tartu oma majanduspotentsiaali ja territoriaalset võimekust realiseerida ning jääb arengus üha enam Tallinnast maha.

- Toimepiirkonna piir
- Tugi-toimepiirkonna piir
- Maakonna piir
- Toimepiirkonna keskus
- Tugi-toimepiirkonna keskus
- Muu linnaline asula
- Linnaline asula
- Lähivöönd
- Siirdevöönd
- Ääreline ala
- Toimepiirkond määramata
- liikujate arv < 34
- liikujate arv 34 - 80
- liikujate arv 80 - 187
- liikujate arv 187 - 397
- liikujate arv 397 - 793
- liikujate arv 793 - 1404

Tartu ja Lõuna-Eesti toimepiirkonnad (REL2011 andmed).

Väikese ja keskmise suurusega linnad

TOWN

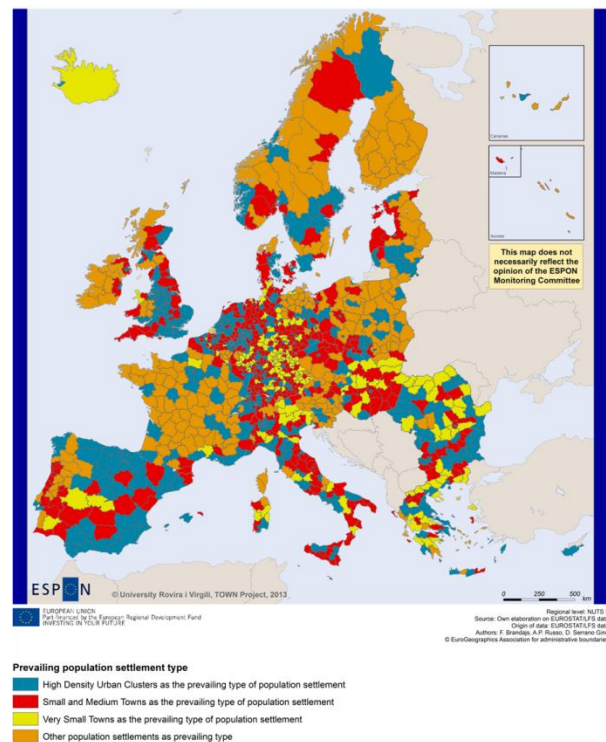
TOWN töötas välja uue ja ühtse metoodika väikese ja keskmise suurusega linnade määratlemiseks. Uuringu käigus analüüsiti väikelinnade rolle ja funktsioone, võttes arvesse nende ruumilist paiknemist nii suuremate linnade läheduses kui ka hõredalt asustatud maapiirkondades. Uuringus hinnati ka erinevaid territoriaalse halduse ja koostöö meetmeid, mis parandaksid avaliku sektori teenuste tõhusust ja tulemuslikkust. Uurimisküsimused olid:

- Millised on väikelinnade rollid ja funktsioonid Euroopa territoriaalses struktuuris, pidades silmas tööjõuturgu, majanduse arengut ja avalike teenuste pakkumist?
- Millised on väikelinnade arengupotentsiaalid ja barjäärid erinevates ruumilistes kontekstides ja mil määral on võimalik nende linnade käekäiku erinevate poliitikavahenditega suunata?
- Millised on väikelinnadega seotud levinumad halduse ja koostöö vormid erinevatel ruumilistel tasanditel?

Euroopa väikelinnad

Üle 87% EL rahvastikust elab linnades. 850 suurele linnale lisandub 8 414 väikest ja keskmise suurusega linna (VKL), pluss üle 69 000 väikelinna. Linnarahvastik jaotub nende vahel järgmiselt: suurlinnad 47%, VKL 24% ja väikelinnad 19%. Linna suurus määrab selle funktsionaalse haarde ning tagamaa ulatuse. Linnamorfoloogia alusel kuuluvad VKL hulka linnad, mille rahvastikutihedus on 300–1500 in./km² ja elanike arv 5000–50 000. Alla 5000 elaniku ja 300 in./km² on väikelinnadeks. Väikelinnad funktsioneerivad üldjuhul koos maapiirkondadega, kus toimub maamajanduse mitmekesistamine.

Kesk- ja Ida-Euroopas on suurlinnade paiknemistihedus väiksem, mis tõstab siin VKL tähendust linnavõrgustikes. On tekkinud VKL klastrid Kagu-Saksamaa, Lääne-Poola, Tšehhi ja Lõuna-Slovakkia tööstuspiirkondades. Ka Lääne-Euroopas on leidnud kinnitust regionaalarengu rajasõltuvus makro- ja mesotasandi kombinatsioonis. Suurem on erinevus kaugemate väikelinnadega, mis ei sörgi oma arengutega tihedalt suurlinnade sabas, pigem vastupidi – jäävad järjest kaugemale maha.

Regioonide jaotus väikelinnade põhjal.

VKL riskideks on jääda monofunktsionaalseteks nn magalateks või raudteelinnadeks, kuid geograafiliste erisuste väljamängimisel ja ruumiprotsesside juhtimisel on võimalik kohaliku identiteeti võimendada ja kasutada suurlinna-regioonis just väikese satelliitlinna eelseid. Seda nimetatakse tinglikult suuruse laenamiseks, tõstes oma kriitilist massi virtuaalselt, kasutades selleks lähedust, head juurdepääsu ja teenusevõrku.

Euroopa maapiirkondade arenguvõimalused

EDORA

Euroopa maapiirkondade poliitika peab viima töökohtade loomise ja sotsiaalse heaolu tõstmiseni. Arusaam põllumajanduslikust maaelust on aegunud, kuna enamuses Euroopa maapiirkondades on asunud mängima kohalikus majanduses suurt rolli hoopis tööstus- ja teenindussektor. Sellegipoolest on maapiirkonnad oma olemuselt väga erinevad, ka mitmekesised. Maapiirkondade erisuste tunnustamine võimaldab strateegiliselt läheneda regionaalarengule ning leida neile piirkondadele maailma ja Euroopa majanduses jätkusuutlik spetsialiseerumine. Uuring otsis viise maamajanduse mitmekesistamiseks, et näidata erinevaid regionaalarengu lahendusi ja tugevdada maapiirkondade rolli vastasmõjuliselt koos linnapiirkondadega. Oluline on tõsta maapiirkondade elukvaliteeti ja kaitsta looduskeskkonda, parandada põllumajanduse ja metsandussektori konkurentsivõimet ning leida uusi viise kohaliku majanduse mitmekesisutamiseks. Regionaalsete erisuste rakendamine sõltub paljuski sellest, kuidas vabanetakse maaelu ja maamajanduse aegunud stereotüüpidest.

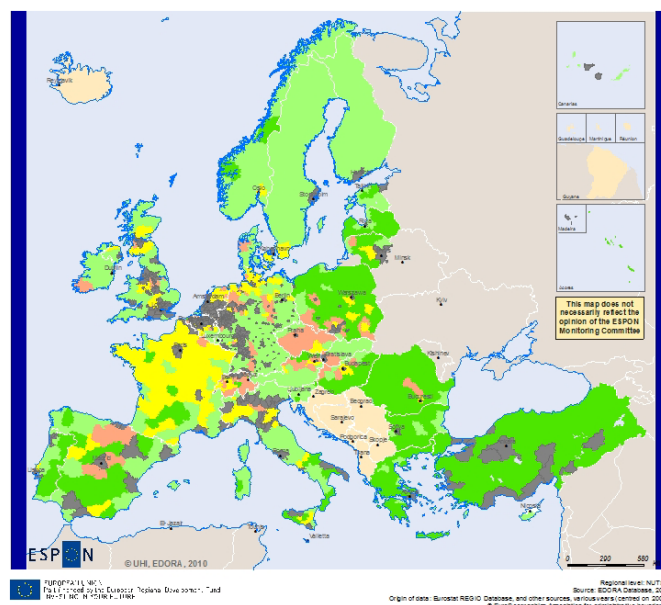
Euroopa suundumused

Euroopa maapiirkondade üheks oluliseks arenguteeks on struktuurimuutus, majanduse laienemine tavapäraselt esmasektori tegevustest "uuele maamajandusele" (*New Rural Economy*), mis põhineb tööstusel ja teenindusel. Uus maamajandus on jõudsalt arenenud paremini ühendatud linnadega sidusates maapiirkondades. Need arengud on tihedalt seotud vastulinnastumise ning majandustegevuse hajumisega suur- ja regionaallinnadest väljaspoole maale.

Teine oluline areng, mis maapiirkondi Euroopas mõjutab, on põllumajanduse kihistumine ühelt poolt intensiivseks suurtootmiseks ja teiselt poolt väikesteks osalise tööhõivega elatustaludeks.

Kolmandaks arenguks on maapiirkondade multifunktsionaalsus ning kiiresti kasvav turism ja puhkemajandus, mis väljendab üldjuhul maamajanduse mitmekesistamist.

Maapiirkondade muutust juhivad peamiselt sotsiaalse protsessina ränne, milles saab eristada kolme rändemudelit: 1) väljaränne kaugematest maapiirkondadest arenevatesse linnapiirkondadesse; 2) majandusränne uute liikmesriikide vaesematest maapiirkondadest linnadesse ja Lääne-Euroopasse; 3) vastulinnastumine ehk liikumine suurlinnadest lähitagamaale.

Structural Types (Intermediate and Predominantly Rural NUTS 3 Regions)

- No Data
- Predominantly Urban Regions
- Agrarian
- Consumption Countryside
- Diversified (Strong Secondary Sector)
- Diversified (Strong Private Services Sector)

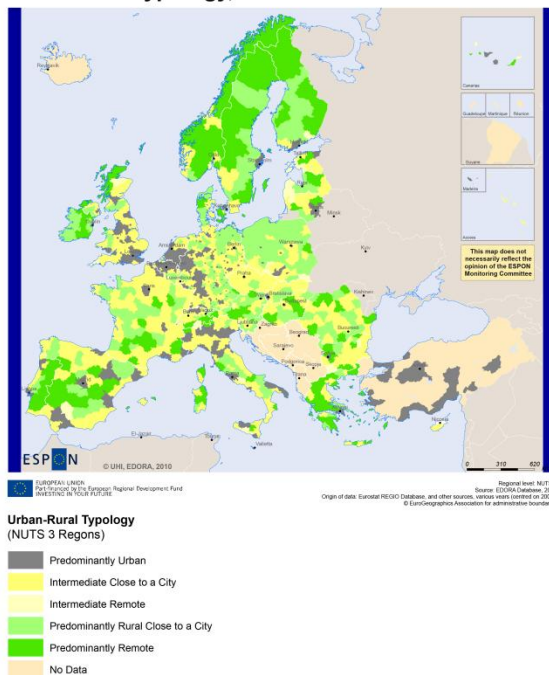
Note: A simplified classification procedure was necessary in CH and TR, due to missing data. However it is anticipated that acquisition of a wider range of indicators would not materially change the outcome.

Maapiirkondade majanduse tüpoloogia.

Need rändesuunad käivad kaasas rahvastiku vananemisega, mille koosmõju avaldub regionaalsele arengule – ühelt poolt kasvav väljaränne vähematraktiivsetest piirkondadest ja teisalt mitmekesisuse kasv ja innovatsioon atraktiivsetes maapiirkondades.

Üheks peamiseks maapiirkondade sotsiaalprobleemiks on kerkinud varustatus põhi-teenustega, kuna Euroopas on toimunud üleminek healuriigi põhimõtelt neoliberaalsele ja pool-turumajanduslikule, senisest kulutõhusamale avalikule haldusele. Regioonide laienemine on tähendanud igapäevase pendelrände areaali suurenemist mitte ainult töajõu liikumisel, vaid ka esmateenuste hankimisel. Teenuste varustatus ning pidev majanduslik ja demograafiline muutus on vastastikusel seoses, mõjutamas nii üksteist kui ka lõppkokkuvõttes maapiirkonna üldist arengut. Inimeste pendelrände kauguse suurenemine ja avalike teenuste kontsentratsioon kutsuvad esile struktuurseid ja ka poliitilisi muutusi avalikus halduses (kes kelle eest otsustab). Maamajanduse struktuurimuutus on oluliselt seotud piirkondliku sotsiaalse kapitali ümberkujunemise ja ümberpaiknemisega. Sotsiaalkapitali muutused ja reageerimine uutele arenguvõimalustele mõjutavad maapiirkonna võimekust sageli negatiivses suunas.

Urban-rural typology, 2010

Regioonide tüpoloogiad linnastumise alusel.

Maapiirkondade arenguvõimalusi hinnati mitmest regionaalarengu aspektist: 1) regioonide transpordiühendus suuremate linnastutega; 2) piirkonna majandusstruktuur – kas on tegemist põllumajandusliku, puhke- ja tarbimusliku või mitmekesise majandusega (tööstus või teenindus); 3) regioonide võimekus. Summarse koondnäitaja alusel jagati maapiirkonnad neljaks: kasvav, üle keskmise, alla keskmise ja kahanev.

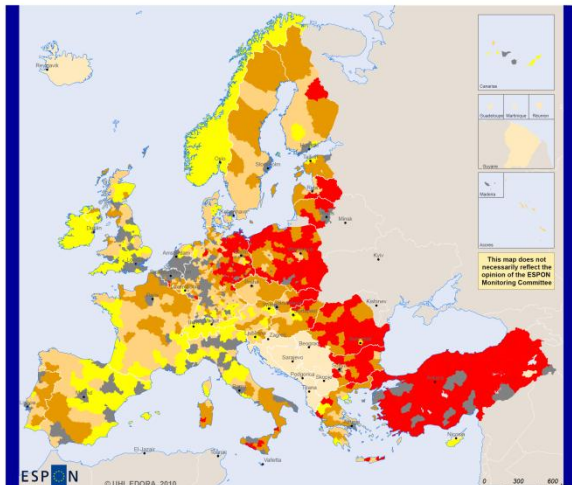
Maapiirkondade mitmekesisus eeldab ka poliitikates ja meetmetena erinevaid lahendusi, kuidas valitakse prioriteete, kuidas ja kuidas sekkub probleemi lahendamisesse riik, kuidas tõhustada valitsemist, kuidas haakida maapiirkonda linna arengutele sappa.

Läänemere piirkonna suundumused

Makroregiooni maapiirkondade arengus on oluliseks mõjuteguriks kliima, s.t võimalused põllumajandustootmiseks on piiratud. Seevastu on Läänemere regiooni maa-majanduses tihti kandev roll metsamajandusel. Ka rahvastikutihedus on siin keskmiselt madalam kui teistes Euroopa regioonides, mis seab inimressursi vähesuse oluliseks piiravaks faktoriks. Nii näiteks on hõreasustuses teenuste ja taristu koormus ja tõhususe näitajad inimese kohta märksa madalamad.

Võtmeküsimuseks Läänemere regiooni maaelu arengu kavandamisel on kliimamuutus. Ühelt poolt tähendab see põllumajandussektori laienevaid võimalusi uute kultuuride kasvatamiseks, kuid ka kliima soojenedes uusi võimalusi turismisihtkohana. Teisalt tuleb arvestada tormide ja üleujutuste sagenemist ning ettenägematuid kulusid rahvamajandusele.

Performance typology, 2010

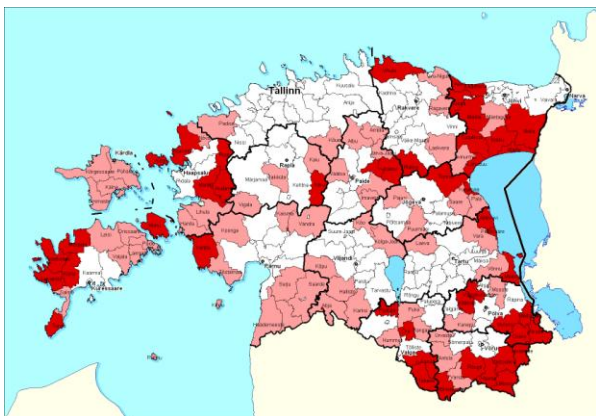
Performance (A-D) Types
(Intermediate and Predominantly Rural NUTS 3 Regions)

- PU Regions
- Depleting
- Below Average
- Above Average
- Accumulating
- No Data

Regionide jagunemine nende suutlikuse järgi.

Eesti suundumused

Eesti maapiirkondade areng on olnud struktuuri- muutustes pärast taasiseseisvumist aga märksa aeglasem ja inertsem kui seda on linnapiirkondade oma, kohanemine uute tingimustega on olnud raskem.

Ääremaad (punased) ja ääremaastumisriskiga piirkonnad (roosad).

Primaarsektori osakaalu vähenemine majanduses, linnastumine ja rahvastiku vananemine on tähendanud nii töökohtade kui ka rahvastiku olulist vähenemist maapiirkondades.

Põllumajanduse konkurentsivõime tõstmine ja intensiivistamine on tähendanud väiketootmise hääbumist ning asendumist üksikute suurtootjatega.

Väiketalunikud ei suuda heitlikes turutingimustes ja tööviljakuse osas suurtootjatega konkureerida.

Maamajanduse mitmekesistamine on piirdnud enamasti maaturismi arendamisega. Võrdlemisi suured investeeringud ja turismiarenduse toetused pole aga igal pool vilja kandnud, kuna maapiirkondade külastatavus ja ööbimiskohtade täituvus on jäänud madalaks – Eesti turism on jätkuvalt väga Tallinna-keskne. Eesti maaelu arengu võimalusteks on 'vabad' põllumajandusmaad, kõrge loodusväärtus ja majanduspotentsiaaliga metsaressursid.

Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus Euroopas

TIPSE

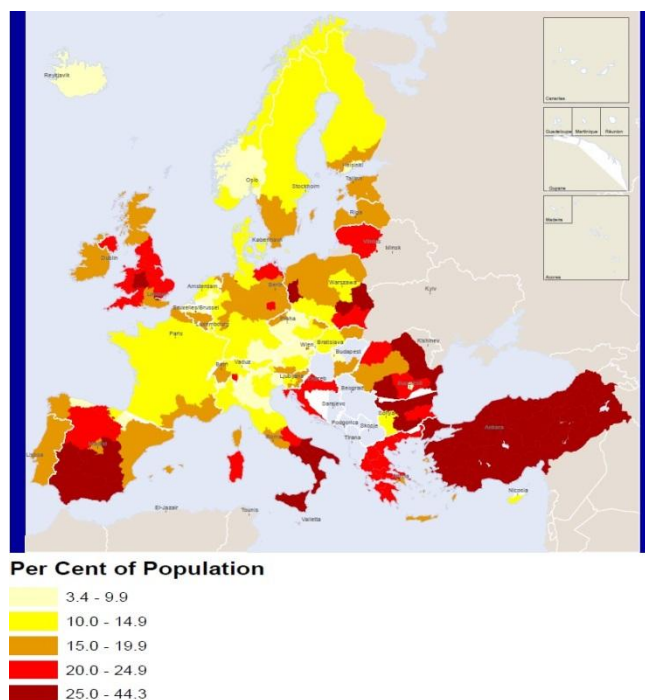
Hiljutine majanduskriis mõjutas miljoneid eurooplasi – kadusid töökohad, perede sissetulek vähenes, vaesus kasvas. Sotsiaalse languse pidurdamiseks rakendatakse Euroopa 2020 strateegia kohaselt kaasava majanduskasvu põhimõtteid. TIPSE uuris vaesust ja sotsiaalset tõrjutust Euroopa erinevates regioonides. Poliitikameetmete põhiliseks mõõdikuks on vaesusriskis olevate inimeste hulga vähendamine. Suureks probleemiks on väljastpoolt Euroopa Liitu saabunud immigrantide integratsioon, sest EL välised sisserändajad satuvad sageli vaeste ja tõrjutute sekka.

Euroopa suundumused

Vaesust määratletakse absoluutse või suhteliseks. Suhtelise vaesuse käsitlus on Euroopas laialdasemalt kasutatud – sissetulek alla teatava minimaalse taseme.

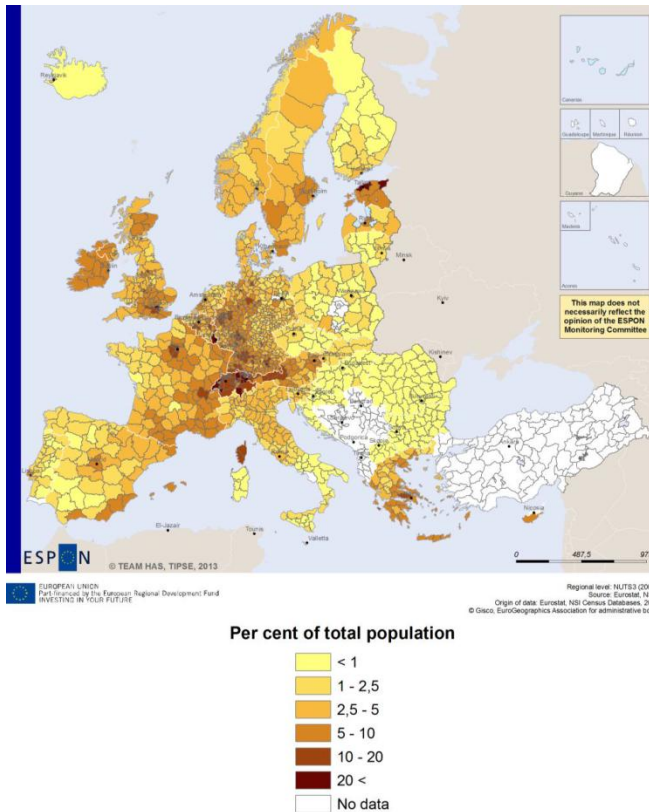
Sotsiaalseks tõrjutuseks nimetatakse olukorda, kus inimene ei saa puuduliku hariduse, väikese sissetuleku, vaesuse, materiaalse ilmajätuse, töötuse või kehva tervise tõttu ühiskonnaelust täisväärtuslikult osa võtta ning tema juurdepääs ressurssidele ja teenustele on piiratud. Sotsiaalne tõrjutus ei seostu mitte ainult sissetuleku või füüsilise heaoluga, vaid just ühiskonda kaasatusega. Inimene võib olla tõrjutud tööturul, haldussüsteemis, kogukonnas kui ka demokraatlikes kodanikuühiskonna protsessides. Ka tõrjutus on oma olemuselt suhteline, mitmemõõtmeline ja dünaamiline. Kuigi vaesus ja sotsiaalne tõrjutus on omavahel seotud, saab neid siiski eristada. Seejuures ei ole madal sissetulek objektiivne näitaja, näiteks maal ja suurlinnas on väga erinevad elamiskulud. Tuleb rõhutada, et erinevalt mitmetest teistest Euroopa integratsiooni teemadest on vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse üle-euroopalisi uuringuid takistamas andmete puudulikkus.

- Sissetulekuvaesus on samavõrd linnade kui maapiirkondade probleem. Väga madalat sissetulekut esineb nii pealinnade vaestes linnaosades, väiksemates linnades kui ka hõreasustatud või põllumajanduspiirkondades.

Vaesusriskis rahvastiku osakaal (% , 2011).

- Sotsiaalse tõrjutuse tõlgendamist ei võimalda andmete madal statistiline usaldusväärsus.
- Rohkem on vaesust Vahemeremaades ja Türgis, vähem Põhja- ja Lääne-Euroopas.
- Suurlinnade lähistes maapiirkondades esineb vähem sissetulekuvaesust.
- Kaugetel ja saarelistel piirkondadel on reeglina kõrgemad vaesusriski näitajad.

Välismaa kodakondsusega rahvastiku osakaal (%).

Kohtla-Järve Ahtme linnaosa. Kõigis Ida-Virumaa linnades on probleemiks tööpuudus, vaesus, tõrjutus...

- Piirialade, tööstuspiirkondade ja mägipiirkondade vaesus sõltub siseriiklikust ja makroregionaalsest kontekstist.
- Põhja- ja Lääne-Euroopa linnades on keskmiselt kõrgem, seevastu Lõuna- ja Ida-Euroopa linnades on suhteliselt madalam vaesusrisk.
- Sotsiaalse tõrjutuse osas on pilt kirju – kaardil on nii maa- kui linnarahvastikku.
- Rohkem esineb probleeme tööstuspiirkondades, kus kumuleerub rahvastiku vananemine, töötus, väljaränne ja rahvuslik diskrimineerimine.
- Makroregionaalsel tasandil ilmnevad põhja-lõuna ning lääne ja postsotsialistlike riikide vahelised erinevused.

Kolm punkti kokkuvõtteks

Avo Trumm, Tartu Ülikooli sotsiaalteadlane

1. Korratakse üldiselt teadaolevat: a) eksisteerib lääne-ida suunaline erinevus jõukamate ja sidusamate EL vanade ning vaesemate ja tõrjutumate post-kommunistlike riikide vahel; b) eksisteerib põhja-lõuna suunaline vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vaheline erinevus.
2. Võrreldakse vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse mustreid traditsioonilistes territoriaalsetes lõigetes: linna ja maa erinevused, keskus-perifeeria erinevused, isoleeritud saarelised ja mägised alad vs teiste regioonidega hästi ühendatud piirkonnad, ranniku- vs sisemaa-alad. Analüüsi tulemused näitavad riikidesisest suurt varieeruvust ega kinnita tavapäraseid regionaalse ebavõrdsuse mustreid.
3. Põhja-Kreekas, Lõuna-Itaalias, Lõuna-Hispaanias jm on olukord kohati veel hullem kui Eestis.

Kliimamuutus ning selle territoriaalne mõju

ESPON Climate

Kliimamuutus ning selle tagajärjed on muutmas üha selgemaks tõsiasjaks ning sellega arvestamine on territoriaalse arengu planeerimisel möödapääsmatu. ESPON Climate uuris, kuidas ja mil määral mõjutab kliimamuutus Euroopa kui terviku ning Euroopa piirkondade konkurentsivõimet ja ühtekuuluvust, kuidas Euroopa poliitikatega kaasa aidata kliimamuutuse leevendamisele ja mõjudega kohanemisele, kuidas kasutada ära leevendamis- ja kohanemismeetmete koostõimet. Territoriaalse arengu suunamisel ja planeerimisel on võimalik vähendada piirkonna haavatavust kliimamuutusest tingitud mõjude suhtes ning töötada välja kliimamuutuse leevendamise ja sellega kohanemise strateegiad. Iga regioon peab arvestama oma haavatavuse, riskide, arenguvõimaluste ning leevendamise- ja kohanemismeetmetega.

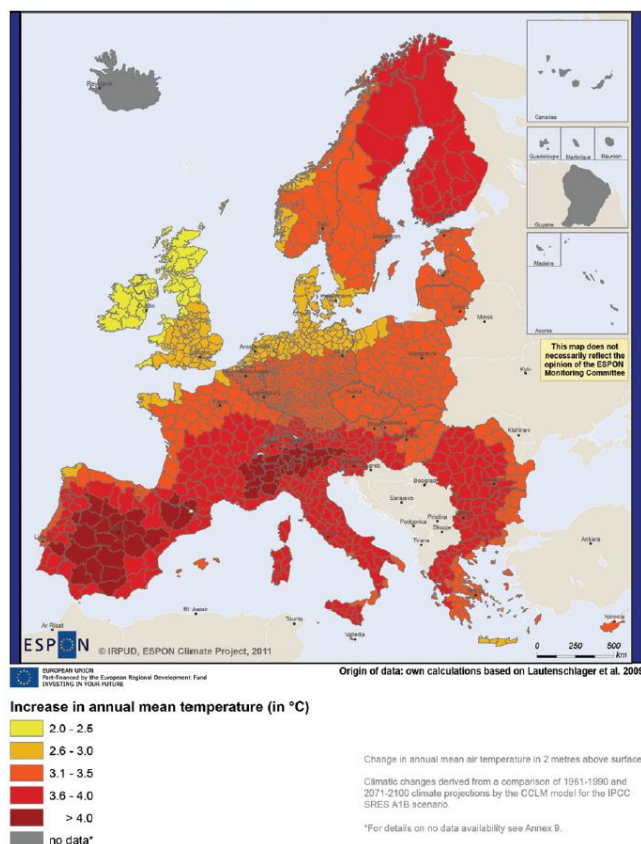
Euroopa suundumused

Kliimamuutus avaldub üle-euroopaliselt väga erinevalt, survestades erinevaid regioone ja majandusharusid erineval moel ja tugevusega. Olenemata sellest peab Euroopa leidma viise, kuidas tulla toime kliimamuutuse mõjuga loodusele, inimeste tervisele ning majandusele.

Prognoositavalt tõuseb aasta keskmine õhutemperatuur Euroopas 21. sajandi jooksul 2,0-4,1 °C. Temperatuur tõuseb regiooniti erinevalt, põhjustades mitmeid otseseid ja kaudseid mõjusid. Kliimamuutuse üks olulisemaid tagajärgi on ekstreemsete ilmaolude, näiteks tormide ja üleujutuste sagedam esinemine. Kliimamuutus sunnib kohanemisele ökosüsteeme, näiteks võivad levida looma- ja taimeliigid põhja poole ja mägedes ülemistesse kõrgusvöönditesse. Nõrgestatud ökosüsteem mõjub negatiivselt nii põllumajandusele, metsandusele, energeetikale, turismile kui taristutele.

Regioonide haavatavust ja tundlikkust kliimamuutustele hinnati viie aspekti alusel: füüsiline, sotsiaalne, majanduslik, keskkondlik ja kultuuriline tundlikkus.

Suurim füüsiline tundlikkus on rannikualadel, kus ehitised ja rajatised on veetaseme tõusu ja tormisuse suurenemise tõttu mere poolt ohustatud. Sotsiaalne tundlikkus väljendub kõige

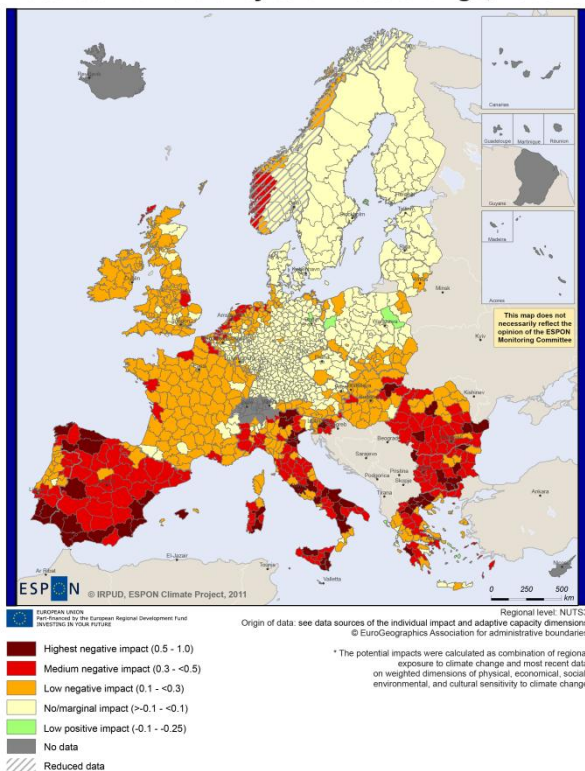
Prognoositav aastakeskmine temperatuuritõus 21. sajandil.

teravamalt just tiheasustatud Vahemere-äärsetes rannikupiirkondades, tulenevalt merepinna tõusust ja jõgede üleujutuste sagenemisest. Majanduslik tundlikkus kliimamuutuste suhtes on eriti suur nendes piirkondades, mille majandus sõltub suurel määral turismist, põllumajandusest ja metsandusest (Vahemere piirkond, Alpid, Ida-Euroopa, Skandinaavia).

Keskkonnatundlikkuse osas hinnati kõige haavatavamateks mägialasid ja jõgede deltasid erosiooniohtlikkuse tõttu. Kultuuriliselt kõige tundlikumateks paikadeks on rannikul ja jõgede kallastel paiknevad suure kultuuriväärtusega linnad, näiteks Veneetsia. Vahemere piirkonnas suurendab kuivem ja kuumem kliima metsatulekahjude tõenäosust. Samuti kasvab kliimamuutusega erosioon jõgede deltades ja rannikualadel. Koondmõjuselt, probleemsed alad asuvad peamiselt Lõuna-Euroopas, need on eelkõige suurlinnastud ja Vahemere äärsed massiturismi piirkonnad.

Kohanemisvõimena peetakse kliimamuutuse kontekstis eelkõige silmas suutlikkust edukalt toime tulla teistsuguste kliimaoludega, mis hõlmab endas nii teistsugust käitumist uutes oludes kui ka tehnoloogiate ja ressursikasutuse vastavusse viimist muutunud oludega.

Potential vulnerability to climate change, 2009

Kliimamuutuse potentsiaalne haavatavus.

Parim kohanemis- ja leevendamisevõimekus on Põhja- ja Lääne-Euroopas. See tuleneb otseselt nende piirkondade paremast majanduslikust ja sotsiaalsest arengust, seal ollakse võimelised muutusi kiiremini ellu viima. Haavatavamad on Lõuna- ja Ida-Euroopa riigid.

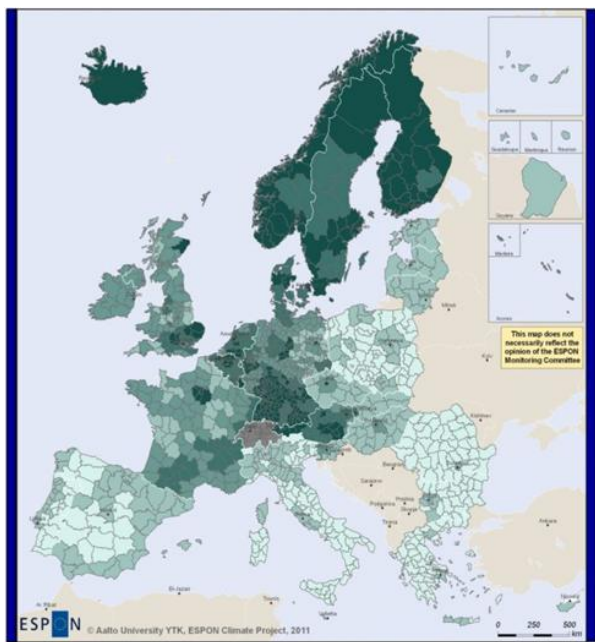
Kliimamuutus saab olema suureks katsumuseks ka Ida- ja Lõuna-Euroopa riikidele, kus kohanemisvõime on nõrgem. Leevendus- ja kohanemisvõime suurendamine on võrdselt tähtsad, sest need saavad teineteist täiendada. Kohanemisvõimekus näitab regiooni paindlikku käitumist ning võimet toimetulekuks raskemates oludes ja loodusõnnetuste korral.

Makroregionaalsed trendid

Kliimamuutuse mõjud avalduvad Põhja-Euroopas mõneti nõrgemalt kui seda näiteks Lõuna-Euroopas. Sellest olenemata on ka Põhja-Euroopale avalduvad tagajärjed olulised ning nendega tuleb arvestada planeerimisel ja suurprojektide kavandamisel.

Põhja-Euroopas avaldub kliimamuutuse mõju eelkõige õhutemperatuuri olulise tõusuna talvel, lumikatte kestvuse vähenemise ja sademete hulga kasvuna. Sellega kaasneb ühelt poolt üleujutuste riski tõus jõgedel, meretaseme tõus ning teisalt erosiooni tugevnemine pinnasetundlikel aladel. Kõik see toob kaasa negatiivseid sotsiaalseid mõjusid ning kahjustusi taristule.

Kliima mõjutab just turismi, kuna suvine ilmastik muutub Põhja-Euroopas turistile soodsamaks. Küll aga satuvad löögi alla Põhja-Skandinaavia tundlikud ökosüsteemid, kuid mõju ulatus taimestikule vajab alles põhjalikumat uurimist. Sellegipoolest on oletatud negatiivset mõju Euroopa metsadele, tingituna metsahaigustest ja -kahjuritest.

Overall capacity to adapt to climate change

- highest capacity
- high capacity
- medium capacity
- low capacity
- lowest capacity
- no data

Combined adaptive capacity expressed in quintiles.
 Adaptive capacity calculated as weighted combination of economic capacity (weight 0.21), infrastructure capacity (0.16), technological capacity (0.23), knowledge and awareness (0.23) and institutional capacity (0.17). Weights are based on a Delphi survey of the ESPON Monitoring Committee.

Kliimamuutusega kohanemise võimekus.

Eesti protsessid

Tulenevalt kliimasoojenemisest tõuseb Eestis aasta keskmine õhutemperatuur 21. sajandil hinnanguliselt 3-3,5°C, mis tähendab soojemaid ja

lühemaid talvesid ning varasemat kevade algust. Kõige tajutavamaks ja otsesemaks negatiivseks tagajärjeks on ekstreemsete ilmaolude tihedam esinemine. Sagenevad tormid ja üleujutused rannikualadel ning jõgede lammidel. Lisaks sellele võib suurened metsatulekahjude oht. Eesti haavatavust kliimamuutusele on hinnatud võrdlemisi madalana, aga see võib seisneda ka ohtude alahindamises. Eesti kohanemisvõimekus on nõrk, seni puudub ka strateegia kliimamuutusega kohanemiseks.

Lumised talved muutuvad 21. sajandi lõpus kliima soojenemise tõttu ajalooks. 2013. aasta oli üks lumerohkemaid – Haanjas.

3 punkti kokkuvõtteks

Prof Jaak Jaagus, Tartu Ülikooli klimatoloog

1. Olulisemaks kliimamuutusteks peetakse õhutemperatuuri olulist tõusu talvel ja lumikatte kestuse vähenemist põhjapoolsemas Euroopas ning suvise temperatuuri märgatavat tõusu suvel ja üldist sademete hulga vähenemist lõunapoolsemas Euroopas. See läheb üldjoontes kokku teiste uuringute tulemustega ja IPCC aruannetes esitatuga.
2. Kliimamuutuse võimalikku sotsiaalset mõju hinnati suurimaks Vahemere rannikulinnades ja mõningal määral ka põhjapoolsemas Euroopas. Majanduslik mõju on kindlasti kõige suurem turismile Lõuna-Euroopas. Keskkonnamõju avaldub aga eeskätt mägipiirkondades.
3. Leevendamispoliitikate võimekuse osas – suurim haavatavus iseloomustab Lõuna-Euroopa riike (Hispaania, Portugal, Itaalia, Kreeka, Bulgaaria, Rumeenia, osalt ka Prantsusmaa rannikualad). Väiksem haavatavus on Poolas, Saksamaal, Tšehhimaal ja Põhja-Euroopas.

Rohemajanduse regionaalarengu potentsiaal

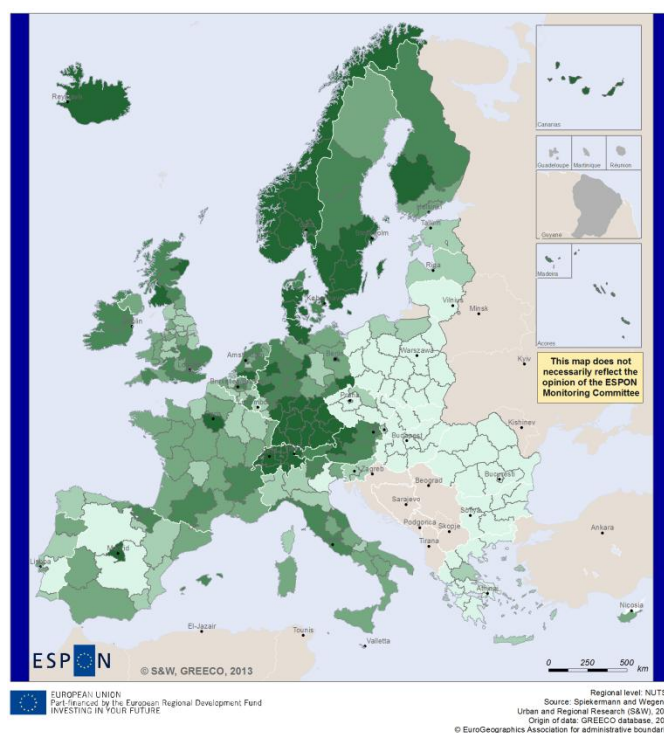
GREECO

Euroopa 2020 strateegia kohaselt võimaldab keskkonناسäästliku majanduse arendamine lahendada korraka mitmeid keskkonna- ja sotsiaalse ebavõrdsuse probleeme, samuti tekitada majanduskasvu ja luua töökohti. Selleks tuleb hinnata rohemajanduse arendamise potentsiaale Euroopa regioonides ning pakkuda lahendusi poliitilisteks algatusteks ja investeeringuteks nii Euroopa Liidu, riiklikul, piirkondlikul kui ka kohalikul tasanditel. Rohemajanduse arendamisest oodatakse kasvu eriti sellistes valdkondades nagu taastuvenergia, põllumajandus, veemajandus ja jäätmekäitlus. Ka transport, turism ja metsandus võiksid samuti areneda positiivses suunas säästva majanduse võtmes. Nii nagu ka teiste majandusvaldkondade puhul, sõltub rohemajanduse potentsiaal suuresti geograafilisest kontekstist.

Euroopa suundumused

Rohemajandus on Euroopa Liidu liikmesriikides väga erinevas arengujärgus. Lisaks geograafilistele eeldustele ja erisustele määravad ka heaolutaseme erinevused regioonide ja riikide vahel nende võimekust säästvate majanduslahenduste algatamiseks ja elluviimiseks. Regiooni heaolu mõjutavad erinevad keskkonna, majanduse, kultuuri ja muud tegurid. Vaesemad riigid on enamasti hädas fundamentaalsete majandusprobleemide lahendamisega ning kipuvad keskenduma pakilisematele arenguprobleemidele. Üldiselt on näha, et Euroopa Liidu n-õ vanad liikmesriigid on rohemajanduse sektorites uutega võrreldes edukamad.

Majandusharude areng peab vältimatult kohanema globaalsete muutustega, sealhulgas loodusressursside ammendumise ja kliimasoojenemisega, valima senisest ressursisäästlikuma ja jätkusuutlikuma arengusuuna. Arvestades, et rohemajandust puudutavad sektorid on ka tulevikus Euroopa Liidu majanduse selgrooks, siis näib paratamatu protsessina majanduse muutumine n-õ rohelisemaks. Teisalt, kas rohemajanduse juurutamine toimub piisava kiirusega, et ikkagi jõuda lahendusteni enne pöördumatuid muutusi loodusressurssides, ökosüsteemides, kliimamuutuses? Globaalselt tõusvate energiahindade tõttu on fossiilkütustest sõltuvates riikides, kus majandus põhineb olulisel määral kivisöel, naftal ja maagaasil, üleminek taastuvenergiale ettevaatlik.

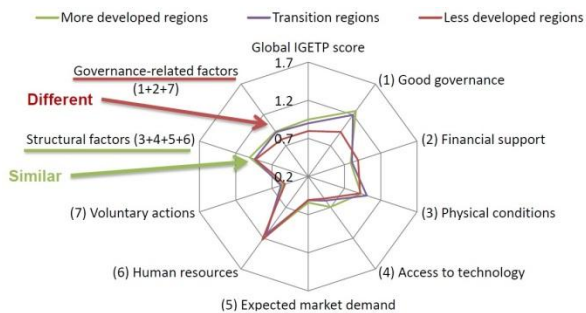

Regional green economic performance Aggregate typology (quantils)

21,4 - 37,9	(very low GE performance)
38,0 - 45,8	(low GE performance)
45,9 - 49,8	(average GE performance)
49,9 - 56,8	(high GE performance)
56,9 - 77,8	(very high GE performance)
	no data

Rohemajanduse võimekuse tüpoloogia.

Seetõttu on äärmiselt oluline rõhutada ja edendada taastuvenergiat ja teisi rohemajanduse algatusi ühe arenguvõimalusena muuta traditsioonilised majandusharud konkurentsivõimelisemaks.

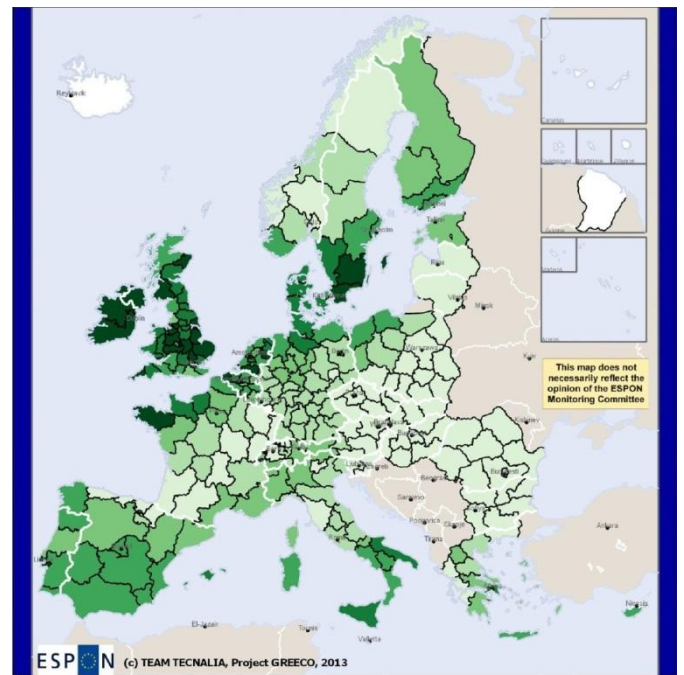
Rohemajanduse tegurid eri tüüpi regioonides.

Seni on rohemajandus taskukohane vaid rikastele ja kõrgeltarenenud riikidele. Samas on võimalikud ka majanduslikud tagasilöögid. Rohemajanduse arendamine toob kaasa töökohtade loomise, eriti äärealadel. Vaadeldud sektoritest omab kõige suuremat potentsiaali töökohtade loomiseks biomajandus, mis seisneb biomassi rakendamises kütuste, kemikaalide ja materjalide tootmiseks ning energia tootmiseks. Biomajandus hõlmab ju praegu 22 miljonit töökohta ja ligi 9% tööhõivest. Märkimisväärne kasv tuleneb eeldatavalt jätkusuutlikumast esmasektorist, toiduainetööstusest ja bio-tehnoloogia tööstusest. Ka teistes majandus-harudes võib tulevikus eeldada nn roheliste töökohtade kasvu tulevikus, mis nõuab ühtlasi uute oskuste arendamist ja väljaõpet vastamaks tööturu uutele nõudmistele.

Euroopa Liit on üles näidanud suurt pühendumust rohemajanduse edendamiseks, siiski nõuab see ühiseid jõupingutusi kõigilt ühiskonna huvigruppidele, ka tarbijatelt. Samas, tehnoloogiline innovatsioon on kaugel ees sellest, mida praktikas kasutatakse. Uute tehnoloogiate kasutuslevõtt on keerukas ja alguses kaugeltki mitte taskukohane.

Pakri poolsaarel asub Eesti suurim tuulikupark. Avamere-tuulikuparke alles (õiguslikus vaakumis) planeeritakse.

Regional level: NUTS 2, version 2010
 Source: GRECO project
 Classification method: Manual breaks
 © EuroGeographics Association for administrative boundaries

Accumulated renewable energy source potentials (TOE/yr/sqkm)

- < 25
- 25 - 50
- 50 - 100
- 100 - 150
- 150 - 200
- > 200
- No data available

This map shows the accumulated potentials of RES production at NUTS 2 level. The map has been created based on the calculations performed in GRECO project for the following energy sources: (1) Technical biomass potentials of agriculture residues; (2) Technical biomass potentials of forest residues; (3) Technical biomass potentials of manure residues; (4) Potential PV resource rent at 8 c/kWh; (5) Non-forest area wind energy potential at 8 c/kWh. Photovoltaic and wind potentials have been converted to TOE using the following conversion ratio: 1 GWh = 35,364522/859 TOE. For additional information on the calculation methodology for each data source, please check Vol. 2 of GRECO Final Report.

Bioenergia, maismaa tuuleenergia ja päikesepaneelide taastuenergia tootmise potentsiaal.

Eesti rohemajanduse arengud

Eesti rohemajanduse võimekus on keskpärane või isegi nõrk. Ometi nähakse Eestis just rohemajanduse arendamises suurt potentsiaali. Eesti majandus on oma SKT kohta teiste Euroopa riikidega võrreldes üks energia- ja CO₂ mahukamaid ning ressursikulu on üks suuremaid Euroopas. Eestis tekib palju jäätmeid, kuid nende taaskasutus on jätkuvalt madal. Eesti rohelistes sektorites napib innovatsiooni, enamasti piirduakse uue tehnoloogia n-ö maaletoomisega.

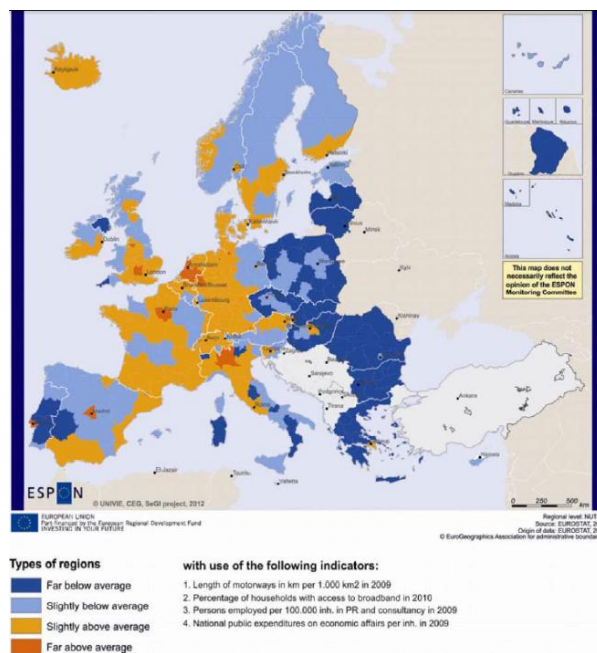
Üldteenuste indikaatorid ja perspektiivid territoriaalses ühtekuuluvuses ja arengus | SeGI

Kvaliteetsed avalikud teenused on määravaks teguriks regioonide ja linnade globaalse konkurentsivõime tagamisel. Riikide heaolupoliitika eesmärgiks on pakkuda laia valikut avalikke teenuseid kõikidele kodanikele ja ettevõtetele, kuid teenusemajandus on muutunud kärpepoliitikates üsna valikuliseks. Teenuse tõhususe eesmärkides on põhiküsimuseks kerkinud teenuste kättesaadavus ja kvaliteet. Üldteenustena mõistetakse sotsiaal- ja majandusteenuseid. Sotsiaalteenusteks on tööturu-, haridus-, tervishoiu-, laste-, sotsiaalhooldus-, eluaseme- ja sotsiaalabi teenused. Majandusteenusteks on gaasi-, elektri-, posti-, transpordi-, info- ja sidetehnoloogia, e-side-, vee- ja jäätmekorralduse teenused. Riik ja omavalitsused lähtuvad üldteenuste tagamisel kindlastest standarditest, mille aluseks on teenuse kvaliteet, olemasolu, kättesaadavus ja taskukohasus. Avalike, aga ka erasektori osutatavate üldteenuste pakkumine on suuresti poliitiline küsimus, mis tähendab, et lahendused ei pruugi olla alati sihtots-tarbelised ja efektiivsed. Teenuste kriteeriumid on aga tihti ebamäärased ega võimalda võrrelda olukorda Euroopa erinevates regioonides.

Euroopa suundumused

Üle-euroopalises võrdluses on näha, et üldteenuste tagamine sõltub põhiliselt kahest faktorist: rahvastikust ja majandusest. Nende kahe teguri muutus toob endaga otseselt kaasa ka muutusi üldteenuste kvaliteedis ja kättesaadavuses. See tähendab ühelt poolt, et üldteenuste olukord sõltub riigi arengutasemest ning teiselt poolt – majanduskriisid ning rahvastiku vananemine ja/või kahanemine mõjutavad negatiivselt teenuste taset. Valitsemis- ja korralduslik süsteem ei määratle otseselt üldteenuste kvaliteeti või juurdepääsu nendele, vaid just kohalikud olud määravad üldteenuste tegeliku pakkumise.

Territoriaalselt analüüsidest on teenuste kättesaadavus ja kvaliteet kõige kõrgem suurlinnapiirkondades. Lääne-Euroopa piirkonnad on üldteenuste kvaliteedis valdavalt üle Euroopa keskmise. Osa Ida-Euroopa piirkondadest on kaugelt alla keskmine, eriti EL välispiiril. Põhja-Euroopas on erinevused naaberpiirkondade vahel palju väiksemad kui Lõuna-Euroopas. Tüpoloogiates ilmneb positiivne seos rahvastiku-tihedusega ja negatiivne seos maapiirkondadega. Mida suurem on rahvastiku tihedus, seda paremad on üldjuhul teenused.

Majandusteenuste regionaalne tüpoloogia.

Mida suurem on maapiirkondade osakaal, seda madalam teenuste tase. Mida kõrgem on SKT elaniku kohta, seda paremad on teenused. Siit võib väita, et teenuste kvaliteet ei ole seotud teenuste pakkumise mahuga. Paremad teenused käivad käsikäes piirkonna demograafilis-ruumiliste ja rahaliste võimalustega. Finantskriis on juba mitmes riigis pannud löögi alla sotsiaalsete teenuste pakkumise, ja seda mitte ainult kaugemates piirkondades.

Ilma riikliku majandusliku toetuseta võivad majanduslikult ja demograafiliselt ebasoodsad piirkonnad langeda teenuste osas veelgi viletsamasse seisu.

Üldteenuste arendamiseks pakutakse välja erinevaid stsenaariume ning hinnatakse nende territoriaalseid mõjusid. On ka arvestatud võimalike vapustustega nagu näiteks kliimamuutus, rahvastikum muutused, majanduskriis ning regioonide sisemise dünaamikaga, mis kõik võivad mõjutada riigi üldteenuste pakkumise ja jaotuse ideoloogiat ja põhimõtteid. Stsenaariumitena pakuti välja kolm arengusuunda:

- Konkurentsivõimeline Euroopa;
- Sotsiaalne Euroopa;
- Roheline Euroopa.

Konkurentsivõimelises Euroopas on finantskriisi käivitatud kärpepoliitikas vähendatud avaliku sektori kulutusi ning see on ühtlasi mõjutanud negatiivselt üldteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Siiski üritatakse maa-asulate üldteenuseid pakkuda linnapiirkonna võrgustiku põhimõtetel. Avalikud teenused toetavad ka kohalikku majandust. Näiteks tõstab majanduse konkurentsivõimet kohaliku ja piirkondliku ühistranspordi ühildamine (töörände huvides).

Sotsiaalse Euroopa stsenaariumi keskne küsimus on, kuidas parandada sotsiaalset ühtekuuluvust.

Siin tekivad reaalsed vastuolud kasvupoliitika, kohaliku teadmismajanduse arendamise ning sotsiaalset polariseerumist vältivate solidaarsuspõhimõtete poliitikaeesmärkide vahel.

Roheline Euroopa on uus suund teenuste ja taristu arendamisel, mida saab ellu viia koostöös kogukondadega. On tekkimas teenusevõrgustikud ja turule jõudmas alternatiivsed tehnoloogiad, näiteks energiavarustuses ja ökotoidu tootmises, mis võiks teenida nii majanduslikke kui sotsiaalseid eesmärgi.

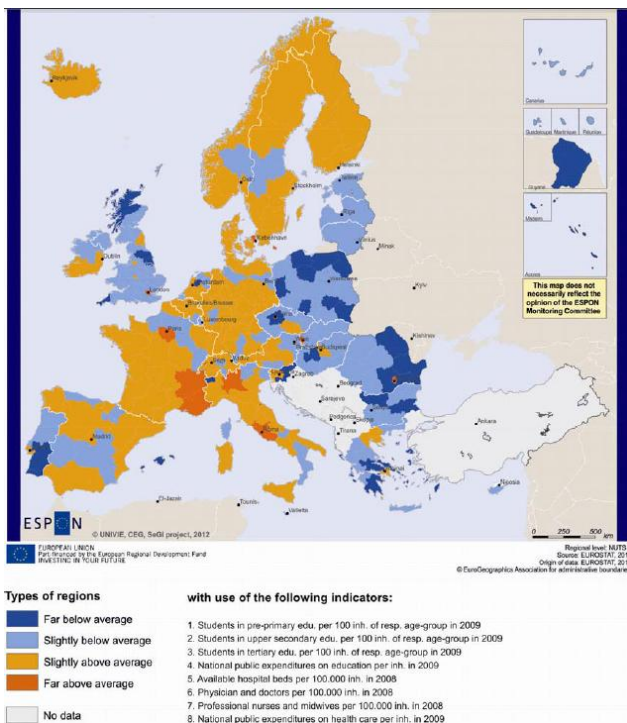
Euroopa tulevik näeb neis stsenaariumites üsna erinev välja. Konkurentsivõimeline Euroopa tekitab polariseerumist tiheasustatud suurlinna-piirkondade ja hõreasustatud ääremaade vahel. Selline areng ei toeta majanduslikku, sotsiaalset ega ka territoriaalset ühtekuuluvust. Hoopis teistsugust tulevikku pakub sotsiaalne Euroopa. Investeeringud ja valitsustoetused tagavad ebasoodsamates piirkondades minimaalse teenustetasandi, halvendamata seejuures ka teenuseid tiheasustusaladel. Rohelise Euroopa stsenaarium tähtsustab üldteenuste keskkonnamõjusid, rõhudes transpordenergia vähendamisele ja taastuenergia toetamisele, mis kõik tekitab siiski täiendavaid kulusid ja ka turumoonutusi.

Regiooni tüüp / Stsenaarium	Tiheasustus/linnaline regioon	Hõreasustus/perifeeria
Konkurentsivõimeline Euroopa	 Dünaamiline/kasvav	 Marginaliseeruv
Sotsiaalne Euroopa	 Status quo	 Edendatud
Roheline Euroopa	 Mitte jätkusuutlik	 Jätkusuutlik/kontekstuaalne

Üldteenuste kolm stsenaariumi.

Läänemere piirkonna suundumused

Et Läänemere regioonis on keskmine rahvastikutihedus madal ning maapiirkondade osakaal võrdlemisi suur, tähendab see täiendavaid kulusid üldteenuste tagamisel. Sotsiaaldemokraatlik valitsemine on aga Põhja-Euroopas naaberpiirkondade erinevusi suutnud siluda ning nõnda on saavutatud ühtlasem üleriigiline teenusekvaliteet. Makroregionaalselt ilmneb teenuste osutamisel erinevus Põhjamaade ja postsotsialistlike riikide vahel. Põhjamaade heoluriigi kontseptsioon tähendab kvaliteetset haridus- ja tervishoiuteenust sõltumata elukohast.

Sotsiaalteenuste regionaalne tüpoloogia.

Eesti suundumused

Eesti näitajaid üldteenuste osutamise osas on Euroopa mõistes tagasihoidlikud, kuid Ida- ja Kesk-Euroopa riikide seas on Eesti majandus-teenuste osutamine võrdlemisi hea, ent sotsiaalteenused jäävad siin võrdluses teiste riikidega üsna madalale tasemele. Üheks põhjuseks võib pidada sotsiaalteenuste kvaliteedikriteeriumite nõrkust või suisa puudumist. Sotsiaalministeerium on hinnanud sotsiaalteenuste kvaliteeti ning teinud ettepanekuid tervikliku kvaliteedisüsteemi tagamiseks ja juurutamiseks

Üldteenuste tase varieerub Eestis väga tugevalt ka piirkonniti, eelkõige on probleemiks teenustele juurdepääs. Hea teenuse tagamine eeldab kvaliteetse teenuse osutamist kätte-saadava ja taskukohasena.

Viimaste aastate probleemiks on kerkinud erateenuste kättesaadavus, kvaliteet ja hinnatase maapiirkondades ning isegi väikelinnades. Erasektori pakutavate teenuste, näiteks kaupluste, apteekide, tanklate ja pankade kahjumlikkus maapiirkondades on põhjustanud teenusevõrgu vähendamist ja teenuse lihtsustamist.

Ostjate vähesus on sundinud poepidajaid külakauplusi sulgema. Pärilijõe pood Võrumaal veel töötab (2014 seisuga). Seadusandlik vaidlus on käinud aktiivselt maa-apteekide teemal.

Ruumispetsiifiline haldus

TANGO

Euroopa ühtekuuluvuspoliitika eeldab, et avalik võim peab jagama Euroopa erinevate piirkondade vahel ressursse ümber nii, et ühtlustada arengut ja muuta see senisest jätkusuutlikumaks. Ühtlasema arengu tagamine on osutunud veelgi aktuaalsemaks kärpepoliitikate elluviimisel ja riigieelarvete ümberkujundamisel. Seetõttu tuleb tõhustada valitsemist, aga ka panna erinevad valitsustasandid teenima ühiseid eesmärke. Territoriaalseks arenguks tuleb lisaks avalikule sektorile suuta poliitikaloomesse kaasata ka erasektorit ja erinevaid majandusharusid. TANGO projekti eesmärk oli analüüsida territoriaalse halduse praktikaid ning pakkuda praktilisi lahendusi ruumispetsiifiliseks halduseks.

Euroopa üldistused ja meetodika

Euroopa taastub majanduskriisist üsna raskelt ja pikaldaselt. Samal ajal on Euroopa Liit võtnud endale säästva arengu eesmärgiks välja arendada madala CO₂ emissiooniga majandust ning sunnitud arvestama kliimamuutusega kohanemist. Nende eesmärkide täitmine nõuab tõhusat ning kiireloomulist tegutsemist ning ühisalgatusi ja -tegusid erinevatel otsustus-tasanditel, samuti kõigi ühiskonnarühmade ja majandussektorite kaasamist. Kohapõhine poliitika ja kohanemisvõimeline halduspraktika on kriitilise tähtsusega Euroopa Liidu 2020 strateegia eesmärkide täitmisel.

Tänastes globaliseerumise ja suurlinnastumise suundumustes on territoriaalne haldus võtnud senisest hoopis suurema ja laiema tähenduse. Paljudes riikides on toimunud tuntavad muutused riigivalitsemises, muutunud on linna- ja regionaal-planeerimine ning ühistranspordi korraldus.

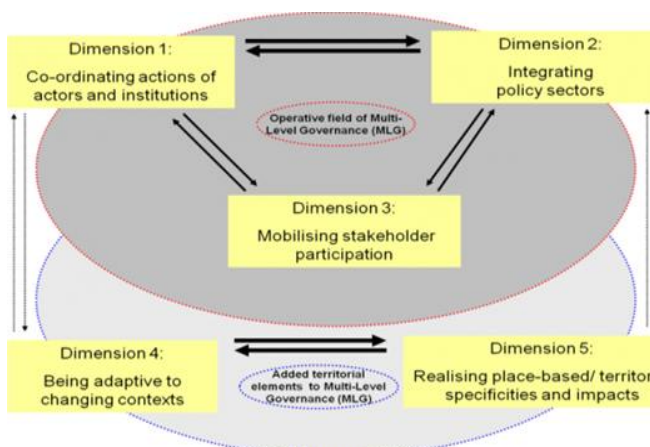
On riike, kus võimu tsentraliseeritakse, aga samas esineb valdkondades ka vastupidist trendi, detsentraliseerimist.

Kõigis EL riikides on toimunud viimastel kümnenditel üldiselt positiivne areng – üha suurenev ja süvenev koostöö riigivalitsuse, regionaalsete ja kohalike omavalitsuste vahel. Erinevate valitsustasandite vaheline koostöö kasvas üle-euroopaliselt iseäranis 1990ndatel. Teise olulise muutusena ostetakse üha enam avalikke teenuseid sisse erasektorilt. Allhanke osakaal on suurenenud just viimasel kümnendil. Sellega seonduvalt on alates sajandivahetusest märgatavalt kasvanud avaliku- ja erasektori partnerlusprojektide arv. See kõik sisaldab muuhulgas ruumispetsiifilist haldust. Lisaks on muutunud tavapraktikaks kaasav valitsemine. Kodanikud räägivad sisukalt ja julgelt poliitika kujundamisel kaasa, kodanike ettepanekutega arvestatakse. Võtmeks on saanud avaliku halduse paindlikkus ja avatus.

Ruumispetsiifilise halduse saab jagada viieks põhiliseks mõõtmeks, mis koosnevad omakorda 20 komponendist.

Esimene mõõde: institutsioonide ja osaliste ühistegevused

- Võimu hajutamine erinevatele tasanditele
- Juhtimisviisid
- Kooskõlastamine

Territoriaalse halduse viis mõõdet.

- Eriarvamuste lahendamine

Teine mõõde: Poliitikasektorite seostamine

- Valdkondade juhtimisseosed
- Valdkondade koostoime saavutamine
- Valdkondade vaheliste vastuolude mõistmine ja tunnustamine
- Vastuolude lahendamine

Kolmas mõõde: Võtmeisikute kaasamine

- Otsustajate tuvastamine
- Nende mandaat ja vastutus
- Huvide ühildamine
- Nende roll ruumispetsiifilises halduses

Neljas mõõde: Kohanemisvõimekus

- Institutsionaalne õppimine
- Individuaalne õppimine
- Meetmete valik
- Meetmete rakendamine

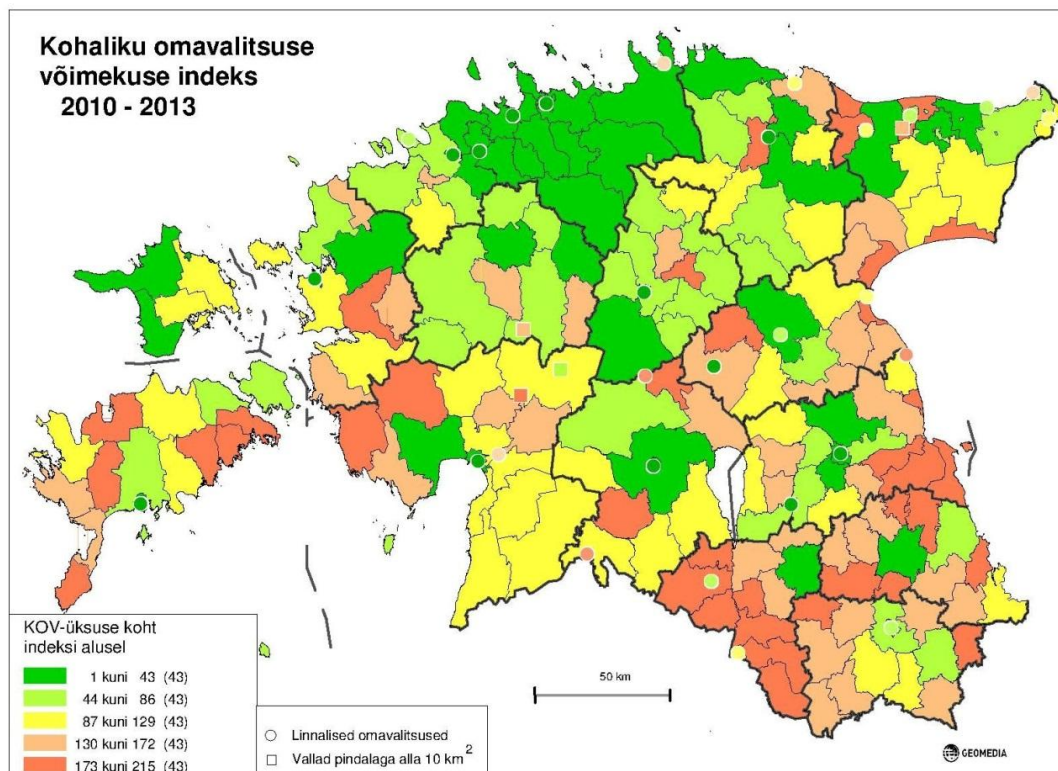
Viies mõõde: Kohapõhiste erisuste ja meetmete tagajärgede mõistmine

- Haldusala määratlemine
- Haldusalade ning 'pehmete' funktsionaalsete teemade korraldus
- Kohaliku teadmuse rakendamine
- Territoriaalne analüüs

TANGO projekti juhendmaterjal annab siin esitet lakoonilistest jutupunktidest täpsema ülevaate ning esitleb ruumispetsiifilise halduse näiteid erinevatest Euroopa piirkondadest.

Läänemere piirkonna suundumused

Läänemere regiooni juhtumiuuring kliimamuutusega kohanemise strateegia rakendamisest näitlikustab ruumispetsiifilist haldust makroregionaalsel tasandil. Kohanemine kliimamuutusega on aktuaalne ja asjakohane mitmetasandilise halduse valdkond, samas on makroregionaalsed institutsioonid ja juhtimis-mehhanismid üsna hägusad.

Geomedia kohaliku omavalitsuse võimekuse indeks väljendab ühtlasi territoriaalset võimekust.

Euroopa territoriaalne koostöö majanduskasvu, töökohtade ja elukvaliteedi osas | TERCO

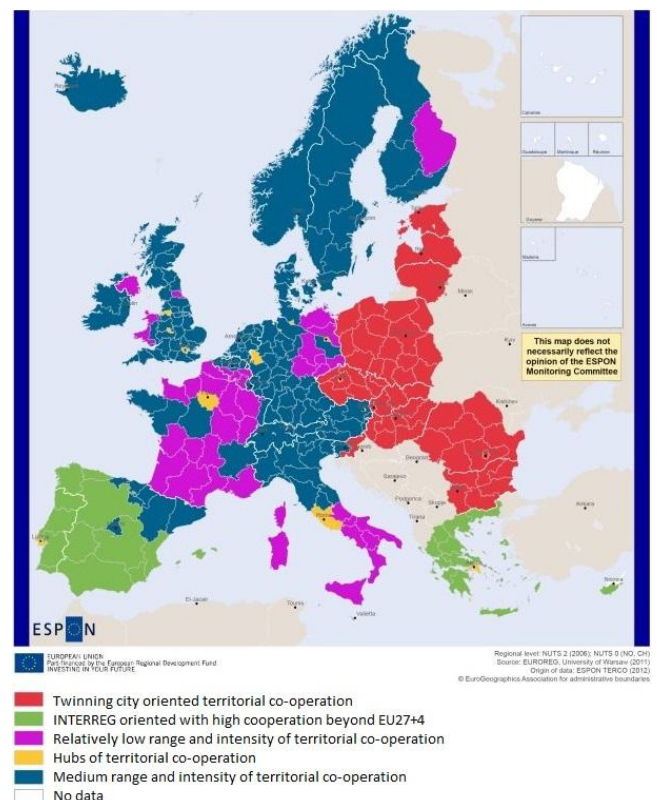
Territoriaalne koostöö on olnud üks Euroopa regionaalse innovatsiooni aluseid, mis sisaldab regionaalpoliitika kogemuste ja parimate praktikate siiret. TERCO uuris, millised on seosed rahvusvahelise territoriaalse koostöö ja Euroopa regioonide arengute vahel Euroopa Liidu naabruspoliitika elluviimisel. Territoriaalne koostöö aitab kaasa institutsionaalse suutlikkuse tugevdamisele, inimeste erialapädavuse tõstmisele, uuendusliku halduskorralduse levitamisele ning koolitusele. Koostööst võivad eelkõige ebasoodsama asendiga regioonid, näiteks Euroopa Liidu välispiiril paiknevad regioonid. Euroopa Liit peab strateegiliselt oluliseks nii piiriülest kui ka regiooniülest koostööd. Linnu ja regioonide julgustatakse koostööle erinevates valdkondades leidmaks ühiselt lahendusi aktuaalsetele probleemidele. Euroopa Liidu edasine integratsioon sõltub muuhulgas ja olulisel määral territoriaalsest koostööst.

Euroopa suundumused

ESPONI uuring kinnitas, et territoriaalne koostöö soodustab sotsiaal-majanduslikku arengut ning et seosed regioonide arengu, töökohtade ja elukvaliteedi vahel on statistiliselt olulised ja positiivsed. Siiski peetakse koostöökasu loodetust väiksemaks ning positiivse efekti suurendamine nõuab täpsemat sisulist lähenemist ühisprojektidele. Territoriaalne koostöö on edukas siis, kui see põhineb lihtsamatel koostöövormidel nagu kogemuste vahetamine, vahendite jagamine ühiste probleemide lahendamiseks ja nõustamine sarnaste probleemide lahendamiseks, mitte aga keerulisemate ja komplekssemate koostöövormide puhul nagu näiteks ühistegevuste elluviimine ja investeeringud kohalike probleemide lahendamisse. Edu saavutatakse reeglina ka kultuuriürituste, turismi, majanduse, looduskeskkonna ja taristuprojektides, hoopis vähem aga hariduse, sotsiaaltaristu ja riskienetuse valdkonnas.

Territoriaalse koostöö võtmevaldkonnad on:

- Transpordiühendus
- Üldteenused
- Territoriaalne võimekus
- Linnade koostöövõrgustikud
- Funktsionaalsed piirkonnad

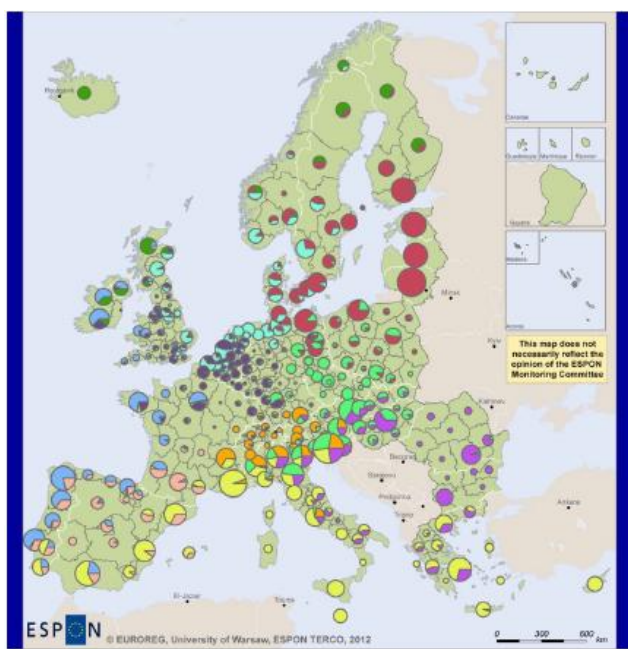

Territoriaalse koostöö regionaalsed tüpoloogiad.

Üldistavalt, territoriaalne koostöö parandab ühendatavust ja piiriületusi, arendab lairiba andmesidet ning ühistransporti. Lisaks sellele võimaldab territoriaalne koostöö arendada avalikke teenuseid, näiteks tervishoidu, haridust, vanurite ja laste hoolekannet, kutseharidust ja kultuuritegevust. Koostöös edeneb ka institutsionaalne õpe ja suutlikkus.

Tänu Euroopa Liidu programmidele on arenenud linnade koostöövõrgustikud, mis on aidanud tõsta territoriaalset võimekust ning oskuste ja teadmiste siiret projektipartnerite vahel. Territoriaalne koostöö sidustab funktsionaalseid piirkondi piiriüleselt.

Territoriaalse koostöö programmide laiendamiseks ei ole otsest vajadust, sest tänu praegusele korraldusele on territoriaalse koostöö tegevused täpse ruumilise fookusega. Erinevad territoriaalse koostöö vormid täiendavad üksteist. Sõpruslinnade võrgustikud on arenenud ruumiliste, aga ka ajaloolis-kultuuriliste sidemete alusel. Euroopa praegune territoriaalse koostöö geograafiline ulatus ja struktuur sobindub hästi omas nišis teiste Euroopa programmidega.

Legend
Number of project partners in INTERREG IVB programmes (as of January 2011)

*INTERREG IVB programmide projektipartnerid
regiooniti.*

Tulevikus peaks territoriaalne koostöö olema konkreetsemalt suunatud probleemidele, mitte olema niivõrd valdkondlikult piiratud. Sellistes valdkondades nagu sotsiaalpoliitika, heaolu,

tervishoid ja majandusareng on uuringu kohaselt jätkuvalt suur potentsiaal ühistegevusteks, mis seisab kõrgemal geopoliitilistest ja riikidevahelistest pingetest ning mis võimendab nii kohalikku kui ka piirkondlikku majanduskasvu. Territoriaalse koostöö pehmed tegevused edendavad koostööpartnerite vahel usaldust, heanaaberlikke suhteid ja ELi lõimumist mitteleikmesriikidega. Nn kõvad projektid, näiteks taristuinvesteeringud on eriti kasulikud uute liikmesriikide ja EL naaberriikide koostöös.

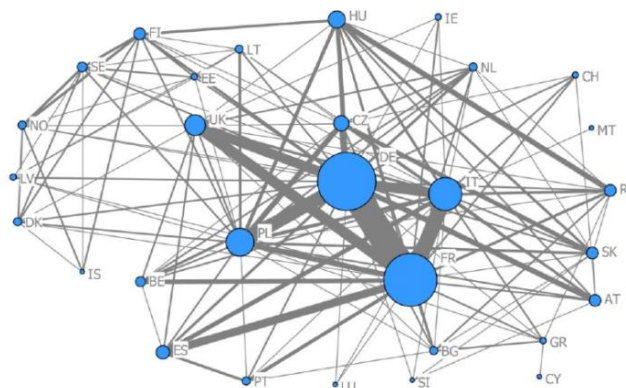
Läänemere piirkonna suundumused

Euroopa territoriaalse koostöö programmid edendavad just makroregioonide funktsionaalsust. Nii on INTERREG B ehk riikidevahelise koostöö programmid olnud suunatud makroregioonide integratsioonile. Makroregionaalsel alusel on toimunud sageli ka sõpruslinnade koostöö.

Territoriaalse koostöö aktiivsus sõltub kõige rohkem kohalike omavalitsuste potentsiaalst ehk inimkapitalist. Lisaks sellele mängib olulist rolli kohaliku omavalitsuse majanduslik võimekus. Viimaks sõltub territoriaalse koostöö ulatus suurel määral piirkonna asukohast. Mida perifeersem piirkond, seda enam tehakse koostööd väljaspool Euroopa Liitu asuvate partneritega, eriti naabritega.

Tulenevalt oma äärelisemast asukohast ja madalamast rahvastikutihedusest osalevad Läänemere regiooni riigid mõneti nõrgemalt Euroopa koostöövõrgustikes. Üha kaalukam osa territoriaalsest koostööst käib Venemaaga.

Läänemere regioon jääb ühtlasi silma võrdlemisi tiheda omavahelise koostööga. Samuti on Läänemere riikides elanike arvu kohta kõige rohkem sõpruslinnasid, kuigi selles on ka palju lihtsalt formaalsust.

Euroopa sõpruslinnade võrgustik riigiti.

Eesti suundumused

Eesti osaleb Euroopa territoriaalses koostöös aktiivselt, kuid valdavalt siiski partnerina. Nähtavuse ja tulemuslikkuse suurendamiseks peaks tulevikus Eesti üles näitama senisest suuremat initsiatiivi algataja ja koordinaatorina. Samuti tuleb tõdeda, et territoriaalse koostöö projektide mõju majandusele on Eestis seni olnud nõrk.

Klassikaline territoriaalse koostöö üritus – Pihkva ja Leningradi oblasti energiaekspertid õppeviisidil Rõuges, tutvumas taastuvenergia ja energiasäätu tehnoloogiate ja lahendustega Rõuge energiapargis septembris 2013 (Eesti-Läti-Vene projekt Sun and Wind).

Vasara vēl nav beigusies!
Nāc un atpūties Veru zemē – Reugē un Hānjā

Ir atvērts jaunais Munameģa tornis
+372 787 8847

WELCOME TO ESTONIA

Informāciju var sameklēt:
www.haanjakompass.ee
un Reuges I-punktā +372 785 9245

Klassikaline territoriaalse koostöö levitamismeetod – turismiturunduse projekts 'Suvi ei ole veel läbi!', mis kutsus lätlasi Haanjamaale ja Rõugesse (2007 turismiturunduse projekt).

Ruumilised indikaatorid Euroopa 2020 strateegia territoriaalseks analüüsiks | SIESTA

Euroopa 2020 strateegia on ELi majanduskasvu strateegia, mis hõlmab viit probleemvaldkonda – tööhõive, innovatsioon, haridus, sotsiaalne kaasatus ja kliima/energeetika. Strateegia sihib kaasavat, jätkusuutlikku ja nutikat kasvu. Strateegia elluviimine nõuab üle-euroopalist ühistegevust võetud eesmärkide täitmiseks, aga ka territoriaalsete nüansside arvestamist. SIESTA eesmärk on uurida Euroopa 2020 strateegia rakendamise kaasnevaid territoriaalseid küsimusi, probleeme ja võimalusi. Territoriaalne agenda taotleb tihedamat koostööd ja võrgustumist jätkusuutliku majandusarengu ja tööturu poliitika küsimustes ning linnapiirkondade omavahelises võrgustumises.

Euroopa 2020 strateegia

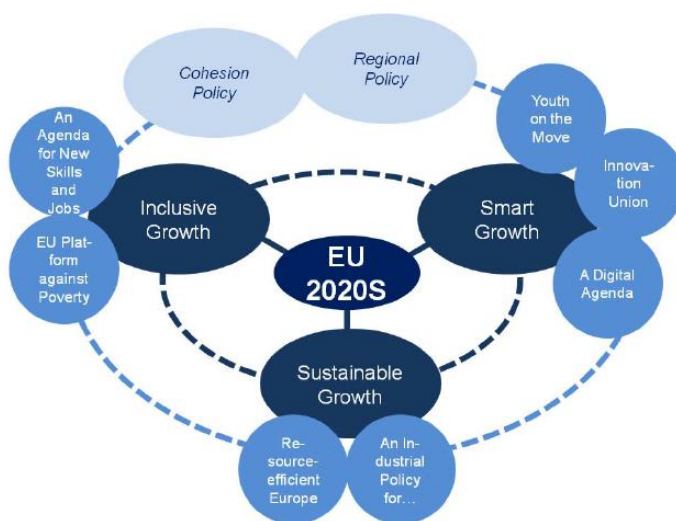
Euroopa 2020 strateegia otsib säästvaid lahendusi majanduse taastumiseks ning konkurentsivõime tõstmiseks.

Säästva kasvu põhimõtteid tõlgendatakse EU 2020 kontekstis tihtilugu kui säästva arengu lahendusi energiakasutuses ja taastuvenergia edendamises. Reaalsus on kahjuks teine. Säästev areng tähendab praegusel ajal eelkõige majanduskriisi tagajärgede pehmendamist ja silumist. Euroopa Liit otsib jätkuvalt võtit uue majanduskasvu tekitamisele.

Võtmeprobleemiks on endiselt suured arenguerinevused Ida- ja Lääne-Euroopa vahel. Teine oluline arengulõhe Euroopas on maa- ja linnapiirkondade vahel. Linnade majanduskasv on kiirem ning see on kaasa toonud arengulõhe suurenemise. Uueks majanduslikuks pingevallikaks on Euroopa Liidu kliima- ja energiapaketi eesmärgid '20-20-20', mis siiski suure tõenäosusega saavutatakse:

- Vähendada energia tarbimist 20%;
- Vähendada kasvuhoonegaaside emissiooni võrreldes 1990. aasta näitajatega 20%;
- Suurendada taastuvenergia osakaalu 20%-ni ning suurendada biokütuste kasutamist transpordis 10%-ni.

Esiteks võivad toodud eesmärgid viia majandustegevuse kontsentreerumisele ääremaade kahjuks. Taastuvenergia rakendamine

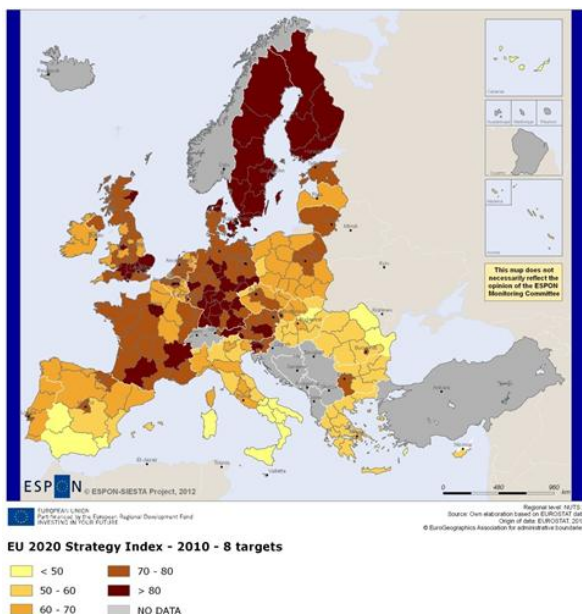

Euroopa 2020 strateegia: SIESTA projekti mudel.

täiendab riiklikke ja Euroopa Liidu eesmärke, kuid piirkondlikul tasandil sihtarvud olemuslikult ei tööta. Samuti ei pruugi säästva arengu indikaatorite täitmine tähendada ilmtingimata säästvat arengut, sest EU 2020 strateegia näidikud ei mõõda protsesse tervikahelas, alahinnates säästvat transporti, jäätmeringlust ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise vajadust.

Teadusuuringutes ja innovatsioonis on EL kaotamas oma edumaad konkureerivate globaalsete majandusjõudude suhtes. Strateegia näeb ette teadus- ja arendustegevusse investeringuid 3% ELi SKPst. Seda eesmärki täidab Euroopa 272st regioonist vaid 37. Kuigi on väga ebatõenäoline, et kõik piirkonnad jõuavad selle künniseni, peetakse teadust oluliseks kõigis piirkondades, sõltumata nende positsioneeru-

misest Euroopa tööjaotuses. Mahajäänud piirkondadel on võimalus võita koostööst suurlinnapiirkondadega. Ülikoolide roll regionaalses innovatsioonis on vääramatult oluline.

Euroopa 2020 strateegia eesmärkide koondindeks 2010. aastal.

Strateegia üheks kriitiliseks näitajaks on õpilaste väljalangevus põhihariduse tasandil. See näitaja kõigub piirkonniti olulisel määral, kolmandik kõigist regioonidest on eesmärgist kaugel maas. Kõrghariduse eesmärk on, et vähemalt 40% 30–34-aastastest omandab kolmanda tasandi hariduse. Üle veerandi Euroopa regioonidest täidavad seda eesmärki juba täna, kuid kriisijärgselt on karta osades piirkondades ajude äravoolu. Üheks olulisemaks teemaks on ka digitaalse ühiskonna arendamine. Siin ilmneb lõhe linna- ja maapiirkondade vahel, samuti suuremad regionaalsed erinevused, mis väljendub Kagu-Euroopa ja Vahemere regiooni mahajäämuses.

Euroopa peab kasutama täiel määral oma tööjõupotentsiaali uute töökohtade loomiseks ning tõstma tööhõive määra. Samas, pikaajaline ja sügav tööpuudus on tabanud rängalt mitmeid piirkondi, eriti Euroopa lõunaosas. Mõistmaks just üleeuroopalisi geograafilisi erinevusi tööhõives ja tööstuses tuleb erinevaid näitajaid

vaadelda piirkondlikus mõõtkavas. Naised ja noored on sagedamini töötud kui mehed ja täiskasvanud. Üks lahendusi on elukestva õppe ja kõrghariduse edendamine, kuid ka see võimekus on ruumiliselt väga ebaühtlane. Samuti on meetmed vaesusprobleemi lahendamiseks liialt nõrgad ja ebaselged. Riikide pühendumus vaesuse vähendamiseks on nõrk, sestap jääb see eesmärk tõenäoliselt täitmata.

EU 2020 strateegia sihtmärkide saavutamisel on piirkonnad veel võrdlemisi erineval tasemel. Seejuures, mitmete indikaatorite osas ei peaks üldse kõigis piirkondades üle-euroopalisi sihte saavutama, vaid realselt arvesse võtma regionaalset eripära. Ka strateegia siseselt valitseb vastulu nutika ja kaasava kasvu eesmärkide vahel ning teiselt poolt säästva samba vahel. Kui põhjapoolsed riigid on juba eesmarke täitmas, siis lõunapoolsed on neid hoopis vaidlustanud. Probleemiks on ka halb andmete kättesaadavus, tihti on võimatu näidata, kuidas EU2020 strateegia täitmine territoriaalsel tasandil edeneb.

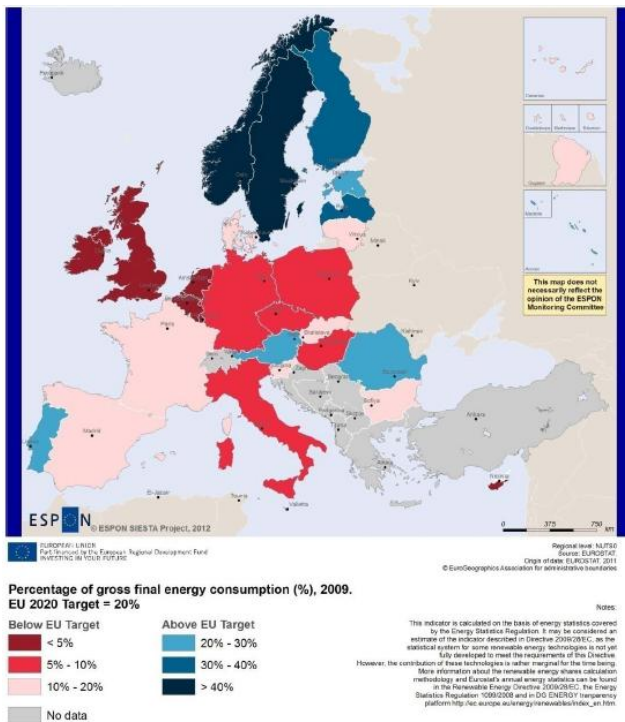
	<i>EU2020S aggregate index</i>
SE Östra Mellansverige	93.35
SE Sydsverige	93.35
SE Västsverige	93.35
SE Stockholm	93.21
SE Övre Norrland	92.58
FI Etelä-Suomi	90.74
FI Länsi-Suomi	89.99
DE Oberbayern	89.59
DE Dresden	89.59
FI Pohjois-Suomi	88.16
EU27	73.67
HU Észak-Magyarország	46.71
IT Sardegna	44.87
IT Basilicata	43.22
ES Melilla	39.35
IT Puglia	38.11
IT Calabria	37.54
IT Campania	34.40
ES Ceuta	34.00
MT Malta	33.81
IT Sicilia	32.68

10 kõrgeima ja madalaima EU2020 strateegia koondindeksiga piirkonda.

Läänemere piirkonna suundumused

Põhja-Euroopa täidab Euroopa 2020 strateegia eesmärgi kõige eesrindlikumalt. Vaadeldes näiteks Euroopa energiatarbimist, võime näha, et kõrgeima taastuenergia osakaaluga riigid on koondunud Läänemere regiooni põhjaossa. Riigi energiatootmine sõltub suures osas kohalikest oludest ja riigi poliitikast selles valdkonnas. Näiteks Põhjas on hõreasustuse tõttu võimalik ulatuslikumat rakendada tuuleenergiat. Võrreldes 1990. aastaga on Läänemere regioonis vähenenud oluliselt CO₂ heide, seda eriti Balti riikides, tingituna struktuurimuutustest.

Läänemere regioonis on kõrghariduse omandanud inimeste osakaal võrreldes Kes- ja Lõuna-Euroopaga märksa kõrgem, kuid investeeringud teadusesse ja innovatsiooni jäävad ka siin EL sihtarvude saavutamiseks võrdlemisi väikeseks.

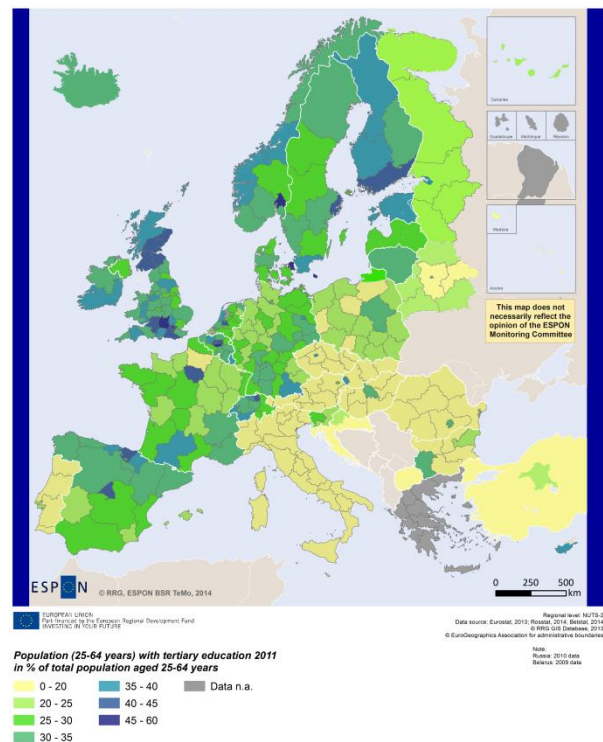

Taastuenergia osakaal riigi energiatarbimisest (%).

Eesti positsioon strateegia eesmärkide täitmisel

Eesti regionaalsed indikaatorid strateegia täitmisest erinevad suurel määral. Majanduskriisi järgselt on erinevused pealinnaregiooni ja ääremaade vahel veelgi suurenenud.

Energiatarbimise vähendamise eesmärki Eesti ei täida. Eesti taastuenergia osakaal oli 2012. aastal 25,8% tasemel (tänu puidu põletamisele). Eesti kasvuhoonegaaside emissioonide tase aastal 2012 oli 47,4% madalam kui võrdluspunktiks seatud 1990. aastal. Teadus- ja arendustegevuse kulutuste määr on Eestis järjepidevalt kasvanud, olles 2012. aastal 2,18% tasemel. Vaesuseriskis elavate inimeste arv on alates 2008. aastast kõikunud üles-alla eelkõige majanduskriisi tõttu. Kui EL 2020 strateegia eesmärgiks on tööhõivemäär üle 75%, siis 2013. aastal oli Eestis 73,3% tööealisest elanikkonnast hõivatud. Positiivsete arengute varjuküljeks on majanduse kontsentreerumine ja regionaalse arengulõhe süvenemine.

Kõrgharitud inimeste osakaal on Eestis üldiselt kõrge, kuid vastava EL2020 indikaatori (40% kõrgharidusega 30–34-aastaseid) täitmine nõuab pingutust. Lõunapoolsetel EL riikidel on selle sihi saavutamine ebareaalne.

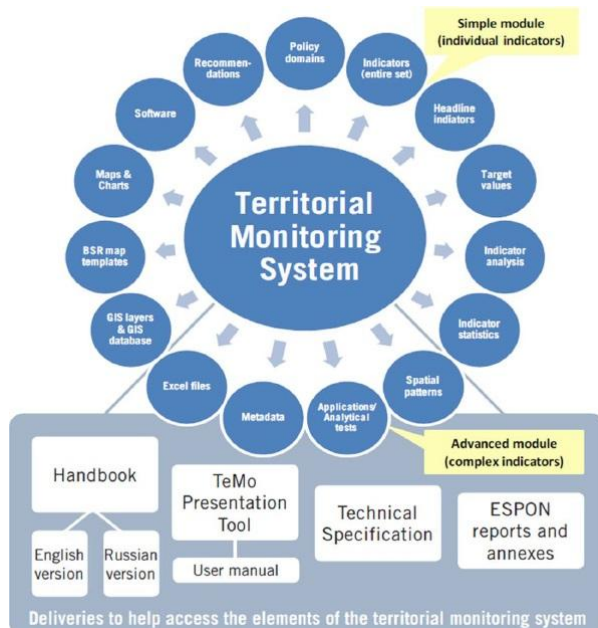
Läänemere regiooni territoriaalse seire süsteem

BSR-TeMo

BSR-TeMo arendas makroregionaalset territoriaalset seiresüsteemi. Tööl oli metoodiline, aga ka poliitiline mõõde. Konkreetsemalt oli projekti eesmärgiks Läänemere regiooni piirkondade probleemide, territoriaalsete vastuolude ning majandusliku ja sotsiaalse arengu muustrite analüüs. Ühtlasi loodi poliitikate tõenduspõhiseks elluviimiseks keskkond, mis koondas andmebaasid erinevatest EL, riikide ja regioonide statistikakogudest NUTS3 tasemel. Metoodilise arendusena koostati arengueesmärkide mõõtmise indikaatorite süsteem, mis pakub poliitikate hindamise raamistiku ja võimaldab indikaatoritepõhist lihtsustatud ja üldistavat analüüsi. Kokku valiti välja 29 indikaatorit, mis iseloomustavad nii regionaalset arengu suunda kui ka teiselt poolt poliitikate tõhusust piirkondlikus mõõtkavas.

Seiremetoodika

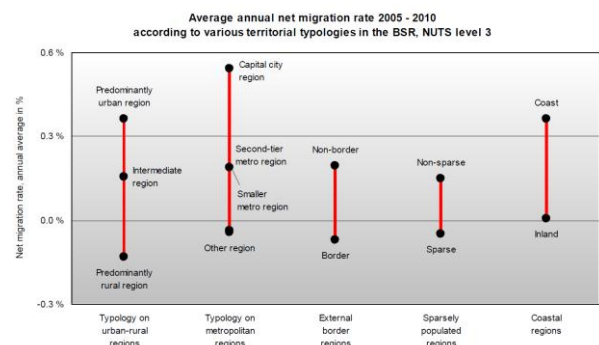
Esmalt süüvis uuring territoriaalse ühtekuuluvuse mõistesse ja kontseptsiooni ning lähendas neid metoodiliselt ja poliitilises praktikas Läänemere regioonile. Seiresüsteemi arendamisel tehti ülevaade ka senisest ühisest territoriaalsest seirest ning võeti arvesse paremaid kogemusi ja ka kriitilisi näiteid. BSR-Temo käsitles lisaks EL Läänemeriikidele ka Venemaa loodepiirkonda ja Valgevenet, mis aitaks analüütiliselt selgitada erinevusi ida suunal, EL välispiiril ning toetada probleemteemade valikul naabrussuhted. Andmete koondamisel oli standardühikuks NUTS3, kuid mõned teemad kaeti ka linnapiirkonna (LAU-2) täpsuses.

Läänemere regiooni territoriaalse seiresüsteemi struktuur.

Uuringus valiti lõpuks välja viis põhiteemat (majandus, juurdepääsetavus, innovatsioon, elukvaliteet ja keskkonnakvaliteet) 12 alateemaga. Kokku hinnati 90 indikaatori sisulist 'väärtust', millest lõpuks jäi sõelale 29. Lisaks teemaindikaatoritele peeti vajalikuks süsteemi täiendada 10 kompleksindikaatoriga: Gini indeksi erisus, Atkinsoni indeks, 80/20 suhe, sigma-konvergenst, beeta-konvergenst, ida-lääne erisus, lõuna-põhja erisus, linna-maa erisus, mitte-piiriala-piiriala erisus, rannikuala-sisemaa erisus.

Seiresüsteemi testiti realselt, kuidas see suudab väljendada aktuaalseid poliitikateemasid seonduvalt regionaalarengu protsessidega. Eritähelepanu koondati sõlmprobleemidele territoriaalse ühtekuuluvuse kontekstis, näiteks regioonide funktsionaalsed seosed tulnevalt rändest, piirialade mahajäämuse küsimused, Läänemere regiooni arengute võrdlus Alpi ja Põhjamere makroregiooniga.

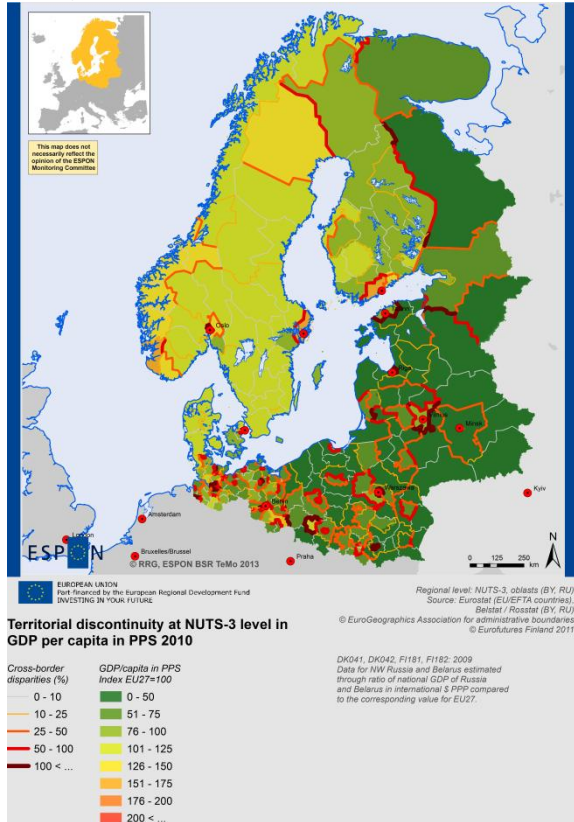

Läänemere regiooni rändetrendid 2005–2010 (piirkondlikes tüpoloogiates)

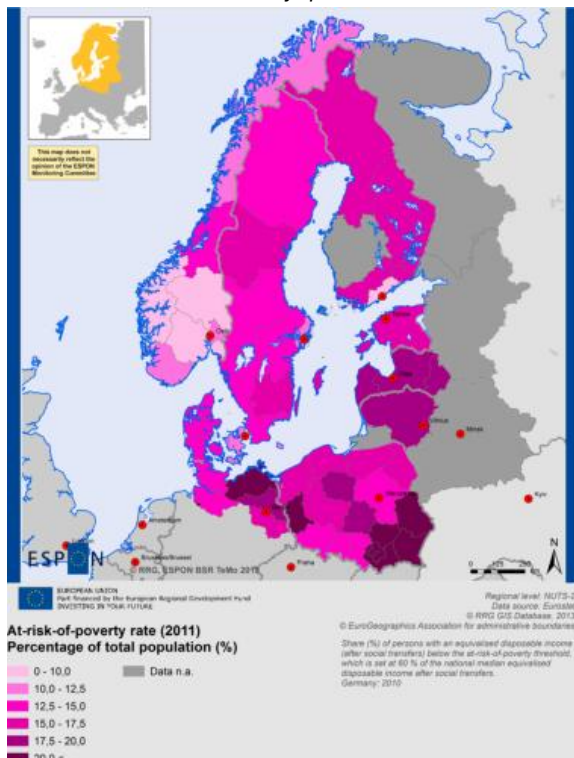
Läänemere regiooni kolm lõhet

Uuring tõi välja 3 põhilist regionaalset lõhet:

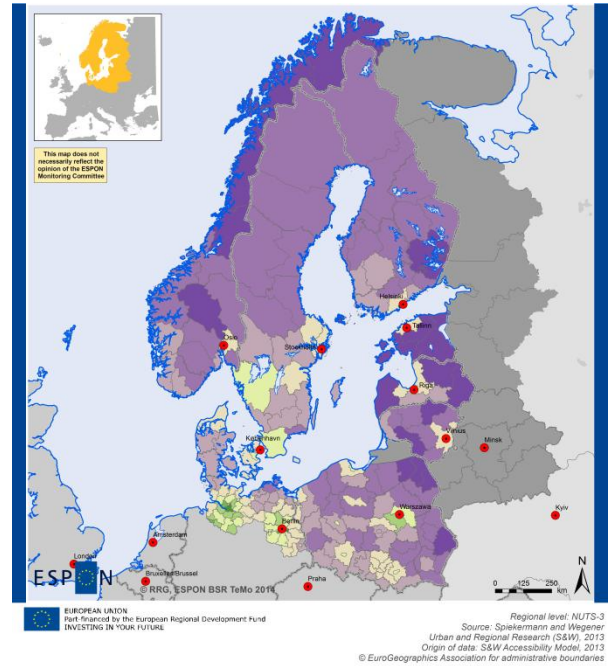
- 1) Ida – lääs
- 2) Põhi – lõuna: tihedamalt ja hõredamalt asustatud piirkonnad
- 3) Linn – maa

SKT inimese kohta ida-lääne ja piirkondliku lõhe näitena.

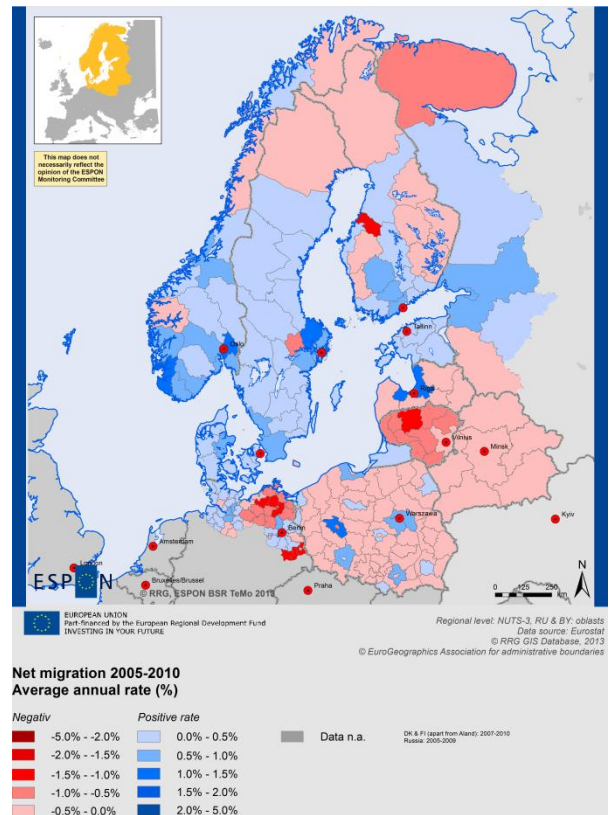

Vaesusriskis rahvastik (%) ida-lääne lõhe näitena.

Multimodal accessibility potential 2011 (ESPON = 100)

Multimodaalne juurdepääsetavus põhja-lõuna ja ida-lääne lõhe näitena.

Rändesaldo linna- ja maapiirkondade võrdluses.

ESPON 2013 programmi regionaaluuringud ja analüüsivahendid

MEGATRENDID

Euroopa visioonid ja territoriaalsed stsenaariumid | [ET2050](#)
Regionide vastupanuvõime majanduskriisidele | [ECR2](#)
Globaliseerumise ruumilised mõjud Euroopale ja selle regionidele | [TIGER](#)
Euroopa regioone ja linnu mõjutavad rändevood ja demograafia | [DEMIFER](#)
Euroopa regionide ja linnade atraktiivsus | [ATTREG](#)
Innovatsioonimustrid | [KIT](#)
Regionaalne ja kohalik transpordi ühendatus ja muustrid | [TRACC](#)

LINNASTUMINE

Tulevikusuunad Euroopa linnades | [FOCI](#)
Euroopa aglomeratsioonimajandus | [CAEE](#)
Parimad arengutingimused Euroopa metropolides: Pariis, Berliin ja Varssavi | [BEST METROPOLISES](#)
Linnastumine ja mitmekeskuseline areng Kesk-Euroopas | [POLICE](#)
Teisesed kasvukeskused ja territoriaalne areng | [SGPTD](#)
Väikeste ja keskmiste suurustega linnad | [TOWN](#)
Piiriülesed mitmekeskuselised linnaregioonid | [METROBORDER](#)

TERRITORIAALNE MITMEKESISUS

Euroopa arenguvõimalused maapiirkondades | [EDORA](#)
Maapiirkondade arengupotentsiaal | [PURR](#)
Valikuline ränne ja soolised erinevused maapiirkondades | [SEMIGRA](#)
Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus Euroopas | [TIPSE](#)
Geograafilised erisused ja arengupotentsiaalid Euroopa regionides | [GEOSPECS](#)
Euroopa territoriaalne mitmekesisus | [ESPON TeDi](#)
[Euroopa saarte areng](#) | [EUROISLAND](#)
Euroopa naaberregioonid | [ITAN](#)
Konvergensiregioonide majandusedu | [SURE](#)
Lennujaamad kui majandusliku edu võtmed perifeersetes regionides | [ADES](#)

KESKKOND JA KLIIMA

Kliimamuutus ning selle territoriaalne mõju | [ESPONClimate](#)
Rohelise majanduse regionaalarengu potentsiaal | [GREECO](#)
Euroopa maakasutusmustrid | [EU-LUPA](#)
Euroopa merealade arendamise võimalused ja ohud | [ESaTDOR](#)
Regionide energijaesuse riskid | [ReRisk](#)

TERRITORIAALNE HALDUS

Avalikud teenused | [SeGI](#)
Ruumispetsiifiline haldus | [TANGO](#)
Euroopa territoriaalne koostöö kui majanduskasvu, töökohtade ja elukvaliteedi tegur | [TERCO](#)
Regionaalsed integreeritud strateegiad Euroopas | [RISE](#)
Piiriülese ruumilise arengu planeerimine | [ULYSSES](#)
Euroopa Liidu T&A-poliitikate rakendamise koordineerimine | [AMCER](#)
Institutsionaalne võimekus territoriaalseks arenguks | [SMART-IST](#)

TERRITORIAALSE MÕJU HINDAMISE MEETODID

Ruumilised indikaatorid Euroopa 2020 strateegia territoriaalseks analüüsiks | [SIESTA](#)
ESPON ja territoriaalse mõju hindamine | [EATIA](#)
Rahvusvahelised tugimeetodid Euroopa koostöök | [TranSMEC](#)
Regionaalse tundlikkuse hindamine | [ARTS](#)
Ruumilised stsenaariumid | [SS-LR](#)
Territoriaalse suutlikkuse monitoring | [TPM](#)
Transpordi- ja põllumajanduspoliitikate ruumilised mõjud | [TIPTAP](#)

ANALÜÜSIVAHENDID

ESPON atlas | [ATLAS](#)
ESPONi andmebaas 2013 | [ESPON Database](#)
[ESPON hyperatlas](#)
ESPONi kaardistamise vahend | [RIMAP](#)
Territoriaalsed tüpoloogiad | [Typologies](#)
Linnade sihtmärgisüsteem | [CityBench](#)
Territoriaalsed indikaatorid | [INTERCO](#)
Territoriaalne potentsiaal | [DeTeC](#)
Euroopa territoriaalse seire süsteem | [ETMS](#)
Läänemere regiooni territoriaalne seiresüsteem | [BSR-TeMo](#)

VÕRGUSTIKUPROJEKTID

Põhjala-Balti dialoog ruumilisest planeerimisest | [NORBA](#)
ESPONi tõendid Põhja-Euroopa kontekstis | [ENECON](#)
ESPONi kontsptsioonid | [CaDEC](#)
Integreeritud territoriaalsed strateegiad | [INTERSTRAT](#)
ESPON rakendus erinevates mõõtkvades | [SCALES](#)
e-õppe programm ESPONi teadmuse levitamiseks | [ESPONTrain](#)
Kasuta ESPONit | [USESPON](#)
ESPONi lähendamise otsustajatele | [ESPON on the Road](#)

www.espon.eu
www.geograafia.ut.ee/et/teadustegevus/espon